

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΗΣ.**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ : ΚΑΠΑΚΛΗ ΕΥΓΕΝΙΑ
Α.Μ: 2004061**

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΤΣΕΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2008

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο τελευταίο στάδιο των υποχρεώσεών μου ως σπουδάστρια του ΤΕΙ Καλαμάτας, της Σχολής "Διοίκησης και Οικονομίας" του Τμήματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης ανέλαβα την πτυχιακή εργασία με θέμα «**Δημόσια Πολιτική σε τοπικό επίπεδο. Η περίπτωση του Επιχειρησιακού Σχεδίου του Δήμου Μεσσήνης**», με σκοπό να κατανοήσω τα προβλήματα του τόπου μου και να μπορέσω να μάθω με ποιο τρόπο θα γίνει καλύτερα ο προγραμματισμός του Δήμου για την επίλυση σημαντικών προβλημάτων.

Στο 1^ο κεφάλαιο αναλύεται η αναγκαιότητα εκπόνησης του επιχειρησιακού σχεδιασμού στους Ο.Τ.Α., το θεσμικό πλαίσιο, αλλά και οι σκοποί των επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Στο 2^ο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ιστορική εξέλιξη του Δήμου Μεσσήνης και στην καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης στο εξωτερικό περιβάλλον του Δήμου.

Στο 3^ο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο εσωτερικό περιβάλλον του Δήμου, στον εντοπισμό των κρίσιμων ζητημάτων τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης που θα πρέπει να αντιμετωπίσει ο Δήμος Μεσσήνης κατά την επόμενη περίοδο προγραμματισμού, η ομαδοποίηση των γενικών στόχων σε Άξονες και Μέτρα και ολοκληρώνεται η εργασία με τη συνέντευξη του Αντιδημάρχου του Δήμου Μεσσήνης.

Ο Δήμος Μεσσήνης είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος σε πληθυσμό Δήμος στο νομό Μεσσηνίας και τα τελευταία χρόνια έχει κάνει μεγάλα βήματα όσον αφορά την ανάπτυξη του τόπου. Αξίζει όμως να σημειωθεί πως αν ο Δήμος προβεί στη διαδικασία πρόσληψης εξειδικευμένου προσωπικού, τότε σίγουρα θα αναπτυχθεί πολύ σύντομα και τα αποτελέσματα θα είναι εκπληκτικά. Βέβαια, πιστεύω πως υπάρχουν κάποια σοβαρά προβλήματα που πρέπει να λυθούν με σκοπό να αναβαθμιστεί ο τόπος και να διασφαλιστεί η καλύτερη ποιότητα ζωής στους κατοίκους.

Εισαγωγή

Στο τελευταίο στάδιο των υποχρεώσεών μου ως σπουδάστρια του ΤΕΙ Καλαμάτας, της Σχολής "Διοίκησης και Οικονομίας" του Τμήματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης ανέλαβα την πτυχιακή εργασία με θέμα **«Δημόσια Πολιτική σε τοπικό επίπεδο. Η περίπτωση του Επιχειρησιακού Σχεδίου του Δήμου Μεσσήνης»**, με σκοπό να κατανοήσω τα προβλήματα του τόπου μου και να μπορέσω να μάθω με ποιο τρόπο θα γίνει καλύτερα ο προγραμματισμός του Δήμου για την επίλυση σημαντικών προβλημάτων.

Στο 1^ο κεφάλαιο αναλύεται η αναγκαιότητα εκπόνησης του επιχειρησιακού σχεδιασμού στους Ο.Τ.Α., το θεσμικό πλαίσιο, αλλά και οι σκοποί των επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Στο 2^ο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ιστορική εξέλιξη του Δήμου Μεσσήνης και στην καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης στο εξωτερικό περιβάλλον του Δήμου.

Στο 3^ο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο εσωτερικό περιβάλλον του Δήμου, στον εντοπισμό των κρίσιμων ζητημάτων τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης που θα πρέπει να αντιμετωπίσει ο Δήμος Μεσσήνης κατά την επόμενη περίοδο προγραμματισμού, η ομαδοποίηση των γενικών στόχων σε Άξονες και Μέτρα και ολοκληρώνεται η εργασία με τη συνέντευξη του Αντιδημάρχου του Δήμου Μεσσήνης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	2
Περιεχόμενα.....	3

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Δημοκρατικός Προγραμματισμός.....	5
1.1. Επιχειρησιακά Προγράμματα.....	7
1.2. Αναγκαιότητα εισαγωγής επιχειρησιακού προγραμματισμού στους Ο.Τ.Α.....	10
1.3. Η σημασία του επιχειρησιακού προγράμματος.....	12
1.4. Θεσμικό πλαίσιο επιχειρησιακών προγραμμάτων.....	13
1.5. Σκοποί των επιχειρησιακών προγραμμάτων.....	20
1.6. Κύρια χαρακτηριστικά των επιχειρησιακών προγραμμάτων.....	23
1.7. Μεθοδολογία επιχειρησιακού σχεδίου.....	24

ΜΕΡΟΣ 2^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

2. Χρήσιμες πληροφορίες για το Ε.Π. του Δήμου.....	28
2.1. Ιστορική εξέλιξη του Δήμου Μεσσήνης.....	29
2.2. Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά του Δήμου.....	34
2.3. Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής στο Δήμο Μεσσήνης.....	43
2.4. Τεχνικές Υποδομές – Δίκτυα.....	50
2.5. Αναπτυξιακές Υποδομές – Έργα.....	61
2.6. Κοινωνική Σύνθεση και Κοινωνικές Υποδομές.....	64
2.7. Τοπική Οικονομία και Απασχόληση.....	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΙ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΣΕ ΑΞΟΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ

3. Εσωτερικό περιβάλλον.....	86
3.1. Κρίσιμα Ζητήματα Ανάπτυξης της Πόλης της Μεσσήνης.....	87
3.2. Καθορισμός των προτεραιοτήτων του Δήμου.....	89
3.3. Καθορισμός Στόχων ανά Άξονα Προτεραιότητας.....	92
3.3. Συνέντευξη Αντιδημάρχου (κος Δημητρακόπουλος Αντώνιος).....	99
3.4. Συμπεράσματα - Προτάσεις.....	104
Βιβλιογραφία.....	106
Παράρτημα.....	108

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ο **δημοκρατικός προγραμματισμός** είναι μια από τις βασικές αρχές του επιχειρησιακού προγράμματος και αποτελεί συστατικό στοιχείο όλων των φάσεων κατάρτισης του.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι ο δημοκρατικός προγραμματισμός αποτελεί **βασικό εργαλείο** για την επιτυχή έκβαση όχι μόνο του επιχειρησιακού προγράμματος αλλά και όλων των στρατηγικών πολιτικών ενός Δήμου. Επίσης συντελεί σε μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της κρίσης νομιμοποίησης των σημερινών πολιτικών θεσμών. Ο δημοκρατικός προγραμματισμός με την συμμετοχή των πολιτών και των βασικών φορέων της πόλης συμβάλει στην προσαρμογή των στρατηγικών στόχων της τοπικής πολιτικής ηγεσίας στις ανάγκες και τις επιθυμίες των κατοίκων ενός δήμου καθώς και στη δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών και των υπηρεσιών που παρέχουν τις τοπικές υπηρεσίες.

Ο Δήμος, ο οποίος κατέχει την πολιτική εξουσία σε τοπικό επίπεδο, είναι εκείνος ο οποίος οφείλει να διερευνήσει την αποτελεσματικότητα της επικοινωνιακής πολιτικής του αναφορικά με τους διαύλους επικοινωνίας που προσφέρει στους δημότες και τις δυνατότητες συμμετοχής που τους παρέχει στη λήψη των αποφάσεων. Βασικοί παράμετροι για τη συμμετοχή είναι όχι μόνο η ίδια η ενημέρωση όσο και η ύπαρξη καναλιών και διαύλων αμφίδρομης επικοινωνίας.

Ένα άλλο επίσης σημαντικό θέμα που θα πρέπει να λάβουμε υπόψη είναι το ποιος συμμετέχει στον δημοκρατικό προγραμματισμό. Σε πολλές περιπτώσεις, ταυτίζουμε την έννοια **«συμμετοχή των πολιτών»** με την έννοια **«συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας»**. Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι πρόκειται για διαφορετικές έννοιες. Ωστόσο και οι δύο

είναι απαραίτητες για ένα ολοκληρωμένο και αποτελεσματικό δημοκρατικό προγραμματισμό.

Με την «συμμετοχή των πολιτών» **αναφερόμαστε στην συμμετοχή των πολιτών και των οργανώσεων τους**. Περιλαμβάνει δηλαδή την ατομική συμμετοχή του πολίτη, και τους συλλόγους της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. αθλητικοί σύλλογοι, πολιτιστικοί, περιβαλλοντικοί...). Με την «συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας» **αναφερόμαστε στην συμμετοχή ομάδων συμφερόντων από τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα.**(π.χ επαγγελματικοί σύλλογοι).

Το Ε.Π. δε θα λειτουργήσει αποτελεσματικά εάν δεν συμπεριλάβει στις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης ένα ευρύ φάσμα από τοπικές ομάδες και ανθρώπους που θα συμμετέχουν σύμφωνα με τις ικανότητες και τις αρμοδιότητες που μπορεί να διαθέτουν σε τοπικούς φορείς. Μία επιτυχής εφαρμογή του ενθαρρύνει μέλη συμβουλίων, φορέων και οργανισμών να αναλάβουν ενεργό ρόλο για τη διάδοση και εφαρμογή της. Πολλοί Δήμοι έχουν αναγνωρίσει ότι, αναπτύσσοντας σύγχρονους τρόπους προσέγγισης και διαβούλευσης με το κοινό, μπορούν να προωθήσουν καινοτόμες αποφάσεις με ευρεία κοινωνική συναίνεση.

Επομένως, το Ε.Π θα πρέπει να αποτελεί μια συλλογική προσπάθεια που σε όλες τις φάσεις του θα εμπλέκονται όλες οι κοινωνικές δυνάμεις: κοινωνικοί φορείς και οργανώσεις, μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες, ο ιδιωτικός τομέας και φυσικά η διοίκηση (κεντρική και τοπική). Για τον σκοπό αυτό είναι σημαντικό να εξασφαλίζονται οι όροι και προϋποθέσεις για τη στενή, συνεχή και αποτελεσματική συνεργασία όλων των τοπικών δυνάμεων για την επίτευξη του Ε.Π.

Η προώθηση και η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών και κινήτρων είναι ευθύνη της Τ.Α. η οποία θα πρέπει να προωθεί και να ενθαρρύνει την ευρύτερη δυνατή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης των προγραμμάτων και μέτρων του Ε.Π.

Τέλος, η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας μπορεί να πραγματοποιηθεί με πολλούς τρόπους, ανάλογα με το μέγεθος, τις δυνατότητες και τις ιδιαιτερότητες κάθε Ο.Τ.Α. Παραδείγματα αποτελούν οι λαϊκές συνελεύσεις, η λειτουργία επιτροπών και ομάδων εργασίας, η διανομή ερωτηματολογίων κλπ. Κάθε ΟΤΑ μπορεί να επιλέξει τον προσφορότερο, κατά την κρίση του, τρόπο (ή τρόπους) ενεργοποίησης και συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας. Σε κάθε περίπτωση όμως θα πρέπει να διασφαλίζεται τόσο η ευρεία και ισότιμη συμμετοχή όλων των κοινωνικών εταίρων, όσο και η συστηματική και αξιόπιστη καταγραφή των τοπικών προβλημάτων και προτεραιοτήτων.¹

1.1. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ένα πρωτόγνωρο πεδίο αναπτύσσεται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Πρόκειται για τα Επιχειρησιακά Προγράμματα, τα οποία είναι υποχρεωμένοι, από το νόμο πλέον, να καταρτίζουν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Η δημιουργία ενός Επιχειρησιακού Προγράμματος (Ε.Π.) αποτελεί ουσιαστικό μέσο στην αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη οργάνωση και διαχείριση των τοπικών αναγκών και προτεραιοτήτων, στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, στην ενδυνάμωση της διαδικασίας του δημοκρατικού προγραμματισμού και της δημοκρατικής συμμετοχής.

Το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα** είναι ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό πρόγραμμα σε τοπικό επίπεδο το οποίο περιλαμβάνει ένα πλέγμα κάθετων και οριζόντιων δράσεων.

Θα αποτελέσει **βασικό «εργαλείο» σχεδιασμού των Ο.Τ.Α.** προκειμένου να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις σύγχρονες απαιτήσεις που επιτάσσει, τόσο η Ευρωπαϊκή διάσταση της αυτοδιοίκησης, όσο και η

---

¹ Πηγή: Επιχειρησιακό Σχέδιο Δήμου Μεσσήνης, (2008), Α' Φάση.

ανάγκη της αειφόρου ανάπτυξης και ευημερίας του πληθυσμού μιας οριοθετημένης θεσμικής και γεωγραφικής ενότητας.²

Η αναγκαιότητα των επιχειρησιακών σχεδίων έγινε έντονη μετά την προβληματική εφαρμογή των Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (Τ.Α.Π.), πολλά από τα οποία δεν κατάφεραν να υλοποιηθούν και παρέμειναν στη φάση της σχεδίασης.

Τα Τ.Α.Π. εμφανίστηκαν τη δεκαετία του '80 με σκοπό την αξιοποίηση των πόρων των Μ.Ο.Π. από την τοπική αυτοδιοίκηση.³

Βασικά χαρακτηριστικά Τ.Α.Π.

- Η στήριξη στην τοπική πραγματικότητα, καθότι οι τοπικές ανάγκες δεν απαιτούν έτοιμες λύσεις.
- Ολοκληρωμένη μακροχρόνια πολιτική στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό τομέα.
- Οριζόντια επικοινωνία.
- Ευαισθητοποίηση, πληροφόρηση, κινητικότητα, προσεταιρισμός κοινωνικών ομάδων της περιοχής, κοινωνικός διάλογος.⁴

Μεθοδολογία κατάρτισης Τ.Α.Π.

- i. Συλλογή και ανάλυση δεδομένων
- ii. Διατύπωση σκοπών
- iii. Διατύπωση στόχων
- iv. Αναγνώριση εναλλακτικών στρατηγικών και μελετών
- v. Συγκριτική εκτίμηση των εναλλακτικών στρατηγικών
- vi. Σχέδιο υλοποίησης και Πλάνο Εργασίας
- vii. Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας⁵

² Πηγή: Σταματόπουλος Δημήτριος, (2005), Σημειώσεις Αναπτυξιακές Πρακτικές των Ο.Τ.Α.

³ Μαΐστρος Γ. Παναγιώτης, (1994), Οι Αναπτυξιακοί Θεσμοί της Αυτοδιοίκησης – (Εκδόσεις «Νέα Σύνορα» - Α. Λιβάνη).

⁴ Β. Βαλασσόπουλος, Ε. Βολουδάκης, Π. Γεμής, Π. Ηλιόπουλος, Γ. Κυριακόπουλος, Α. Παπαδασκαλόπουλος, Α.Πετράκη-Κωπτή, (1989), Θέματα Τοπικής και Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης – (Βιβλιοθήκη Ε.Ε.Τ.Α.Α.).

Προβλήματα εφαρμογής Τ.Α.Π.

Ένα Τ.Α.Π. δεν είναι μόνο μια μελέτη. Εντούτοις, η εμπειρία έδειξε ότι τα Τ.Α.Π. εξαντλήθηκαν στην εκπόνηση μιας μελέτης.

Τα κυριότερα προβλήματα των Τ.Α.Π. προέκυψαν για τους εξής λόγους:

- Τα εξωτερικά γραφεία μελετών που αναλάμβαναν τον σχεδιασμό των προγραμμάτων, τα οποία μη γνωρίζοντας τις πραγματικές ανάγκες κάθε περιοχής προχωρούσαν σε «εξωπραγματικές» μελέτες, που δεν αντιστοιχούσαν στα πραγματικά τοπικά δεδομένα.
- Η έλλειψη δημοκρατικού διαλόγου, δηλαδή μιας αμφίδρομης συνεργασίας μεταξύ των τοπικών φορέων με τους κατοίκους, έτσι ώστε οι κάτοικοι να έχουν τον «πρώτο λόγο» στις αποφάσεις και την υλοποίηση του προγράμματος.
- Η ανεπάρκεια των οικονομικών πόρων οι οποίοι ήταν δυσανάλογοι σε σχέση με αυτούς που απαιτούσε το Τ.Α.Π.
- Η έλλειψη αξιολόγησης και συνεχούς αναπροσαρμογής του Τ.Α.Π. έπειτα από την διαδικασία εφαρμογής.
- Η εγγενής αδυναμία των Ο.Τ.Α. στη συνέχιση της αναπτυξιακής διαδικασίας μετά την παράδοση του Τ.Α.Π. στους Δήμους, λόγω ανεπάρκειας εξειδικευμένου προσωπικού ικανού να υλοποιήσει και να συνεχίσει την δυναμική των αρχών του Τ.Α.Π. στις δράσεις των Ο.Τ.Α.⁶

Οι παραπάνω παράγοντες αναδεικνύουν και τις σπουδαιότερες αδυναμίες που επιδιώκει να καλύψει ο θεσμός των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων μέσω μιας ολοκληρωμένης αντίληψης για τον προγραμματισμό και την εφαρμογή του στο τοπικό επίπεδο. Ουσιαστικά

---

⁵ Πανάς Επαμεινώνδας, (1995), Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα. Εισαγωγή στη μεθοδολογία – (Εκδόσεις Gutenberg).

⁶ Πηγή: Σταματόπουλος Δημήτριος, (2005), Σημειώσεις Αναπτυξιακές Πρακτικές των Ο.Τ.Α.

πρόκειται για ένα πλήθος προβλέψεων και ενεργειών προσανατολισμένων στην επίτευξη συγκεκριμένων στόχων σε προσδιορισμένο χρονικό διάστημα και όχι απλά για μια συμβατική οικονομοτεχνική μελέτη.

Κύριο στόχο του έχει να διερευνήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, να αναδείξει ενδεχόμενες ευκαιρίες και προοπτικές ανάπτυξης, όπως επίσης να εντοπίσει και να αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους τοπικούς πόρους. Σε αυτό το πλαίσιο, παρά τη μεγάλη σημασία που αποδίδεται στο στοιχείο της τοπικότητας η περιοχή μελέτης δεν εξετάζεται ως μια απομονωμένη ανθρωπογεωγραφική ενότητα, αλλά εντάσσεται στο ευρύτερο περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό σύνολο.

1.2. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΣΤΟΥΣ Ο.Τ.Α.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα των Ο.Τ.Α. αποτελεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης των Δήμων. Δεν αποτελεί μόνο πρόγραμμα αναπτυξιακών υποδομών και τοπικών επενδύσεων, αλλά και πρόγραμμα για τη βελτίωση της υφιστάμενης λειτουργίας των δημοτικών υπηρεσιών και των φορέων που εκπονούνται από τους Ο.Τ.Α. καθώς και πρόγραμμα για την ανάπτυξη συνεργασιών των Ο.Τ.Α. με άλλους φορείς.

Η αναγκαιότητα σύνταξης Επιχειρησιακού προγράμματος από τους Ο.Τ.Α., προκειμένου να ανταποκριθούν αποτελεσματικότερα στο ρόλο τους, διαπιστώθηκε στα σχετικά συνέδρια της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. Επίσης, η πρόσφατη θετική εμπειρία, από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του Κ.Π.Σ. και τα θεσμοθετημένα Επιχειρησιακά Προγράμματα των Δ.Ε.Κ.Ο., απέδειξε ότι το μεσοπρόθεσμο επιχειρησιακό πρόγραμμα αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την προσαρμογή ενός δημοσίου φορέα στις απαιτήσεις του συνεχώς μεταβαλλόμενου εξωτερικού περιβάλλοντος.

Οι Ο.Τ.Α. καλούνται σήμερα να προγραμματίσουν τις δράσεις τους στο πλαίσιο που καθορίζεται από τις διαδικασίες προγραμματισμού, διαχείρισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης του Κ.Π.Σ. και να λειτουργήσουν σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον ως προς τις δυνατότητες άντλησης οικονομικών πόρων. Παράλληλα, απαιτείται αμεσότητα διασύνδεσης με την τοπική κοινωνία, και ενδυνάμωση της τοπικής δημοκρατίας.

Η λειτουργία της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης σε ευρύτερο γεωγραφικό επίπεδο, θα πρέπει να συνοδεύεται με τη ριζική αναθεώρηση του τρόπου με τον οποίο οι Δήμοι καταγράφουν, ιεραρχούν και αντιμετωπίζουν τα τοπικά προβλήματα. Για το λόγο αυτό, οι ΟΤΑ και η κάθε δημοτική αρχή θα πρέπει να πάρουν ένα χαρακτήρα σχεδιασμού και διαχείρισης με μεσομακροπρόθεσμη προοπτική για την υπέρβαση της αποσπασματικής επίλυσης των προβλημάτων.

Η αναδιάρθρωση των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ θα πρέπει να συνδυαστεί με την αντιμετώπιση των εσωτερικών αδυναμιών της Αυτοδιοίκησης, δηλαδή: λειτουργικές, διοικητικές και οργανωτικές αδυναμίες. Καθώς επίσης, θα πρέπει να συνοδεύεται από νέους τρόπους τοπικής διακυβέρνησης και νέες μεθόδους οργάνωσης και διοίκησης των δημοτικών υπηρεσιών, που θα δημιουργούν συγκεκριμένα αποτελέσματα σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο.⁷

---

⁷ Βλέπε Παράρτημα - Λίτσος Ηλίας, (2002), Επιχειρησιακά Προγράμματα και Διαδικασίες Προγραμματισμού- (Επιθεώρηση Τ.Α.).

1.3. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η τεράστια σημασία του Επιχειρησιακού Προγράμματος για το Δήμο συνίσταται από τα παρακάτω στοιχεία:

- Αποτελεί μία ολοκληρωμένη στρατηγική αντιμετώπισης των τοπικών προβλημάτων η οποία παύει να έχει αποσπασματικό χαρακτήρα διερευνώντας σφαιρικά και με διεπιστημονική προσέγγιση όλες τις προοπτικές ανάπτυξης.
- Αποτελεί ένα εργαλείο για την αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη κατανομή και αξιοποίηση των περιορισμένων πόρων, για την ορθολογικότερη οικονομική διαχείριση του Ο.Τ.Α. αλλά και για την εξεύρεση νέων πόρων.
- Εισάγει τεχνικές ποσοτικοποίησης των στόχων με αποτέλεσμα να αναφέρεται σε μετρήσιμα και ταυτόχρονα ελεγχόμενα στοιχεία.
- Αποτελεί μέσο δημοκρατικού προγραμματισμού, ενεργοποιώντας τους πολίτες σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού του Ε.Π. καταγράφοντας τις πραγματικές ανάγκες και επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού.
- Αναβαθμίζει την εικόνα του Ο.Τ.Α. προσδίδοντας του το κύρος της διαχείρισης θεμάτων μείζονος σημασίας.
- Διευκολύνει τη χάραξη του Σχεδίου Ανάπτυξης σε Εθνικό Επίπεδο.
- Βελτιώνει την εσωτερική οργάνωση των ΟΤΑ, προσανατολίζοντας τις εσωτερικές λειτουργίες του σε νέα πρότυπα εργασίας και εισάγοντας νέες τεχνικές και μεθοδολογίες. Λειτουργεί συνεκτικά και συντονίζει τις επιμέρους δράσεις του Οργανισμού αλλά και των επιμέρους Νομικών Προσώπων του.
- Επισπεύδει την ωρίμανση και υλοποίηση των δράσεων.⁸

---

⁸ Λίτσος Ηλίας, (Δεκέμβριος 2002), Επιχειρησιακά Προγράμματα και Διαδικασίες Προγραμματισμού- (Επιθεώρηση Τ.Α.), (Τεύχος 101).

1.4. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σύμφωνα με τα άρθρα **203-207** του νέου Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, θεσπίστηκε η υποχρέωση εκπόνησης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων από τους Δήμους, τις Κοινότητες και τους Συνδέσμους. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα περιέχει ένα συνεκτικό σύνολο αξόνων προτεραιότητας για δράσεις τοπικής ανάπτυξης και αποσκοπεί στην υλοποίηση του αναπτυξιακού σχεδιασμού των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.⁹

Ειδικότερα το θεσμικό πλαίσιο για τα Ε.Π. των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ έχει ως εξής:

α) Τα άρθρα **203-207** του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων του Ν.3463/2006 (ΦΕΚ 114 Α').

β) Η Εγκύκλιος **45/2006** ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. (Α.Π. 58939/25-10-2006).

γ) Η Εγκύκλιος **66/2007** ΥΠ.ΕΣ. (Α.Π. 50837/14-9-2007).

δ) Η Εγκύκλιος **8/2008** ΥΠ.ΕΣ. (Α.Π. 8910/12-2-2008).

ε) Με την Υπουργική Απόφαση **18183/02-04-2007**, (ΦΕΚ 534/13-04-2007 τεύχος Β) καθορίστηκε το περιεχόμενο, η δομή και ο τρόπος υποβολής των επιχειρησιακών προγραμμάτων των Ο.Τ.Α.

στ) Η **4503/8-8-2007** (ΦΕΚ 1613 Β') Υπουργική Απόφαση «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 18183/2007 Υ.Α.» όπως αυτή ισχύει.

ζ) Με το Προεδρικό Διάταγμα **185/2007** «Όργανα και διαδικασία κατάρτισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α'

⁹ Μαρής Δημήτριος, (Νοέμβριος 2007), Οι προτεραιότητες της τοπικής ανάπτυξης σε βάθος τετραετίας - (Επιθεώρηση Τ.Α.- Τεύχος 117).

βαθμού» καθορίστηκε η διαδικασία κατάρτισης των επιχειρησιακών προγραμμάτων.

η) Η 71841/21-12-2007 (ΦΕΚ 19 Β) Υπουργική Απόφαση «Τροποποίηση της υπ' αριθμ 18183/2007 Υ. Α.» όπως αυτή ισχύει.

Υποχρέωση εκπόνησης επιχειρησιακών προγραμμάτων έχουν:

- α) Οι Δήμοι με πληθυσμό άνω των δέκα χιλιάδων (10.000) κατοίκων.
- β) Οι Δήμοι των πρωτευουσών Νομών.
- γ) Οι Δήμοι που προέρχονται από εθελούσια συνένωση σύμφωνα με το άρθρο 3 του ΔΚΚ.
- δ) Οι Δήμοι, οι Κοινότητες και οι Σύνδεσμοι που καλύπτουν τις προϋποθέσεις, οι οποίες καταρτίζονται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και μετά από γνώμη της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας.

Η δυνατότητα εκπόνησης επιχειρησιακών προγραμμάτων παρέχεται και σε άλλους Δήμους χωρίς αυτό να είναι κατ' ανάγκη υποχρεωτικό.¹⁰

Όργανα κατάρτισης επιχειρησιακών προγραμμάτων:

1. Η κατάρτιση του επιχειρησιακού προγράμματος πραγματοποιείται μέσα στο πρώτο εξάμηνο της δημοτικής περιόδου από το Δημοτικό Συμβούλιο. Για το σκοπό αυτό συγκροτείται διεπιστημονική ομάδα έργου, η οποία συντάσσει σχέδιο επιχειρησιακού προγράμματος σε συνεργασία με τα όργανα διοίκησης και τις υπηρεσίες του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, με την υποστήριξη της υπηρεσίας προγραμματισμού, κατά τη διαδικασία του άρθρου 2.

---

¹⁰ Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, (2006), Άρθρα 203-207, (ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α.)

2. Η **υπηρεσία προγραμματισμού** του Δήμου είναι αρμόδια για την υποστήριξη των οργάνων διοίκησης και των υπηρεσιών του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του και της ομάδας έργου κατά τις διαδικασίες κατάρτισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης του επιχειρησιακού προγράμματος και των ετήσιων προγραμμάτων δράσης, στα οποία εξειδικεύεται το επιχειρησιακό πρόγραμμα.

3. Συγκροτείται **διεπιστημονική ομάδα έργου**, η οποία συντάσσει σχέδιο επιχειρησιακού προγράμματος σε συνεργασία με τα όργανα διοίκησης και τις υπηρεσίες του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, με την υποστήριξη της υπηρεσίας προγραμματισμού. Η διεπιστημονική ομάδα έργου συγκροτείται με απόφαση του Δημάρχου. Με την ίδια απόφαση ορίζεται και ο **υπεύθυνος** της ομάδας. **Ο Δήμαρχος έχει τη γενική εποπτεία της προόδου των εργασιών της ομάδας.**

Στην ομάδα έργου, μπορούν να συμμετέχουν :

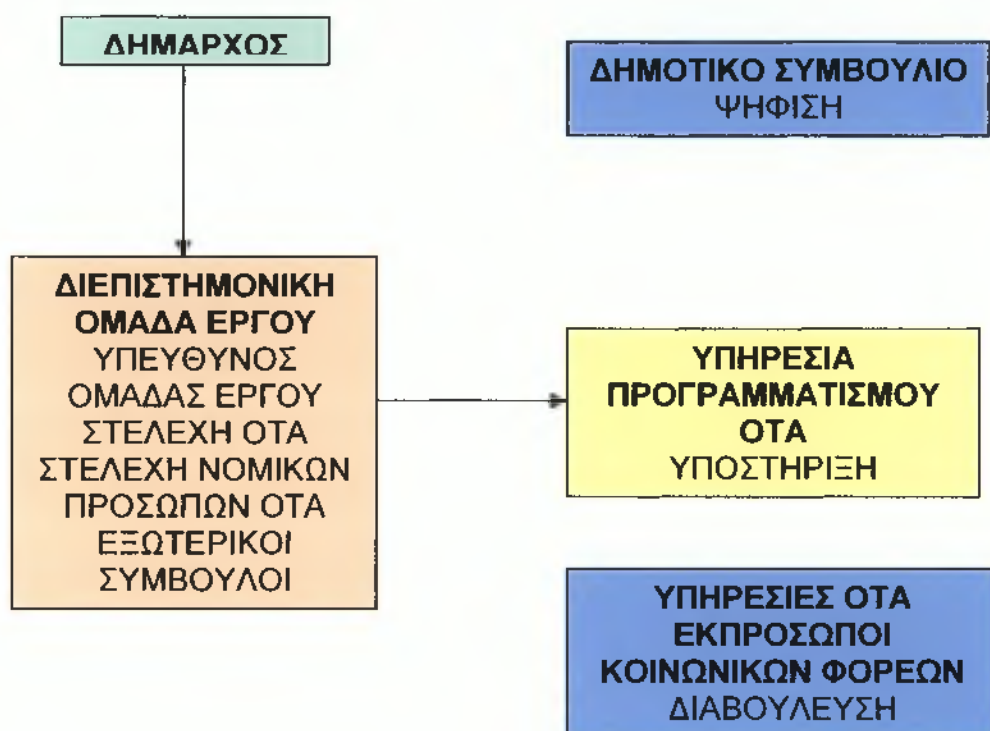
- Μέλη των οργάνων διοίκησης και υπάλληλοι των υπηρεσιών του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, με γνώσεις και εμπειρία σε θέματα προγραμματισμού.
- Ειδικοί σύμβουλοι, συνεργάτες του Δημάρχου και εξωτερικοί σύμβουλοι.

4. Ο αριθμός των μελών των οργάνων διοίκησης **δεν πρέπει να υπερβαίνει τα έξι (6) άτομα**, εκ των οποίων ένας τουλάχιστον είναι αντιδήμαρχος και οι υπόλοιποι είναι υπάλληλοι του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, προερχόμενοι από την Οικονομική Διεύθυνση, την Τεχνική Υπηρεσία, καθώς και από την υπηρεσία προγραμματισμού, όπου αυτές υφίστανται.

5. Επιπλέον μπορούν να συμμετέχουν ειδικοί σύμβουλοι, ειδικοί επιστημονικοί συνεργάτες του Δημάρχου και εξωτερικοί σύμβουλοι με ειδικές γνώσεις σε οικονομικά, τεχνικά, αναπτυξιακά και περιβαλλοντικά θέματα. Ο αριθμός των **ειδικών συμβούλων και των συνεργατών** είναι περιορισμένος και **δεν μπορεί να υπερβαίνει τα τρία (3) άτομα.**

6. Συμπεριλαμβάνει όλες τις δράσεις των δημοτικών ή κοινοτικών κοινωφελών επιχειρήσεων, των δημοτικών ή κοινοτικών Α.Ε., των Ν.Π.Δ.Δ. και των δημοτικών ή κοινοτικών ιδρυμάτων τους, εφόσον οι σχετικές αποφάσεις των οργάνων διοίκησής τους έχουν εγκριθεί από το Δημοτικό Συμβούλιο.¹¹

Διαδικασία κατάρτισης του επιχειρησιακού προγράμματος:

1. Η ομάδα έργου συντάσσει ένα αρχικό κείμενο όπου αναφέρει την υφιστάμενη κατάσταση του Δήμου και την αξιολόγησή της και την εισάγει προς συζήτηση στις υπηρεσίες του και στα Νομικά Πρόσωπα. Ύστερα αφού λάβει υπόψη τις γραπτές εισηγήσεις των υπηρεσιών, συντάσσει σχέδιο με το στρατηγικό σχεδιασμό του Δήμου, το οποίο υποβάλλει στο Δήμαρχο.

2. Με τη σειρά του λοιπόν ο Δήμαρχος, εισηγείται το **σχέδιο στρατηγικού σχεδιασμού** στο Δημοτικό Συμβούλιο για να συζητηθεί και στη συνέχεια να ψηφιστεί.

¹¹ Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 185 (ΑΡ.ΦΕΚ Α221/2007).

3. Ύστερα **δημοσιοποιείται** για διαβούλευση, τουλάχιστον επί δύο (2) εβδομάδες. Κατά τη διάρκεια της περιόδου δημοσιοποίησης υποβάλλονται προτάσεις, εγγράφως ή ηλεκτρονικά, από διάφορους πολίτες ή διάφορους τοπικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς φορείς. Επίσης, με απόφαση του Δημάρχου μπορεί να οργανωθεί ημερίδα, θεματικές συναντήσεις ή οποιαδήποτε άλλη ενέργεια διαβούλευσης θεωρείται αναγκαία.

4. Αφού λοιπόν, οι υπηρεσίες του Δήμου και τα Νομικά Πρόσωπα λάβουν υπόψη το κείμενο στρατηγικού σχεδιασμού, τότε έχουν τη δυνατότητα να προτείνουν με γραπτή εισήγησή τους, **τους άξονες και τα μέτρα** του επιχειρησιακού προγράμματος, τους στόχους της κάθε υπηρεσίας για την επόμενη περίοδο και τις δράσεις για την επίτευξη των συγκεκριμένων στόχων, ιεραρχημένες με σειρά προτεραιότητας.

5. Μέσα στο διάστημα μίας **(1) εβδομάδας**, το Διοικητικό Συμβούλιο του κάθε Νομικού προσώπου του Δήμου, λαμβάνει απόφαση για τους στόχους και τις δράσεις που το αφορούν.

6. Η ομάδα έργου πριν υποβάλλει στο Δήμαρχο το σχέδιο του επιχειρησιακού προγράμματος, πρώτα πρέπει **να επεξεργαστεί και να συνθέσει τις προτάσεις** των υπηρεσιών και των διοικητικών συμβουλίων των Νομικών Προσώπων του Δήμου αλλά και τις προτάσεις που προέκυψαν από τη διαδικασία διαβούλευσης.

7. Ύστερα ο Δήμαρχος **εισηγείται το τελικό σχέδιο** επιχειρησιακού προγράμματος στο **Δημοτικό Συμβούλιο** με σκοπό να συζητηθεί και να ψηφιστεί. Ύστερα γίνεται έλεγχος νομιμότητας για την τήρηση της διαδικασίας κατάρτισής του από την Περιφέρεια και ακολουθεί η δημοσίευσή του στην ιστοσελίδα του Δήμου, εάν υπάρχει, ή δημοσιεύεται με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο.

**Όργανα και διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης του
επιχειρησιακού προγράμματος:**

Ο Δήμαρχος με τη βοήθεια της υπηρεσίας προγραμματισμού είναι αρμόδιοι για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της πορείας του επιχειρησιακού προγράμματος. Η υπηρεσία προγραμματισμού συνεργάζεται με τις υπόλοιπες υπηρεσίες του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του και συντάσσει την ενδιάμεση και την τελική έκθεση αξιολόγησης. Με την ολοκλήρωση του απολογισμού του δεύτερου έτους της δημοτικής περιόδου συντάσσεται η ενδιάμεση έκθεση αξιολόγησης, ενώ η τελική έκθεση συντάσσεται κατά το τελευταίο δίμηνο της δημοτικής περιόδου. Η ενδιάμεση αξιολόγηση έχει σκοπό την αναθεώρηση των στόχων του επιχειρησιακού προγράμματος, με απόφαση πάντα του Δημοτικού Συμβουλίου. Όμως, όσοι Δήμοι δεν έχουν υπηρεσία προγραμματισμού, τότε ο Δήμαρχος ορίζει την τεχνική ή την οικονομική υπηρεσία, η οποία ασκεί αρμοδιότητες προγραμματισμού.¹²

Περιεχόμενο και δομή των επιχειρησιακών προγραμμάτων:

1. Το περιεχόμενο και η σύνταξη του Ε.Π. πρέπει να διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του κάθε Ο.Τ.Α.. Η αντίληψη της δημοτικής αρχής για το ρόλο του Ο.Τ.Α. και των προτεραιοτήτων του επηρεάζει καθοριστικά την ποιότητα της καταγραφής και ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής και της εσωτερικής οργάνωσης του Δήμου καθώς και όλο το περιεχόμενο του προγράμματος.

2. Στο επιχειρησιακό πρόγραμμα καθορίζονται οι στρατηγικοί στόχοι, οι προτεραιότητες της τοπικής ανάπτυξης, καθώς και η οργάνωση των υπηρεσιών των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους, με παράλληλη εξειδίκευση των δράσεων της τετραετίας για την επίτευξη των στόχων αυτών.

---

¹² Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 185 (ΑΡ. ΦΕΚ Α221/2007).

3. Η πρόβλεψη χρηματοδότησης όλων των δράσεων που περιλαμβάνονται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα αναφέρεται σε υφιστάμενες πηγές χρηματοδότησης.

4. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα, μετά τον έλεγχο νομιμότητας για την τήρηση της διαδικασίας κατάρτισής του από την Περιφέρεια, εξειδικεύεται σε Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και διακεκριμένα Ετήσια Προγράμματα Δράσης των δημοτικών ή κοινοτικών κοινωφελών επιχειρήσεων, δημοτικών ή κοινοτικών ανωνύμων εταιρειών, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των δημοτικών ή κοινοτικών ιδρυμάτων τους. Αντίστοιχη ετήσια εξειδίκευση απαιτείται και για το επιχειρησιακό πρόγραμμα των Συνδέσμων.

5. Με απόφαση του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α, μετά από γνώμη της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε., καθορίζονται ειδικότερα το περιεχόμενο, η δομή και ο τρόπος υποβολής των επιχειρησιακών προγραμμάτων στις Περιφέρειες.¹³

Όργανα και διαδικασίες κατάρτισης του ετήσιου προγράμματος

δράσης:

1. Κάθε έτος της δημοτικής περιόδου μαζί με τον ετήσιο προϋπολογισμό, καταρτίζονται το **ετήσιο πρόγραμμα δράσης** του Δήμου και τα ετήσια προγράμματα δράσης των Νομικών Προσώπων του. Ο ετήσιος προϋπολογισμός κάθε οργανισμού καλύπτει τις δράσεις που προβλέπονται στο ετήσιο πρόγραμμα δράσης.

2. Το ετήσιο πρόγραμμα δράσης του Δήμου καταρτίζεται από τη Δημαρχιακή Επιτροπή και εγκρίνεται από το Δημοτικό Συμβούλιο. Το ετήσιο πρόγραμμα δράσης των δημοτικών ιδρυμάτων καταρτίζεται από την εκτελεστική επιτροπή και εγκρίνεται από το Διοικητικό τους Συμβούλιο. Το ετήσιο πρόγραμμα δράσης των λοιπών Νομικών Προσώπων καταρτίζεται από τον Πρόεδρό τους και εγκρίνεται από το Διοικητικό τους Συμβούλιο.

---

¹³ Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. 18183/02-04-2007

3. Για την κατάρτιση του ετήσιου προγράμματος δράσης του Δήμου, η υπηρεσία προγραμματισμού, αφού λάβει υπόψη τις γραπτές εισηγήσεις των υπηρεσιών, συντάσσει σχέδιο ετήσιου προγράμματος δράσης του Δήμου, το οποίο υποβάλλει στη **Δημαρχιακή Επιτροπή**.

4. **Τροποποίηση** του ετήσιου προγράμματος δράσης των Δήμων επιτρέπεται μόνο ύστερα από αιτιολογημένη απόφαση του δημοτικού συμβουλίου.¹⁴

1.5. ΣΚΟΠΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ¹⁵

Οι γενικοί σκοποί του προγράμματος είναι η **προώθηση της τοπικής και της εσωτερικής ανάπτυξης** του Ο.Τ.Α. σε εναρμόνιση με τις κατευθύνσεις του αναπτυξιακού σχεδιασμού σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Στις προτεραιότητες του τετραετούς προγράμματος αντανακλάται η βούληση και το όραμα του Δημοτικού Συμβουλίου και αντιστοιχεί χρονικά με την τετραετή περίοδο θητείας των αιρετών οργάνων, έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα επιλογής δράσεων και αντίστοιχου οικονομικού προγραμματισμού, που να εναρμονίζεται με τους στόχους και τις προτεραιότητες της εκάστοτε εκλεγμένης Δημοτικής Αρχής.

A) Προώθηση της τοπικής ανάπτυξης

Η συγκεκριμένη κατηγορία περιλαμβάνει:

A.1) Έργα και δράσεις στο πλαίσιο των θεσμοθετημένων αρμοδιοτήτων της Τ.Α.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα προσδιορίζει τις νέες αρμοδιότητες που θα εκτελέσει ο Δήμος στο πλαίσιο των θεσμοθετημένων αρμοδιοτήτων του με σκοπό:

¹⁴ Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 185 (ΑΡ. ΦΕΚ Α221/2007).

¹⁵ Βλέπε Παράρτημα - Λίστος Ηλίας, (2002), Επιχειρησιακά Προγράμματα και Διαδικασίες Προγραμματισμού- (Επιθεώρηση Τ.Α.).

α) Την προστασία και αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος μέσα από τη δραστηριοποίηση του Δήμου στους τομείς:

- Τεχνικών υποδομών και δικτύων εξυπηρέτησης
- Προστασίας της αειφόρου διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος
- Χωροταξίας και πολεοδομίας

Οι αποδέκτες των δράσεων αυτών είναι οι γεωγραφικές ενότητες των Ο.Τ.Α. (Δημοτικά διαμερίσματα, συνοικίες ή γειτονιές).

β) Τη βελτίωση της ευημερίας των κατοίκων μέσα από προγράμματα:

- Παιδείας/Πολιτισμού/Αθλητισμού
- Κοινωνικής Πολιτικής
- Οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης

Οι αποδέκτες των δράσεων αυτών είναι οι διάφορες κοινωνικο-οικονομικές μονάδες των κατοίκων της περιοχής του Ο.Τ.Α. όπως: νέοι, παιδιά, ηλικιωμένοι, άστεγοι, άνεργοι, κλπ.

A.2) Ανάπτυξη των συνεργασιών του Ο.Τ.Α. και της επιρροής άλλων φορέων

Το Ε.Π. ενός Ο.Τ.Α. θα πρέπει να επισημαίνει τη συμβολή που μπορούν να έχουν στην ανάπτυξη της περιοχής του Ο.Τ.Α.:

- Οι λοιποί φορείς του πολιτικο-διοικητικού συστήματος της χώρας (Κεντρικοί φορείς, Περιφέρεια, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, όμοροι Ο.Τ.Α.).
- Οι τοπικοί, κοινωνικοί και οικονομικοί φορείς (ιδιωτικές επιχειρήσεις, σύλλογοι, μη κυβερνητικοί οργανισμοί).

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που πρέπει να διαθέτει ο Ο.Τ.Α. είναι η ικανότητα δράσης και επίδρασης. Ο εντοπισμός των δράσεων αρμοδιότητας άλλων φορέων είναι απαραίτητος για την επιτυχή άσκηση του αναπτυξιακού ρόλου των Ο.Τ.Α. Ο επιχειρησιακός προγραμματισμός

θεωρείται μια καλή αφετηρία για την αναβάθμιση του επιπέδου συνεργασίας του Ο.Τ.Α. με φορείς του κοινωνικοοικονομικού συστήματος καθώς και του ιδιωτικού τομέα.

Όμως η έλλειψη ενός θεσμοθετημένου συστήματος αναπτυξιακού προγραμματισμού για τον συντονισμό των δραστηριοτήτων, **υποχρεώνει** τους Ο.Τ.Α. να δρουν με **λειτουργίες άσκησης επιρροής**, εξασφάλισης και συναίνεσης ώστε να επηρεάζουν τη δράση δημοσίων φορέων προς όφελος της περιοχής τους.

B) Προώθηση της εσωτερικής ανάπτυξης του Ο.Τ.Α.

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει υποπρογράμματα για την εσωτερική ανάπτυξη του Ο.Τ.Α. κοινωνικοπολιτικού θεσμού, με σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας, της ποιότητας και της νομιμοποίησης της λειτουργίας του.

B1) Σχέσεις του Ο.Τ.Α. με τους αποδέκτες

Η περιοχή αυτή αποσκοπεί:

- Στη βελτίωση της σχέσης του Ο.Τ.Α. με τους χρήστες των παρεχόμενων υπηρεσιών, δηλαδή στη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Στη βελτίωση της σχέσεις του Ο.Τ.Α. με τον πολίτη, δηλαδή βελτίωση των δομών και διαδικασιών επικοινωνίας, καθώς και συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων.

B2) Οικονομικά

Η περιοχή αυτή αποσκοπεί:

- Στη βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας των Ο.Τ.Α. μέσα από τον έλεγχο του κόστους και την ορθολογικότερη οικονομική διαχείριση.

B3) Υφιστάμενες δραστηριότητες

Η περιοχή αυτή αποσκοπεί:

- Στη βελτίωση της επάρκειας και αποδοτικότητας των υφιστάμενων δραστηριοτήτων του Ο.Τ.Α.

B4) Πόροι και οργάνωση

Η περιοχή αυτή αποσκοπεί:

- Στη βελτίωση της παραγωγικής ικανότητας του Ο.Τ.Α. μέσω της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού και της αξιοποίησης σύγχρονων τεχνολογιών.

1.6. ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ¹⁶

- Αποτελούν τμήμα του προγραμματικού κύκλου των Ο.Τ.Α.
- Αποτελούν συμμετοχική διαδικασία όλων των εμπλεκομένων (αιρετά όργανα, υπηρεσιακά στελέχη, τοπικοί φορείς, φορείς διοικητικού συστήματος, κλπ).
- Δεν πρέπει να υποκαθιστούν τις μελέτες αλλά να στηρίζονται σ'αυτές.
- Πρέπει να θεσμοθετηθεί απλή, ευέλικτη και συνεκτική μεθοδολογία.

---

¹⁶ Βλέπε Παράρτημα - Λίτσος Ηλίας, (2002), Επιχειρησιακά Προγράμματα και Διαδικασίες Προγραμματισμού- (Επιθεώρηση Τ.Α.).

1.7. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αποτελεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα το οποίο προσφέρει τις βασικές αρχές προγραμματισμού και ανάπτυξης του Δήμου με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Η σημαντικότητα αυτού του εγχειρήματος επιβάλλει την υιοθέτηση μεθοδολογίας η οποία καθοδηγεί την ανάπτυξη της μελέτης καθώς και τη χρήση ποικίλων μεθόδων συλλογής, επεξεργασίας και παρουσίασης στοιχείων.

Για τη διαμόρφωση της Στρατηγικής του ΟΤΑ αλλά και των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων θα πρέπει να τηρηθεί μια **αλληλουχία δράσεων** η οποία θα περιλαμβάνει τέσσερις (4) φάσεις με συγκεκριμένο περιεχόμενο, χρονική διάρκεια και αποτελέσματα. Για κάθε φάση, θα παραδίδεται σε προκαθορισμένο χρόνο τελική έκθεση που θα καταγράφει την εξέλιξη της φάσης και τις τελικές προτάσεις.

Φάσεις:

- η πρώτη φάση περιλαμβάνει τη διαμόρφωση των στρατηγικών στόχων
- η δεύτερη εξειδικεύει τους γενικούς στρατηγικούς στόχους σε ειδικούς για κάθε άξονα δράσης
- η τρίτη προσφέρει βασικές κατευθύνσεις για την εφαρμογή των ειδικών στόχων
- ενώ, η τέταρτη φάση προσδιορίζει τις συνθήκες για την δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων του επιχειρησιακού προγράμματος.

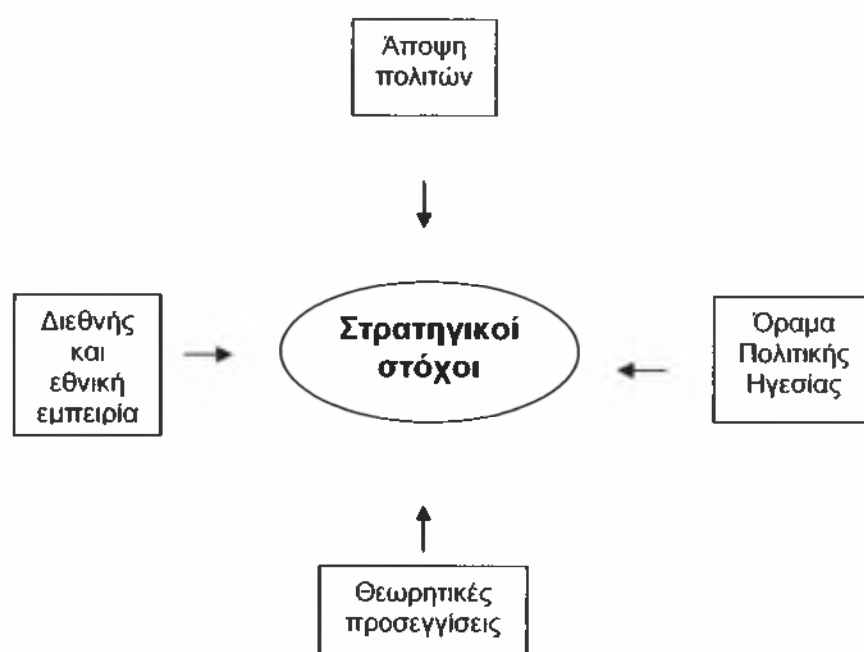
Ειδικότερα στην πρώτη φάση, η διαμόρφωση των στρατηγικών στόχων στηρίζεται τόσο στις αρχές του δημοκρατικού προγραμματισμού όσο και στις εγκυρότερες θεωρητικές προσεγγίσεις σε θέματα τοπικής ανάπτυξης και προγραμματισμού.

Ο δημοκρατικός προγραμματισμός με τη συμμετοχή των πολιτών και των βασικών φορέων της πόλης θα συμβάλλει στην προσαρμογή των στρατηγικών στόχων στις ανάγκες και τις επιθυμίες των κατοίκων του

Δήμου, ενώ οι θεωρητικές προσεγγίσεις θα βοηθήσουν στον εντοπισμό προτεραιοτήτων και στην εξειδίκευση των αναγκών των πολιτών.

Την προσπάθεια διαμόρφωσης των στόχων θα συνδράμει η μελέτη της εθνικής και διεθνής εμπειρίας καθώς και το πολιτικό όραμα του δημάρχου και του δημοτικού συμβουλίου.

Διάγραμμα 1: Διαμόρφωση στρατηγικών στόχων

Στη δεύτερη φάση η εξειδίκευση των γενικών στόχων σε ειδικούς στόχους κατά άξονα δράσης προϋποθέτει την καταγραφή και ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης.

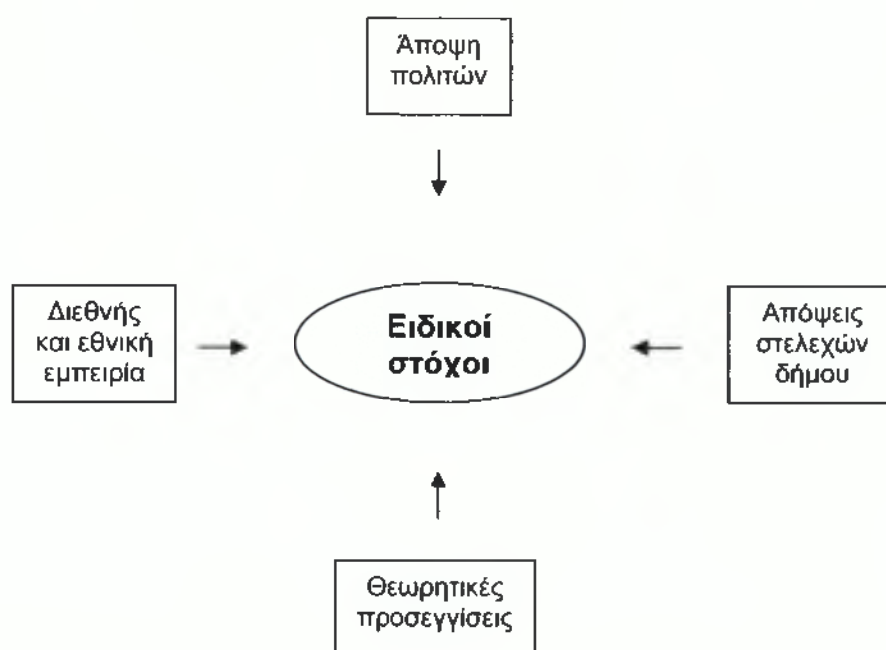
Και σε αυτή τη φάση, η συμβολή των πολιτών κρίνεται απαραίτητη έτσι ώστε τα γενικά αιτήματα τους να πάρουν πιο εξειδικευμένη μορφή.

Επίσης, σημαντικό ρόλο σε αυτή τη φάση θα έχουν και τα στελέχη της Τ.Α. τα οποία λόγω της εμπειρίας τους γνωρίζουν σε βάθος τα προβλήματα του κάθε τομέα δράσης. Για αυτό το λόγο, προβλέπονται συστηματικές συναντήσεις με τους υπευθύνους του δήμου και την ομάδα

εργασίας σε προκαθορισμένη κάθε φορά ατζέντα συζήτησης η οποία θα αντιστοιχεί σε κάθε άξονα δράσης.

Οι στρατηγικοί στόχοι οι οποίοι ομαδοποιούνται σε σύνολο αξόνων προτεραιοτήτων αναλύονται σε ένα σύνολο μέτρων (ειδικοί στόχοι) για να συμβάλλουν έτσι πιο αποτελεσματικά στην υλοποίηση του πολιτικού οράματος της Δημοτικής Αρχής και των επιδιώξεων της τοπικής κοινωνίας. Βασική παράμετρος στην εξειδίκευση των στόχων θα διαδραματίσει και η εναρμόνιση με τις ευρωπαϊκές και εθνικές, περιφερειακές κατευθύνσεις του ευρωπαϊκού προγραμματισμού.

Διάγραμμα 2: Διαμόρφωση ειδικών στόχων

Στη τρίτη φάση οι κατευθύνσεις για την χρηματοδότηση και εφαρμογή των δράσεων θα στηριχθούν σε καθαρά τεχνοκρατικά στοιχεία τα οποία διασφαλίζονται από την διεπιστημονική ομάδα εργασίας.

Σκοπός της φάσης αυτής είναι η παρουσίαση κατευθύνσεων και προτάσεων για την διασφάλιση των αναγκαίων πόρων υλοποίησης των

προτεινόμενων δράσεων και τη δημιουργία των αναγκαίων μηχανισμών εφαρμογής, παρακολούθησης και αξιολόγησης του Ε.Π.

Διάγραμμα 3: Κατευθύνσεις για την εφαρμογή των στόχων.

Η τέταρτη και τελική φάση στηρίζεται στην αρχή της χρήσης νέων τεχνολογιών για την προβολή του Ε.Π. και την ανάπτυξη δυνατοτήτων ανταλλαγής νέων ιδεών από άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς με σκοπό την αξιολόγηση και αναβάθμιση του προγράμματος από τη μια μεριά και την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας από την άλλη. Για την υλοποίηση αυτής της φάσης θα χρησιμοποιηθούν μέσα από το Διαδίκτυο, τα τοπικά μέσα επικοινωνίας, καθώς η δημιουργία ημερίδων και εκδηλώσεων.¹⁷

¹⁷ Πηγή: Σταματόπουλος Δημήτριος, (2005), Σημειώσεις Αναπτυξιακές Πρακτικές των Ο.Τ.Α.

ΜΕΡΟΣ 2^ο
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο
ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

2. ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ Ε.Π. ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου Μεσσήνης συντάχθηκε μέσα σε επτακόσιες (700) περίπου σελίδες και αποτελείται από τρεις (3) φάσεις.

Στη **Φάση Α'** αναλύεται η μεθοδολογία κατάρτισης του Ε.Π. και η σύσταση των αρμόδιων οργάνων του Δήμου.

Στη **Φάση Β'** αναλύεται και αξιολογείται η υφιστάμενη κατάσταση στην περιοχή του Δήμου και στον οργανισμό του Δήμου Μεσσήνης.

Στη **Φάση Γ'** διατυπώνονται: το στρατηγικό όραμα του Ο.Τ.Α., οι γενικοί στόχοι του Ο.Τ.Α. και εξειδικεύονται οι ειδικοί στόχοι.

Η Φάση Α' αποτελείται από δύο μέρη, εκ των οποίων το πρώτο μέρος περιλαμβάνει πέντε (5) κεφάλαια, ενώ το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τρία (3) κεφάλαια, η Φάση Β' αποτελείται από δύο μέρη, εκ των οποίων το πρώτο μέρος περιλαμβάνει τέσσερα (4) κεφάλαια, ενώ το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τρία (6) κεφάλαια. Τέλος, η Φάση Γ' δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη και κάποιοι αρμόδιοι υπάλληλοι του Δήμου που ασχολούνται με το επιχειρησιακό πρόγραμμα υπολογίζουν να ολοκληρωθεί τέλος Οκτωβρίου του 2008.

Το Ε.Π. παρουσιάζει την υφιστάμενη κατάσταση του Δήμου ανά θεματικό τομέα, εξετάζει τα προβλήματα και προσπαθεί να δώσει λύσεις για τη βέλτιστη λειτουργία και ανάπτυξη του Δήμου. Επίσης, δίνει προτεραιότητες σε κάποια έργα και σε κάποιες αναγκαίες υπηρεσίες για την καλύτερη ποιότητα ζωής των κατοίκων και με σκοπό την βέλτιστη εξυπηρέτησή τους.

2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

Ιστορικά Στοιχεία

Η πόλη της Μεσσήνης είναι χτισμένη στη δεξιά όχθη του ποταμού Παμίσου, στο κάτω μέρος της Μεσσηνιακής πεδιάδας, το Ομηρικό «Μάκαρ πεδίων» ή «Μακαρία», όπως λέγεται ακόμα και σήμερα.

Η Μεσσήνη, έδρα του Δήμου, πήρε ένα όνομα -από το 1867- που δεν της ανήκει για να τιμηθεί η πόλη, η ταυτισμένη με την απελευθέρωση της αρχαίας Μεσσήνης. Η σημερινή Μεσσήνη ονομαζόταν στα μεσαιωνικά χρόνια Νησί, από τα νερά και τα έλη που περιζωναν τον οικισμό δυτικά του Παμίσου. Στους βυζαντινούς χρόνους ονομαζόταν και Λίμνες ή Λιμνοχώρι. Όμως το όνομα και το περιβάλλον στήριξαν αβάσιμες θεωρίες ότι στη Μεσσήνη ήταν το «χωρίον Λίμναι» και το ιερό της Αρτέμιδος Λιμνάτιδος. Το Νησί ή Λιμνοχώρι στην Τουρκοκρατία ονομάσθηκε Ντριζαγα-του Ιντρίζ αγά - ή και απλά Ντριζη.

Βυζαντινή περίοδος

Κατά το Δουκάκη («Μεσσηνιακά» 1906), η σημερινή πόλη αποικίσθηκε μετά το 400 μ.Χ., όταν οι βάρβαρες ορδές του Αλάρικου κατέστρεψαν την αρχαία Μεσσήνη, ενώ πρόσφυγες και άλλοι κατήλθαν νοτιότερα και ονόμασαν το πόλισμα Νέα Μεσσήνη ή απλώς Μεσσήνη. Φαίνεται ότι υπήρξε πρόοδος, αφού τότε υπήρξαν και Επίσκοποι Μεσσήνης που φέρονται να υπογράφουν σε διάφορες Συνόδους (747, 1147, 1317). Γύρω στα 1300 η επισκοπή Μεσσήνης μεταφέρθηκε στην Ανδρούσα, πατρίδα τότε του Πατριάρχη Αθανασίου και Αγίου πολιούχου της. Αργότερα, όταν η Ανδρούσα αποικίσθηκε σχεδόν αποκλειστικά από Τούρκους, η επισκοπή εγκαταστάθηκε ξανά στη Μεσσήνη, ενώ το όνομά της ξανά ως «Μεσσήνης» δόθηκε το 1833, όπου και διατηρήθηκε έως το 1844, έτος θανάτου του μεγάλου τέκνου της, Επισκόπου Ιωσήφ Μεσσήνης. Η επισκοπή οριστικά καταργήθηκε το 1852 και η έδρα της μεταφέρθηκε στην Καλαμάτα. Τον Απρίλιο του 2007 μια αμμοβολή στην εξωτερική τοιχοποιία του Ι.Ν. των Τριών Ιεραρχών, έφερε στο φως αρχιτεκτονικά μέλη πρωτοχριστιανικού Ναού , αλλά και ορισμένα μέλη αρχαιοελληνικού οικοδομήματος, αφού στους τοίχους φαίνονται εντοιχισμένα 40 τεμάχια κίωνων , τα περισσότερα με λεία κυλινδρική επιφάνεια, αλλά και λίγα με την χαρακτηριστική

αρχαιοελληνική αυλάκωση. Επίσης υπάρχουν και δομικοί λίθοι με ανάγλυφους σταυρούς.

Φραγκοκρατία

Κατά την αρχή της περιόδου της Φραγκοκρατίας στην Πελοπόννησο, οι Γάλλοι ιππότες βρέθηκαν μπροστά στο θέαμα της απέραντης κάλυψης της Μακαρίας από το πλημμυρισμένα ύδατα του Παμίσου. Τότε έδωσαν και στην πόλη το προσωνύμιο *ille* (δηλαδή Νησί και έκτοτε, επί 600 τουλάχιστον χρόνια, το προσωνύμιο αυτό απετέλεσε το μοναδικό όνομα της Μεσσήνης, πριν της ξαναδοθεί επίσημα το όνομα στα 1867. Λόγω του σύντομου και εύηχου της λέξεως, το «Νησί», διατηρείται μέχρι και των ημερών μας.

Από την περίοδο της Φραγκοκρατίας, μοναδική φωτεινή μορφή προβάλλει η θρυλική φραγκορωμιά πριγκίπισσα Ισαβέλλα, γνωστότερη ως «πριγκηπέσα Ιζαμπώ», της οποίας ο ταραχώδης βίος έχει ζωντανέψει στο βιβλίο του Γιάννη Αναπλιώτη «Στα χρόνια της Κουγέστας» καθώς και στο μυθιστόρημα του Άγγελου Τερζάκη «Πριγκηπέσσα Ιζαμπώ».

Στη φραγκοκρατία η Μεσσήνη ήταν λοιπόν έδρα κάστρου που βρισκόταν κοντά στην Μικρομάνη, οχυρό του Φλωρεντίου ντ' Αινώ και της γυναίκας του Ισαβέλλας Βιλεαρδουίνου. Το 1382 παίρνει για λίγο το Νησί, η Εταιρεία των Ναβαρραίων. Αργότερα, στις αρχές του 15ου αιώνα, όταν το Δεσποτάτο του Μυστρά ισχυροποιείται, το Νησί βρίσκεται στα χέρια των Παλαιολόγων, και παραμερίζονται οι Μελισσηνοί, οι άρχοντες της περιοχής.

Στην Β' Ενετοκρατία (1686-1715) οι Βενετσιάνοι οργανώνουν όλη τη μεσσηνιακή πεδιάδα και στο Νησί κάνουν διβάρι στη θέση «Κουλντούκι». Ακόμη, φύτεψαν ρύζι στα βαλτονέρια και ίδρυσαν μεταξουργείο μέσα στο Νησί. Την ίδια περίοδο (τέλος 17ου ή αρχές 18ου αιώνα) χτίστηκε το Σπιτάλι, αρχικά 200 μέτρα από το σημερινό χωριό, στη θέση «Παλιοχώρι» όπου υπάρχουν χαλάσματα παλιού οικισμού, δεξαμενής και μεγάλων κτιρίων. Εκεί είχαν ιδρύσει οι μοναχοί του Τάγματος του Αγίου Ιωάννου ένα συγκρότημα νοσοκομείου. Από εκεί και η ονομασία «Σπιτάλια». Στην ίδια περιοχή σώζεται αρχαίο οχυρό - ίσως ρωμαϊκής εποχής που χρησιμοποιήθηκε και αργότερα.

Τουρκοκρατία

Στα 1770 διαδραματίστηκε στη Μεσσήνη η τελευταία πράξη της επανάστασης του Ορλώφ. Εκεί μέσα στα ερείπια του παλιού πύργου της Ιζαμπώς, στο σημερινό χώρο της πανηγυρίστρας, οχυρώθηκε ο μεγάλος ήρωας Γιάννης Μαυρομιχάλης ή Σκυλογιάννης. Μαζί του ήταν ο Γιάννης Κολοκοτρώνης με τον γιο του Κωνσταντίνο (πατέρα του Θεόδωρου) και ο Γιώργης Φλέσσας (παππούς του Παπαφλέσσα). Η μάχη, που κράτησε 3-4 μέρες, ήταν φονικότατη. Οι Τουρκαλβανοί βασιβουζούκοι επιτίθεντο με μανία. Τελικά πιάστηκε ζωντανός ο Γιάννης Κολοκοτρώνης. Τον μετέφεραν στην Ανδρούσα όπου και τον κρέμασαν. Ο Φλέσσας έπεσε κι αυτός, ενώ ο Σκυλογιάννης ανατινάχτηκε στα ερείπια του Μελίπυργου.

Έκτοτε, η 25η Μαΐου 1770 έμεινε στην ιστορία, παρ' ότι επισκιάστηκε από την επιτυχημένη έκβαση της επανάστασης του 1821.

Στα 1800 ιδρύεται στη Μεσσήνη αλληλοδιδασκτικό σχολείο, στο οποίο δίδαξε ο σοφός κληρικός Καλλίνικος Καστόρης. Στην εθνεγερσία η Μεσσήνη μετείχε μεταξύ των πρώτων. Υπήρξε κέντρο εκγύμνασης νεοσυλλέκτων, όπου μάλιστα στο σημερινό προσφυγικό συνοικισμό υπήρχε και πεδίο βολής ή έμπεδα όπως έλεγαν. Όλοι οι νεοσύλλεκτοι συντηρούνταν με έξοδα της πόλης επί τουλάχιστον ένα χρόνο.

Οι ηρωικές οικογένειες των Δαρειώτη και Καλαμαριώτη μετείχαν ενεργά στον αγώνα. Χαρακτηριστικό το Τσάμικο της εποχής: Λουκά, Λουκά Νταρειώτη, Μήτσο Καλαμαριώτη.

Νεότερα χρόνια

Στα 1825 ο Ιμπραήμ ισοπέδωσε τη Μεσσήνη κατακαίοντας τα πάντα. Μετά την απελευθέρωση έγινε ανακατάταξη του πληθυσμού. Κάποιες παλιές οικογένειες Μεσσηνιωτών σκόρπισαν σε άλλα μέρη, ενώ στη Μεσσήνη κατέφθασαν Αρκάδες, προερχόμενοι κυρίως από το Αρκουδόρεμα και του Γαρζενικού. Τότε εγκαταστάθηκε στη Μεσσήνη και ο μέγας ήρωας της επανάστασης του Ρεθύμνου Γεώργιος Τσουδερός, του οποίου η οικογένεια μετά το θάνατό του (1859) επανεγκαταστάθηκε στην Κρήτη.

Τότε έγινε και ένα απίστευτο περιστατικό, με τα σημερινά δεδομένα βεβαίως. Συγκεκριμένα, χωρίστηκαν τα αρχεία από τη διοίκηση της Κυπαρισσίας (πρώτη πρωτεύουσα του νομού) και συστάθηκε διοίκηση της

Κάτω Μεσσήνης, που ήταν και έδρα Επισκοπής. Οι Μεσσηνιώτες όμως, έχοντας κατά νου τις αρνητικές επιπτώσεις από την εγκατάσταση στρατού στα παραγμένα χρόνια της επανάστασης, έκαναν διαδήλωση και αρνήθηκαν να δεχθούν την εγκατάσταση. Έτσι έγινε Πρωτεύουσα του νομού η Καλαμάτα.

Τα χρόνια εκείνα είχε επισκεφθεί τη Μεσσήνη και ο Όθωνας, την πρώτη φορά το 1850 και τη δεύτερη το 1862. Μάλιστα, τη δεύτερη φορά εν περιοδεία έμαθε ότι είχε γίνει επανάσταση και ζητούσαν την έξωσή του. Τότε έφυγε από την Μπούκα και δεν ξαναγύρισε στην Ελλάδα.

Στις 13-3-1844 πέθανε και ο Μέγας ήρωας του Αγώνα, Ιωσήφ ο από Ανδρούσης ετάφη προ της ωραίας Πύλης του Αγίου Ιωάννου, ενώ αργότερα το 1900 στήθηκε και η Προτομή του, όπου πάνω της χαράχθηκαν οι στίχοι του Παλαμά: «Ιωσήφ Ανδρούσης ιερό της Εκκλησίας βλαστάρι με το σταυρό, με το σπαθί και της θυσίας του Θεού τη χάρη. Για την Πατρίδα μαχητής και για το γένος στην καλή γη του ελεύθερη, κοιμάται δοξασμένος.»

Μέχρι το 1852, την επισκοπή Μεσσήνης διηύθυνε ο επίσκοπος Γεράσιμος Παγώνης. Αυτόν διαδέχτηκε ο Προκόπιος Γεωργιάδης, μετέπειτα μητροπολίτης Αθηνών. Μετά απ' αυτόν ο ιεροκήρυκας Στέφανος Αργυριάδης ο οποίος κατηγορήθηκε «επί Σίμωνα» (δηλαδή «εμπόριο των ιερών») από τους Μεσσηνιώτες. Τότε, ο Αργυριάδης αφόρισε όλη την πόλη και παραιτήθηκε. Τον διαδέχθηκε ο Πανάρετος Κωνσταντινίδης (συγγενής του Ιωσήφ Ανδρούσης) επί των ημερών του οποίου η Επισκοπή μεταφέρθηκε στην Καλαμάτα. Στην «προφορική» του παράδοση ο λαός, λόγω της αμάθειάς του, απέδωσε τον αφορισμό της πόλης στον Ιωσήφ, ο οποίος βεβαίως ήταν ήρωας και μεγίστη αγία ασκητική μορφή.

Γύρω στα 1865 δολοφονήθηκε στη Μεσσήνη - πιθανώς από Μανιάτες - ο Ολλανδός βιομήχανος Ζέγκερης, ο οποίος είχε ιδρύσει στα 1850 μεγάλη μεταξοβιομηχανία στο σημείο που είναι ακριβώς απέναντι από το παγοποιείο.

Γύρω στα 1896 υπηρετούσε στη Μεσσήνη και ο διαβόητος συνταγματάρχης του ιππικού Δημήτριος Μπαϊρακτάρης, ο μετέπειτα διοικητής της αστυνομίας στην Αθήνα που κυνήγησε αλύπητα τους μάγκες στις τότε κακόφημες συνοικίες της Αθήνας (Πλάκα, Ψυρρή κ.λ.π.).

Σήμερα

Τα τελευταία χρόνια η Μεσσήνη δείχνει να ανθίσταται στην πληθυσμιακή συρρίκνωση και παρουσιάζει σοβαρές προοπτικές ανάπτυξης εφ' όσον ευοδωθούν ορισμένα στρατηγικής σημασίας έργα-«κλειδιά». Πρόκειται για την υλοποίηση του σχεδίου πόλης στην Μπούκα, την κατασκευή του περιμετρικού δακτυλίου του Νομού, στο τμήμα Καλαμάτα - Μπούκα - Ριζόμυλος και τεσσάρων καθέτων αξόνων που θα καταστήσουν την ενδοχώρα της Μεσσήνης παράλια περιοχή. Ακόμη, η επικείμενη κατασκευή οικισμού αξιωματικών της Αεροπορίας στον Άγιο Νικόλαο, αναμένεται να διπλασιάσει τον πληθυσμό της, ενώ η κατασκευή του μεγαλειώδους αναπτυξιακού έργου της Π.Ο.Τ.Α. (Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης) θα θέσει σε πρωτόγνωρη αναπτυξιακή τροχιά ολόκληρη την Μεσσηνία και βεβαίως και την Μεσσήνη. Είναι βέβαιο ότι με την υλοποίηση των παραπάνω στρατηγικών στόχων, η Μεσσήνη θα μπει σε πορεία ανάπτυξης.¹⁸

---

¹⁸ Πηγή: Επιχειρησιακό Σχέδιο Δήμου Μεσσήνης, (2008), Β' Φάση.

2.2. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Ο πραγματικός πληθυσμός του Δήμου Μεσσήνης, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής της ΕΣΥΕ του 2001, ανέρχεται σε **11.041 άτομα**, ενώ ο **μόνιμος πληθυσμός σε 10.853 άτομα**. Συνεπώς, ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου, ο πληθυσμός που κατά την ημέρα της απογραφής δήλωσε ότι διαμένει μόνιμα στα όρια του ΟΤΑ είναι μικρότερος.

Ο Δήμος Μεσσήνης είναι ο δεύτερος σε μέγεθος πληθυσμού δήμος του νομού, ο οποίος βρίσκεται πολύ κοντά στην Καλαμάτα. Συνορεύει ανατολικά με το Δήμο Καλαμάτας, και το Δήμο Θουρίας, το Δήμο Άρεως, Ανδρούσας και Αριστομένους στα βόρεια, ενώ δυτικά συνορεύει με το Δήμο Πεταλιδίου.

Η συνολική έκταση του Δήμου Μεσσήνης είναι **84.602 στρέμματα**, επιφάνεια που αντιστοιχεί στο 2,83% της συνολικής έκτασης του Νομού Μεσσηνίας (2.990.901 στρέμματα). **Ο Δήμος κατατάσσεται, με βάση την έκταση του, εικοστός στο σύνολο της Νομαρχίας**, ενώ στα ίδια επίπεδα κυμαίνονται οι Δήμοι Είρας και Μελιγαλά οι οποίοι έχουν έκταση 86.654 και 78.193 στρέμματα αντίστοιχα. Μεγαλύτερος σε έκταση Δήμος της Νομαρχίας Μεσσηνίας είναι ο Δήμος Καλαμάτας με 253.209 στρέμματα ακολουθούμενος από τον Δήμο Λεύκτρου ο οποίος έχει έκταση 222.981 στρέμματα.

Ο νομός Μεσσηνίας μετά το 1997 διοικητικά χωρίζεται σε **29 Δήμους** και **2 Κοινότητες** όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1¹⁹

Έκταση των Δήμων της Νομαρχίας Μεσσηνίας

ΔΗΜΟΣ	ΕΚΤΑΣΗ (Στρέμματα)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ
ΚΑΛΑΜΑΤΑ	253.209	8,47%
ΛΕΥΚΤΡΟ	222.981	7,46%
ΑΒΙΑ	179.828	6,01%
ΠΥΛΟΣ	143.911	4,81%
ΓΑΡΓΑΛΙΑΝΟΙ	122.680	4,10%
ΦΙΛΙΑΤΡΑ	114.877	3,84%
ΑΥΛΩΝΑΣ	112.898	3,77%
ΚΟΡΩΝΗ	105.163	3,52%
ΠΕΤΑΛΙΔΙ	104.970	3,51%
ΔΩΡΙΟ	102.832	3,44%
ΚΥΠΑΡΙΣΙΑ	101.018	3,38%
ΜΕΘΩΝΗ	97.202	3,25%
ΑΕΤΟΣ	94.850	3,17%
ΝΕΣΤΟΡΑΣ	91.902	3,07%
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ	90.678	3,03%
ΙΘΩΜΗ	90.428	3,02%
ΑΝΔΑΝΙΑ	88.694	2,97%
ΑΡΦΑΡΑ	87.615	2,93%
ΕΙΡΑ	86.654	2,90%
ΜΕΣΣΗΝΗ	84.602	2,83%
ΜΕΛΙΓΑΛΑΣ	78.193	2,61%
ΘΟΥΡΙΑ	76.992	2,57%
ΧΙΛΙΟΧΩΡΙΑ	73.950	2,47%
Κοιν. ΤΡΙΠΥΛΑΣ	69.696	2,33%
ΟΙΧΑΛΙΑ	59.060	1,97%
ΑΙΠΕΙΑ	55.572	1,86%
ΑΝΔΡΟΥΣΑ	50.514	1,69%
Κοιν. ΤΡΙΚΟΡΦΟΥ	42.938	1,44%
ΒΟΥΦΡΑΔΕΣ	42.360	1,42%
ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ	42.137	1,41%
ΑΡΙΣ	22.497	0,75%
ΝΟΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	2.990.901	100,00%

¹⁹ Πηγή: www.ypes.gr

Όσον αφορά, την κατανομή με βάση την έκταση των Τοπικών Διαμερισμάτων του Δήμου Μεσσήνης, περίπου το ¼ (25,55%) της έκτασης καταλαμβάνει η έδρα του Δήμου, ενώ από τα Τοπικά Διαμερίσματα ακολουθούν η Ανάληψη με ποσοστό 10,28%, το Λυκότραφο με 10,26% και το Αβραμιό με 9,6%. Τα χαμηλότερα ποσοστά σε έκταση στον Δήμο καταλαμβάνουν τα Τοπικά Διαμερίσματα Τριόδου και Πιπερίτσας με ποσοστά 2,01% και 1,95% αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2²⁰

Έκταση των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Δήμου Μεσσήνης

ΤΟΠΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΕΚΤΑΣΗ (στρέμματα)	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΚΤΑΣΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ
Τ.Δ. Μεσσήνης	21.615	25,55%
Τ.Δ. Αναλήψεως	8.698	10,28%
Τ.Δ. Λυκοτράφου	8.677	10,26%
Τ.Δ. Αβραμιού	8.123	9,60%
Τ.Δ. Λευκοχώρας	7.302	8,63%
Τ.Δ. Καρτερολίου	5.952	7,04%
Τ.Δ. Μαυρομματίου Παμίσου	4.624	5,47%
Τ.Δ. Βελίκας	4.561	5,39%
Τ.Δ. Νεοχωρίου Αριστομένους	3.601	4,26%
Τ.Δ. Σπιταλίου	2.950	3,49%
Τ.Δ. Μαδένης	2.772	3,28%
Τ.Δ. Πιλαλίστρας	2.377	2,81%
Τ.Δ. Τριόδου	1.700	2,01%
Τ.Δ. Πιπερίτσας	1.650	1,95%
Δήμος Μεσσήνης	84.602	100,00%

²⁰ Πηγή: www.ypes.gr

Ο Δήμος Μεσσήνης κατατάσσεται αναφορικά με το μέγεθος του πληθυσμού, δεύτερος στο Νομό Μεσσηνίας, μετά το Δήμο Καλαμάτας, και αποτελεί το 6,24% του συνόλου του Νομού. Η μεταβολή του πραγματικού πληθυσμού του Δήμου Μεσσήνης σύμφωνα με την τελευταία απογραφή της ΕΣΥΕ το έτος 2001 παρουσίασε αύξηση της τάξης του 5,22% σε σχέση με την αντίστοιχη απογραφή του 1991. Ο συνολικός πραγματικός πληθυσμός το 2001 σε απόλυτες αριθμητικές τιμές ανέρχεται σε 11.041 άτομα αυξημένος κατά 548 άτομα από τον πληθυσμό του 1991 (10.493 άτομα).

Σημαντικό δηλαδή είναι το γεγονός ότι πλέον ανακόπτεται η πορεία μείωσης του πληθυσμού που είχε παρατηρηθεί από το 1961 έως και το 1981. Βέβαια η συγκεκριμένη αυξητική τάση παρουσιάζει αυξομειώσεις ανάμεσα στα διαφορετικά Διαμερίσματα.

Συγκεκριμένα και σύμφωνα με το πίνακα 3 που ακολουθεί παρατηρούνται τα εξής:

α) το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού του Δήμου διαμένει στην έδρα Μεσσήνη (6.912 κάτοικοι) με ποσοστό 62,60% επί του συνόλου, για το 2001.

Στη συνέχεια ακολουθούν τα Τοπικά Διαμερίσματα του Καρτερολίου και του Αβραμιού με ποσοστά 5,45% και 5,35% αντίστοιχα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πρώτο από αυτά παρουσιάστηκε σημαντική πληθυσμιακή αύξηση στα πλαίσια της δεκαετίας (22%) ενώ αντίθετα το δεύτερο παρουσίασε μείωση. Στα υπόλοιπα Τοπικά Διαμερίσματα εμφανίζονται πολύ μικρότερα ποσοστά συγκέντρωσης πληθυσμού που κυμαίνεται από 3,5% έως 1,28%.

β) Σε οκτώ Τ.Δ. σημειώθηκε αύξηση του πληθυσμού, με μεγαλύτερη να καταγράφεται σε αυτά της Βελίκας (23,33%), του Καρτερολίου (22,00%) και της Λευκοχώρας (21,36%). Η δυναμική ανάπτυξης των συγκεκριμένων Τοπικών Διαμερισμάτων είναι δυνατόν να συνδυαστεί με τη γειτνίαση τους με σημαντικούς οδικούς άξονες.

γ) Αντίθετα σε έξι Τ.Δ. σημειώθηκε μείωση, η οποία είναι εντονότερη στα Τ.Δ. Μάδενας (18,29%) και Αναλήψεως (14,29%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Πραγματικός Πληθυσμός Τοπικών Διαμερισμάτων Δήμου Μεσσήνης

ΤΟΠΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	1991	% Συνόλου	2001	% Συνόλου	% ΜΕΤΑΒΟΛΗ 1991-2001
ΑΒΡΑΜΙΟΥ	628	5,98%	591	5,35%	-5,89%
ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ	413	3,94%	354	3,21%	-14,29%
ΒΕΛΙΚΑΣ	330	3,14%	407	3,69%	23,33%
ΚΑΡΤΕΡΟΛΙΟΥ	491	4,68%	599	5,43%	22,00%
ΛΕΥΚΟΧΩΡΑΣ	295	2,81%	358	3,24%	21,36%
ΛΥΚΟΤΡΑΦΟΥ	325	3,10%	347	3,14%	6,77%
ΜΑΔΕΝΗΣ	175	1,67%	143	1,30%	-18,29%
ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΙΟΥ ΠΑΜΙΣΟΥ	356	3,39%	388	3,51%	8,99%
ΜΕΣΣΗΝΗΣ	6519	62,13%	6912	62,60%	6,03%
ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΟΥΣ	255	2,43%	250	2,26%	-1,96%
ΠΙΛΑΛΙΣΤΡΑΣ	190	1,81%	196	1,78%	3,16%
ΠΙΠΕΡΙΤΣΑΣ	133	1,27%	143	1,30%	7,52%
ΣΠΙΤΑΛΙΟΥ	154	1,47%	141	1,28%	-8,44%
ΤΡΙΟΔΟΥ	229	2,18%	212	1,92%	-7,42%
ΣΥΝΟΛΟ	10.493	100%	11.041	100%	5,22%

Με βάση μόνο το κριτήριο του πληθυσμού, έως δυναμικά Τοπικά Διαμερίσματα του Δήμου αναδεικνύονται: της Μεσσήνης (λόγω πληθυσμιακού μεγέθους), του Καρτερολίου, της Βελίκας και της Λευκοχώρας (λόγω σημαντικής θετικής μεταβολής στα πλαίσια της δεκαετίας).

Φθίνοντα Τοπικά Διαμερίσματα λόγω σημαντικής πληθυσμιακής μείωσης είναι τα Τοπικά Διαμερίσματα της Μάδενας και της Αναλήψεως.²¹

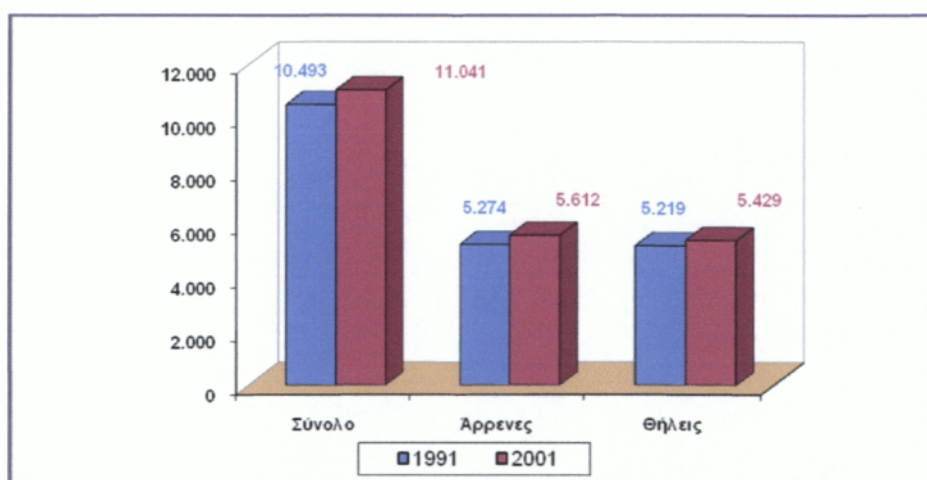
²¹ Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 2001.

Αναφορικά με τα δύο φύλα **εμφανίζεται μια σχετικά ανισόρροπη αύξηση**, με τον ανδρικό πληθυσμό να παρουσιάζει εντονότερες αυξητικές τάσεις, με ποσοστό αύξησης 6,02%, ενώ τον γυναικείο να αυξάνεται με ηπιότερους ρυθμούς (3,87%). Σε απόλυτες τιμές **ο πραγματικός ανδρικός πληθυσμός του Δήμου Μεσσήνης το 2001 διαμορφώνεται σε 5.612 άτομα ενώ ο γυναικείος σε 5.429 άτομα.**

Ο ανδρικός πληθυσμός το 1991 αποτελούσε το 50,26% του συνολικού πραγματικού πληθυσμού ενώ το 2001 το ποσοστό αυτό διαμορφώνεται σε 50,83% παρουσιάζοντας αύξηση της τάξης του 0,57%.

Για το γυναικείο πληθυσμό αντίστοιχα, παρατηρούμε ισόποση μείωση (0,57%) επί του συνολικού πραγματικού πληθυσμού με αποτέλεσμα το 49,74% το 1991 να διαμορφώνεται το 2001 σε 49,17%.²²

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Μεταβολή Πραγματικού Πληθυσμού Δήμου Μεσσήνης 1991-2001

²² Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε (Απογραφή 1991, 2001).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

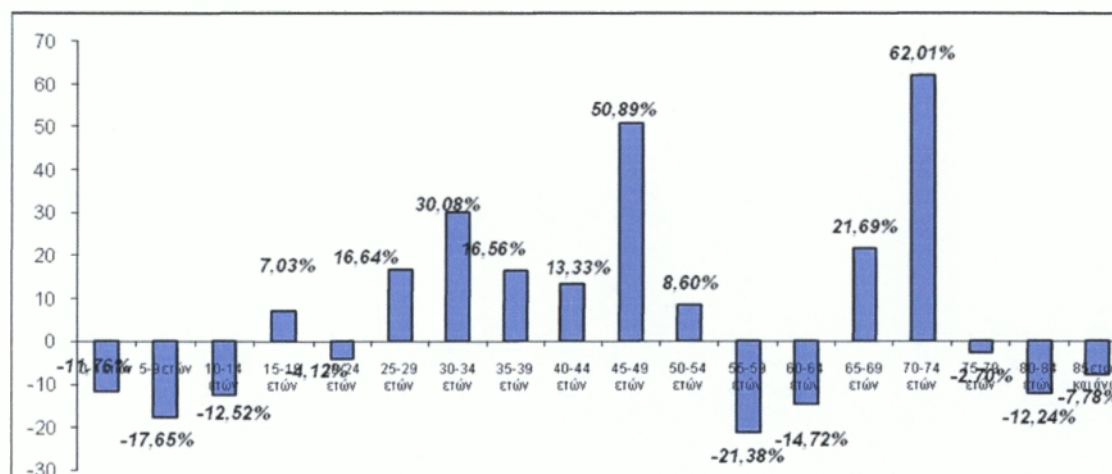
Πραγματικός πληθυσμός Δήμου Μεσσήνης 1991-2001
σε απόλυτους αριθμούς

	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΡΡΕΝΕΣ	ΘΗΛΕΙΣ
1991	10.493	5.274	5.219
2001	11.041	5.612	5.429

Στην συνέχεια διερευνάται η σύνθεση του πληθυσμού του Δήμου Μεσσήνης ανά ηλικιακή ομάδα:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Ποσοστιαία Μεταβολή Πραγματικού Πληθυσμού 1991-2001
ανά Ηλικιακή Ομάδα

Όπως προκύπτει από το διάγραμμα, η μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού παρατηρείται στην ηλικιακή ομάδα 70-74 ετών με ποσοστό 62,01%. Ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα 45-49 ετών με ποσοστό αύξησης 50,89%. Στις ηλικιακές ομάδες έως 14 ετών παρουσιάζεται μείωση του πληθυσμού με σημαντικότερη αυτή της ηλικιακής ομάδας 5-9 ετών. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί πως η σημαντική μείωση στις μικρές ηλικίες οφείλεται κατά κύριο λόγο στο φαινόμενο της υπογεννητικότητας. Η μεγαλύτερη μείωση του πληθυσμού εξάλλου παρατηρείται στην ηλικιακή ομάδα 55-59 ετών, κρισιμότερη ηλικιακή ομάδα από πλευράς ποσοστών θνησιμότητας. Μετά τα 65 έτη η διάρκεια ζωής είναι πλέον μεγαλύτερη λόγω και των νέων συνθηκών διαβίωσης αλλά και της προόδου που έχει συντελεστεί στον ιατρικό τομέα.

Μετά τα 74 έτη όλες οι ηλικιακές ομάδες παρουσιάζουν μειωμένο πληθυσμό, γεγονός που μάλλον θα πρέπει να συσχετιστεί είτε με μεγαλύτερη θνησιμότητα, είτε με εσωτερική μετοίκηση των συγκεκριμένων ομάδων σε άλλα αστικά κέντρα λ.χ. Αθήνα δίπλα σε συγγενείς ή σε γηροκομεία.

Ο δείκτης γήρανσης στο Δήμο Μεσσήνης παρουσιάζει κατά τις τελευταίες δεκαετίες μια συνεχή αυξητική τάση, γεγονός που καταδεικνύει το ευρύτερο πρόβλημα υπογεννητικότητας και το οποίο απεικονίζεται με το χαρακτηριστικότερο τρόπο στο Διάγραμμα 3 της πληθυσμιακής πυραμίδας για το διάστημα 1991-2001. Ο δείκτης ουσιαστικά παρουσιάζει κατακόρυφη αύξηση κατά το διάστημα της δεκαετίας 1991-2001 και από 83 ηλικιωμένους που αντιστοιχούσαν σε 100 παιδιά το 1991 διαμορφώνεται στους 114 ηλικιωμένους το 2001 εμφανίζοντας αύξηση της τάξης των 31 ηλικιωμένων.

Στην συνέχεια διερευνάται η ενδοδημοτική διαφοροποίηση του πληθυσμού σε σχέση με το δείκτη γήρανσης. Στον πίνακα 5 παρουσιάζεται ο Δείκτης Γήρανσης για κάθε Τοπικό Διαμέρισμα ξεχωριστά τόσο για το έτος 1991 όσο και για το έτος 2001.

Στα περισσότερα Τ.Δ. ο Δείκτης Γήρανσης αυξήθηκε, με εξαίρεση τα Τ.Δ. Καρτερολίου, Λευκοχώρας, Μάδενας και Πιπερίτσας. Τη **μεγαλύτερη αύξηση** σημείωσε ο Δείκτης του Τ.Δ. **Σπιταλίου** (από 100 σε 250), του Τ.Δ. **Πιλαλίστρας** (από 110,52 σε 243,47) και του Τ.Δ. **Αναλήψεως** (από 94,18 σε 225). Αντίθετα, τη **μεγαλύτερη μείωση** σημείωσε ο Δείκτης του Τ.Δ. **Πιπερίτσας** (από 480 σε 238) και του Τ.Δ. **Μάδενας** (από 184 σε 77,41).

Στα περισσότερα Τοπικά Διαμερίσματα ο Δείκτης Γήρανσης για το έτος 2001 είναι μεγαλύτερος του 100, εξαίρεση αποτελούν η έδρα του Δήμου Μεσσήνης (88,32) και το Τ.Δ. Μάδενας (77,41).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5*Δείκτης Γήρανσης Δήμου Μεσσήνης για τα έτη 1991 και 2001**ανά Τοπικό Διαμέρισμα*

ΤΟΠΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ	
	1991	2001
ΑΒΡΑΜΙΟΥ	154,54	263,49
ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ	94,18	225,00
ΒΕΛΙΚΑΣ	117,54	134,42
ΚΑΡΤΕΡΟΛΙΟΥ	172,97	109,24
ΛΕΥΚΟΧΩΡΑΣ	219,51	167,30
ΛΥΚΟΤΡΑΦΟΥ	212,50	240,47
ΜΑΔΕΝΑΣ	184,00	77,41
ΜΑΥΡΟΜΑΤΙΟΥ ΠΑΜΙΣΟΥ	142,85	189,58
ΜΕΣΣΗΝΗΣ	58,27	88,32
ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ ΑΡΙΣΟΜΕΝΟΥΣ	95,45	138,88
ΠΙΛΑΛΙΣΤΡΑΣ	110,52	243,47
ΠΙΠΕΡΙΤΣΑΣ	480,00	238,00
ΣΠΙΤΑΛΙΟΥ	100,00	250,00
ΤΡΙΟΔΟΥ	97,82	139,39
ΔΗΜΟΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ	83,32	114,32

2.3. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Δήμου Μεσσήνης παρουσιάζεται η υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής στα όρια του υπό μελέτη Δήμου και τα αποτελέσματα της επίδρασης των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων.

Η περιγραφή και αξιολόγηση της υφιστάμενης πολεοδομικής και περιβαλλοντικής κατάστασης του Δήμου είναι διαδικασίες απαραίτητες στην μελέτη, προκειμένου να διαγνωστούν τα προβλήματα και οι αδυναμίες αλλά και τα πλεονεκτήματα και οι ευκαιρίες που θα αναδυθούν από μία σε βάθος πολυεπίπεδη και διατομεακή ανάλυση. Προκειμένου να τεθούν οι βάσεις του στρατηγικού σχεδιασμού για την εκάστοτε περιοχή, θα πρέπει να συσχετιστούν τα διάφορα χωρικά φαινόμενα και χαρακτηριστικά της, με τα αντίστοιχα κοινωνικά και οικονομικά, ενώ παράλληλα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διαφορετικές πολιτικές που εφαρμόζονται στα ανώτερα χωρικά και διοικητικά επίπεδα.

2.3.1 Στοιχεία Ανάλυσης Φυσικού Περιβάλλοντος

Η περιοχή μελέτης είναι πεδινή στο μεγαλύτερο νότιο μέρος της και λοφώδης στο βόρειο. Διαρρέετε από τέσσερα σημαντικά ρεύματα και πλήθος δευτερεύοντα και αποστραγγιστικές τάφρους. Χαρακτηριστικό του φυσικού περιβάλλοντος σε παλαιότερες εποχές, ήταν η ύπαρξη εκτεταμένων υγροτόπων κατά μήκος της κοίτης του Πάμισου και στην εκβολή του. Τα αποστραγγιστικά έργα της δεκαετίας του '60, περιόρισαν τις υγροτοπικές ζώνες, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη των καλλιεργειών.

Σαν αποτέλεσμα, οι περιοχές φυσικού περιβάλλοντος συρρικνώθηκαν και περιορίστηκαν σε στενές ζώνες στις όχθες των ρεμάτων, και στην εκβολή του ποταμού Πάμισου.

2.3.2 Γεωλογικά Χαρακτηριστικά

Από πλευράς ανάγλυφου, η περιοχή του δήμου Μεσσήνης, εμφανίζει ένα εκτεταμένο πεδινό επίπεδο υψηλής γεωργικής παραγωγικότητας, το οποίο χωροθετείται στη νότια πλευρά της και περιλαμβάνει την παραλιακή ζώνη και την πεδιάδα της Μεσσήνης που τη διασχίζει ο Πάμισος ποταμός. Όλα τα παράλια της περιοχής που βρέχονται από τον Μεσσηνιακό Κόλπο είναι ομαλά και αμμώδη. Στη δυτική πλευρά της περιοχής σχηματίζονται υπερυψωμένες λοφώδεις εκτάσεις και κυρίως στα Τοπικά Διαμερίσματα Λευκοχώρας, Νεοχωρίου και Αβραμιού, με κλίση προς τη θάλασσα. Σ' αυτές τις λοφώδεις εκτάσεις δημιουργούνται εδαφικές πτυχώσεις που ευνοούν τη δημιουργία υδρορροών, οι οποίες καταλήγουν στην κάτω πεδινή ζώνη και από εκεί στον Μεσσηνιακό Κόλπο.

2.3.3 Κλίμα

Το κλίμα του νομού χαρακτηρίζεται ασθενές μεσογειακό (εύκρατο) έως υποτροπικό. Ο χειμώνας είναι ήπιος ενώ το καλοκαίρι εκτεταμένο και θερμό. Η ψυχρή περίοδος διαρκεί από το Νοέμβριο έως τον Απρίλιο και η θερμή από το Μάιο έως τον Οκτώβριο. Οι άριστες κλιματολογικές συνθήκες του νομού επιτρέπουν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού καθώς και άλλων δραστηριοτήτων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Η υγρασία διατηρείται σε υψηλά σχετικά επίπεδα και κατά την ξηρά θερινή περίοδο λόγω γειννίασης της περιοχής με την θάλασσα.

2.3.4 Οικοσύστημα

Η Μεσσηνιακή γη φιλοξενεί περισσότερα από **700 είδη φυτών** εκ των οποίων τα 80 είναι ενδημικά, ενώ τα 32 τα συναντά κανείς μόνο στις ψηλές κορυφές του Ταυγέτου. Η πλούσια βλάστηση του μεσσηνιακού τόπου παρατηρείται σε κάθε υψομετρική ζώνη, ανάλογα με τη θερμοκρασία και τη μορφολογία του εδάφους.

Η ευρύτερη περιοχή μελέτης ανήκει στην Ευρωμεσογειακή ζώνη βλάστησης (*Quercetalia ilicis*), παραλιακή, λοφώδης και υποορεινή περιοχή.

2.3.5 Ποταμός Πάμισος

Η περιοχή Πηγές και Εκβολές Πάμισου : GR 2550002 έχει εξαιρεθεί από τον τελευταίο εθνικό κατάλογο Natura 2000. Παρ' όλα αυτά υπάρχει στο λεγόμενο επιστημονικό κατάλογο, εφόσον αρχικά είχε γίνει η αξιολόγησή του από επιστημονική επιτροπή και υπάρχει το Standard Data Form με τα στοιχεία της αξιολόγησης. – Αυτό, σύμφωνα με το ΥΠΕΧΩΔΕ / Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος (Ελένη Τρύφων), σημαίνει ότι δεν υπάρχουν προς το παρόν δεσμεύσεις για την περιοχή, όσον αφορά στο καθεστώς προστασίας της, εφόσον δεν υπάρχει νομοθεσία που να προβλέπει κάτι γι' αυτές τις περιοχές.

Πριν τον εγκιβωτισμό του Πάμισου, ένας μεγάλος υγρότοπος εκτεινόταν μεταξύ της πόλης της Μεσσήνης και του χωριού Ασπρόχωμα σε υψόμετρο από 0 μέχρι 14μ. Όλη η περιοχή σήμερα είναι μία καλλιεργούμενη έκταση και μόνο μία μικρή περιοχή με φυσική βλάστηση υπάρχει γύρω από τις πηγές του Αγίου Φλώρου και κατά μήκος του κυρίως ποταμού ή των παραποτάμων του.

Ωστόσο ο Πάμισος υφίσταται διαρκή υποβάθμιση, λόγω του ότι είναι αποδέκτης διαφόρων μορφών ρύπανσης (λιπάσματα & φυτοφάρμακα, υγρά απόβλητα ελαιοτριβείων, οργανικά φορτία από πόλεις και χωριά), λόγω της υπεράντλησης του νερού της πηγής για άρδευση περιοχών εκτός της πεδιάδας του Παμίσου και της γεινίασης της χωματερής της Μεσσήνης με τις εκβολές του Παμίσου κ.λ.π.

Επεμβάσεις αποκατάστασης της υδρολογικής ισορροπίας του ποταμού, διαχείρισης των νερών, ελέγχου της ρύπανσης και επαναδημιουργίας υγροτοπικών ζωνών, θα οδηγούσαν σε μία σταδιακή επαναφορά των λειτουργιών του φυσικού συστήματος, που αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό αξιοποιήσιμο πόρο για την περιοχή.

2.3.6 Πιέσεις του φυσικού περιβάλλοντος και σημεία υποβάθμισης

Οι πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον εντοπίζονται στην ζώνη της ακτής με τις επεκτάσεις των καλλιεργειών και της αυξανόμενης ζήτησης για αναψυχή και παραθεριστική κατοικία, και φυσικά των υποδομών που απαιτούνται για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Αναλυτικότερα, η ακτή δέχεται έντονες πιέσεις λόγω της επέκτασης των παρακείμενων ιδιοκτησιών, της διάνοιξης δρόμων, της ανεξέλεγκτης απόρριψης απορριμμάτων και της λειτουργίας χώρου διάθεσης απορριμμάτων στην εκβολή του Πάμισου.

Σημαντικό σημείο υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος είναι η ρύπανση των επιφανειακών νερών λόγω της χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στις καλλιέργειες. Βέβαια, είναι εμφανές ότι η άσκηση της εντατικής γεωργίας με τη γνωστή πρακτική της κατάχρησης των λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων αφενός και αφετέρου της υπεράντλησης υδάτων, έχει οδηγήσει σε ρύπανση (νιτρορύπανση) των εδαφών και νερών και σε εμφάνιση του φαινομένου της υφαλμύρισης. Η ποιότητα του νερού του ποταμού Πάμισου είναι ιδιαίτερα επιβαρυνμένη.

Πιέσεις διακρίνουμε επίσης κατά μήκος των ποταμών μόνιμης ροής και των ρεμάτων λόγω της επέκτασης των καλλιεργειών και των έργων εγκιβωτισμού της κοίτης για να αποφεύγονται οι πλημμύρες και να δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες άρδευσης.

Τα επιφανειακά ύδατα είναι οι αποδέκτες υγρών αποβλήτων οικισμών και βιομηχανιών, ενώ δέχονται επίσης τα υπολείμματα στράγγισης των καλλιεργειών τα οποία ορισμένες εποχές του χρόνου είναι ιδιαίτερα βεβαρημένα σε λιπάσματα και φυτοφάρμακα.

Συχνή είναι η ανεξέλεγκτη απόρριψη στερεών αποβλήτων στις κοίτες των ρεμάτων, επίσης στην εκβολή του Παμισού λειτουργεί χώρος διάθεσης απορριμμάτων. Η διάθεση των απορριμμάτων γίνεται σε ημιελεγχόμενο

χώρο δυναμικότητας **5.500 τόνων το χρόνο**, σε έκταση **60 στρεμμάτων**, με υποδομές που αναφέρονται στην υπ' αριθ. Πυροσβεστική διάταξη.

Τα Τοπικά Διαμερίσματα και οι οικισμοί πλην της Μεσσήνης και του Τοπικού Διαμερίσματος Μαυροματίου, δεν διαθέτουν αποχετευτικό σύστημα και τα λύματα διατίθενται σε στεγανές δεξαμενές. **Στη Μεσσήνη και στο Τ.Δ. Μαυροματίου έχει κατασκευαστεί και λειτουργεί το 95% του αποχετευτικού δικτύου με αποδέκτη το βιολογικό καθαρισμό Καλαμάτας.** Για τα Τ.Δ. Αβραμιού και Λευκοχώρας προωθείται λύση για την αποχέτευση αστικών λυμάτων μέσω των τεχνικών υγροτόπων.

Στο Δήμο Μεσσήνης, εντός των διοικητικών ορίων του οποίου λειτουργούν ελαιοτριβεία, παράγονται 2.000 έως 3.000 τόνοι ελαιολάδου το χρόνο. Η ποσότητα υγρών αποβλήτων που παράγουν εκτιμάται σε 10.000 τόνους. **Οι υδάτινοι αποδέκτες όμως Πάμισος, Μουρτιάς, Βελίκα και άλλοι μικρότεροι χείμαρροι δέχονται πολλαπλάσιες ποσότητες αποβλήτων από ελαιοτριβεία που λειτουργούν εκτός των ορίων του Δήμου.** Θετικό σημείο για το μέλλον αποτελεί ο εκσυγχρονισμός των υφιστάμενων μονάδων και ο περιορισμός της πίεσης που ασκούν στο φυσικό περιβάλλον.

Προβλήματα φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος:

Τα χωρικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο δήμος είναι σημαντικά, επιδεινούμενα και αφορούν τον εντός, αλλά και τον εκτός των οικισμών χώρο.

Τα προβλήματα αυτά έχουν ως συνέπεια τη γενικότερη υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των οικισμών και την παρεμπόδιση της αποτελεσματικής λειτουργίας των διαφόρων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται μέσα σ' αυτούς.

Οι γενικές αδυναμίες και τα προβλήματα της περιοχής πηγάζουν από:

- την ανεπαρκή θεσμική κάλυψη της οικιστικής ανάπτυξης
- την έλλειψη πολεοδομικών σχεδίων
- την έλλειψη συστηματικών μηχανισμών παρακολούθησης των χωρικών εξελίξεων
- τη συρρίκνωση των φυσικών, οικολογικών και παραγωγικών πόρων
- την υπονόμηση των οικοσυστημάτων

Τα προβλήματα αυτά έχουν δημιουργήσει άλλα επιμέρους, που αφορούν το δομημένο περιβάλλον και που κυρίως ευθύνονται για την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων:

- Ασυμβίβαστες χρήσεις σε κτίρια αλλά και οικισμούς
- Απρογραμμάτιστη ή/και αυθαίρετη δόμηση εντός και εκτός των οικισμών
- Αισθητική υποβάθμιση, με αλλοίωση ή καταστροφή της ταυτότητας τους
- Έλλειψη κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων
- Αισθητική ρύπανση από ακαλαίσθητες μόνιμες και κινητές κατασκευές
- Εξάντληση των δικτύων υποδομής, όπου αυτά υπήρχαν

Η βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών διαμερισμάτων εξαρτάται από το σωστό και προγραμματισμένο σχεδιασμό του οικιστικού τους χώρου και των υποδομών. Η παρούσα κατάσταση χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη ορίων που είναι πολύ ευρύτερα από τις πραγματικές ανάγκες των οικισμών για επέκταση, και την έλλειψη κοινόχρηστων χώρων για την ανάπτυξη λειτουργιών αναψυχής. Η σωστή οριοθέτηση των οικισμών, και η απόκτηση

γης για κοινόχρηστους χώρους, μέσα από τα πολεοδομικά εργαλεία που προσφέρει το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, κρίνεται απαραίτητη.

Στην πόλη της Μεσσήνης, παρουσιάζονται ήδη πιέσεις για την επέκταση των ορίων του υπάρχοντος σχεδίου προς νότο (άξονας Μεσσήνη-Μπούκα). Παράλληλα, τίθεται ως ζητούμενο η ανάπτυξη ενός οργανωμένου χώρου υποδοχής δραστηριοτήτων μεταποίησης, καθώς και ενός εκθεσιακού χώρου, που θα μπορούσε να λειτουργήσει παράλληλα με τις δύο μεγάλες πολιτιστικές εκδηλώσεις του δήμου, το πανηγύρι και το καρναβάλι.

Προοπτικές εμφανίζονται όσον αφορά το ανθρωπογενές περιβάλλον κυρίως μέσα :

A) από την έγκριση του εκπονούμενου ΓΠΣ που ήδη βρίσκεται σε τελική ευθεία και αναμένεται να συμβάλει στην βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής μελέτης.

B) από την ανάπτυξη της παραλιακής ζώνης του δήμου βάσει όμως σχεδιασμού και συγκεκριμένους κανόνες υποδοχής δραστηριοτήτων τουρισμού και αναψυχής, σε συνδυασμό με τις υπάρχουσες και τις προβλεπόμενες υποδομές, προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και οριοθέτηση της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας, για την αποφυγή συγκρούσεων μη συμβατών χρήσεων.

Γ) από την βελτίωση των μετακινήσεων από και προς την έδρα αναμένεται να διευκολύνει την επιδιωκόμενη τάση μόνιμης εγκατάστασης πληθυσμού στα τοπικά Διαμερίσματα, με προϋπόθεση την εύκολη και γρήγορη πρόσβαση προς υπηρεσίες πρόνοιας, περίθαλψης, εκπαίδευσης κλπ. Παράλληλα, η αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος των οικισμών, με τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων (πλατείες, παιδικές χαρές κλπ.), αποτελεί συμπληρωματικό παράγοντα προώθησης του στόχου της πληθυσμιακής αύξησης των οικισμών.

2.4. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΔΙΚΤΥΑ

Οδικό Δίκτυο Νομού Μεσσηνίας – Περιφέρειας

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου εξυπηρετείται από ένα σύνθετο οδικό δίκτυο, που περιλαμβάνει τρεις άξονες του βασικού οδικού δικτύου της χώρας:

- α) τον άξονα Κόρινθος – Πάτρα Ν.Ε.Ο. Νο 8α (τμήμα του οδικού άξονα ΠΑΘΕ),
- β) τον αυτοκινητόδρομο Κόρινθος – Τρίπολη – Μεγαλόπολη – Καλαμάτα και
- γ) τον άξονα της Ν.Ε.Ο. Πάτρα – Πύργος (νότιο τμήμα του Δυτικού Οδικού Άξονα – ΙΟΝΙΑ ΟΔΟΣ).

Οι άξονες αυτοί έχουν ενταχθεί στα έργα του Προγράμματος Παραχώρησης Αυτοκινητοδρόμων του ΥΠΕΧΩΔΕ και προβλέπεται η πλήρης αναβάθμισή τους σε κλειστούς αυτοκινητόδρομους υψηλής ταχύτητας.

Στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος προβλέπεται και η αναβάθμιση του άξονα Πύργος – Τσακώνα, που θα συνδέσει το νότιο τμήμα του Δυτικού Οδικού Άξονα με τον αυτοκινητόδρομο Τρίπολης – Καλαμάτας. Ο οδικός άξονας Κόρινθος – Τρίπολη – Μεγαλόπολη – Καλαμάτα έχει ολοκληρωθεί έως την Τρίπολη, ενώ μεταξύ Τρίπολης και Μεγαλόπολης βρίσκεται κατά τμήματα υπό κατασκευή ως δημόσιο έργο. Τα υπολειπόμενα τμήματα μεταξύ Τρίπολης - Μεγαλόπολης, καθώς και το τμήμα Μεγαλόπολης – Καλαμάτας θα κατασκευασθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος Παραχώρησης Αυτοκινητοδρόμων με τη συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Ο Νομός Μεσσηνίας εξυπηρετείται σήμερα από τις δευτερεύουσες Εθνικές Οδούς που διασυνδέουν την Καλαμάτα με την Περιφέρεια Πελοποννήσου και την υπόλοιπη Ελλάδα, τους νομούς Αρκαδίας και Λακωνίας και το δυτικό τμήμα του νομού Μεσσηνίας. Ο Νομός επί πλέον εξυπηρετείται και από τις πρωτεύουσες Επαρχιακές Οδούς.

Τέλος ένα πρόσθετο δευτερεύον επαρχιακό δίκτυο εξυπηρετεί τις διεπαρχιακές μετακινήσεις του νομού, ενώ οι ενδοεπαρχιακές μετακινήσεις, οι συνδέσεις των οικισμών και οι προσβάσεις των καλλιεργειών εκτελούνται μέσω του τοπικού οδικού δικτύου που αποτελείται τόσο από ασφαλτοστρωμένες όσο και χωμάτινες οδούς και αγροτικούς δρόμους.

2.4.1 Οδικό δίκτυο πόλης

Το οδικό δίκτυο του Δήμου Μεσσήνης (δίκτυο που συνδέει τα Τοπικά Διαμερίσματα μεταξύ τους με την έδρα Μεσσήνη) **καλύπτει μήκος 70χλμ και περιλαμβάνει 10 χλμ εθνικής οδού, 23 χλμ επαρχιακών οδών και 37 χλμ κοινοτικών οδών.**

Το δευτερεύον οδικό δίκτυο (καλύπτει αποστάσεις μεταξύ των Τοπικών Διαμερισμάτων και των οικισμών τους) έχει μήκος 11 χλμ, ενώ τέλος 200 περίπου χλμ καταλαμβάνει η αγροτική οδοποιία.

Η κατάσταση του κύριου οδικού δικτύου μπορεί να χαρακτηριστεί στο μεγαλύτερο μέρος της ποσοστό από μέτρια έως κακή. Πιο συγκεκριμένα, μόνο η οδική σύνδεση των Τοπικών Διαμερισμάτων της Τριόδου και της Ανάληψης με την Μεσσήνη μπορεί να χαρακτηριστεί καλή, ενώ απαιτείται διαπλάτυνση ή και διορθωτικές παρεμβάσεις μικρής κλίμακας σε όλο το μήκος του υπολοίπου δικτύου σύνδεσης μεταξύ των τοπικών διαμερισμάτων.

Επιπλέον, σοβαρές ατέλειες παρουσιάζει το κύριο οδικό δίκτυο που συνδέει το Νεοχώριο Αριστομένους με την Μεσσήνη, όπου απαιτούνται εκτεταμένες επισκευές και άλλες διορθωτικές παρεμβάσεις προκειμένου να εξυπηρετηθούν τις μετακινήσεις μέσω αυτού.

Όσον αφορά τη συγκοινωνία, αυτή πραγματοποιείται από το ΚΤΕΛ, μέσω προγραμματισμένων δρομολογίων που καλύπτουν το σύνολο του γεωγραφικού χώρου του Δήμου. Σιδηροδρομική σύνδεση υφίσταται με την Καλαμάτα ενώ για τις αεροπορικές μεταφορές, το Αεροδρόμιο Καλαμάτας βρίσκεται σε απόσταση μικρότερη του ενός (1) χλμ από τα όρια του Δήμου.

Προβλήματα - Προοπτικές Αναβάθμισης

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο του Δήμου Μεσσήνης θεωρείται σχετικά ανεπαρκές όσον αφορά την κατάσταση, αλλά και τη δομή του. Τα κύρια προβλήματα που παρουσιάζονται μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- Ανεπαρκής και αναποτελεσματική σύνδεση της πλειοψηφίας των τοπικών διαμερισμάτων με την έδρα Μεσσήνη και μεταξύ τους.
- Ελλιπής γεωμετρία και μέτρια κατάσταση ασφαλτότητα στο μισό μήκος του κυρίου και σε όλα το μήκος του δευτερεύοντος οδικού δικτύου.
- Κακή κατάσταση αγροτικού οδικού δικτύου.

Βέβαια σήμερα ο Δήμος υλοποιεί μια σειρά έργων που αφορούν την βελτίωση του οδικού δικτύου της περιοχής. Έτσι, στο πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ» έχει ενταχθεί η πληρωμή των αναγκαίων απαλλοτριώσεων για τη βελτίωση της οδού ΒΕΛΙΚΑ-ΝΕΟΧΩΡΙ-ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΗ ΜΕ 8η ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΟΔΟ ενώ ήδη έχουν ολοκληρωθεί έργα ασφαλτόστρωσης.

2.4.2 Κυκλοφορία – Στάθμευση

Το Κυκλοφοριακό και η στάθμευση αποτελούν ένα από τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η έδρα του Δήμου Μεσσήνης.

Δύο είναι τα σημαντικότερα ζητήματα που αποτελούν και τη βασική αιτία της σημερινής κατάστασης:

1. Το κέντρο της πόλης ασφυκτιά από τα αυτοκίνητα των κατοίκων αλλά και των επισκεπτών της πόλης, αφού υπάρχουν ελάχιστες θέσεις στάθμευσης, επειδή δεν υπάρχουν ούτε πυλωτές, ούτε υπόγεια γκαράζ πολυκατοικιών, ούτε ικανοποιητικός αριθμός χώρων στάθμευσης στο κέντρο της πόλης.

2. Σε ακτίνα 200 μέτρων από την κεντρική πλατεία της πόλης υπάρχουν δεκάδες καταστήματα, το σύνολο των εμπορικών καταστημάτων, γραφεία, καθώς και όλα τα υποκαταστήματα των τραπεζών.

Το κυκλοφοριακό έχει απασχολήσει κατά καιρούς τη δημοτική αρχή της πόλης και τα σημαντικά σημεία που θα βελτιώσουν την υφιστάμενη κατάσταση έχουν ως εξής:

A) τροποποιήσεις της κυκλοφοριακής οργάνωσης συνεπάγονται και τροποποιήσεις της ιεράρχησης του οδικού δικτύου. Ενδεικτικά έχει προταθεί:

Αναβάθμιση της οδού Ελευθερίας από συλλεκτήρια οδό σε δευτερεύουσα αρτηρία.

Υποβάθμιση της οδού Κολοκοτρώνη από δευτερεύουσα αρτηρία σε συλλεκτήρια οδό.

Υποβάθμιση της οδού Καπετάν Κρόμπα από Πρωτεύουσα αρτηρία σε συλλεκτήρια οδό.

Υποβάθμιση της οδού Μερλοπούλου από συλλεκτήρια οδό σε τοπική οδό.

Υποβάθμιση της οδού Πλάτωνος από συλλεκτήρια οδό σε τοπική οδό.

B) Πεζοδρομήσεις στις οδούς Φεσσά και Γαργαλίδου και 28^{ης} Οκτωβρίου, αφού γίνει ενημέρωση σε όλους τους καταστηματαρχες και τους κατοίκους των παραπάνω οδών.

Γ) Προτεινόμενες Διαπλάτυνσεις Πεζοδρομίων κυρίως όσον αφορά την διαπλάτυνση των πεζοδρομίων του κέντρου πόλεως με παράλληλη ανακατασκευή του ασφαλτοτάπητα και την οριοθέτηση των θέσεων στάθμευσης και των κάδων αποκομιδής απορριμμάτων.

Δ) την δημιουργία χωρών στάθμευσης.

2.4.3 Σιδηροδρομικά Δίκτυα

Από τον ΟΣΕ ήδη έχει ξεκινήσει η δημιουργία του Προαστιακού Σιδηροδρόμου Μεσσηνίας που εξυπηρετεί την Καλαμάτα και το ΤΕΙ Καλαμάτας ενώ ήδη σχεδιάζεται η αναβάθμιση της υφιστάμενης γραμμής Καλαμάτα - Μεσσήνη.

Η γραμμή βρίσκεται εντός λειτουργίας τα τελευταία περίπου 2 χρόνια. Δρομολόγια υφίσταται με συχνότητα περίπου 20 λεπτών μέσω 2 παλαιού τύπου βαγονιών. Ωστόσο έχει συνδυαστεί η αναβάθμιση της παραπάνω ενέργειας, με διαμόρφωση των τροχιών - γραμμών με εργασίες οι οποίες βρίσκονται σε εξέλιξη.

Ειδικότερα, για το παραπάνω έργο, στοχεύετε να λειτουργήσει με νέου τύπου βαγόνια, ώστε να γίνει τόσο γρήγορη η μετάβαση από την Μεσσήνη στην πόλη της Καλαμάτας όπως αυτή της γραμμής Καλαμάτα-ΤΕΙ. Παράλληλα διαμορφώνονται κατάλληλα και στάσεις με στέγαστρα, παγκάκια και ειδικές ράμπες για την εξυπηρέτηση των πολιτών.

(Ο σταθμός ΟΣΕ στην πόλη της Μεσσηνίας)

2.4.4 Λιμάνια

Η υποδομή των θαλάσσιων συγκοινωνιών και μεταφορών του Νομού Μεσσηνίας σήμερα αποτελείται από:

- **Πέντε λιμάνια** (Καλαμάτας, Πύλου, Κυπαρισσίας, Μεθώνης, Κορώνης)
- **Πέντε αλιευτικά καταφύγια** (Μαραθούπολης, Φοινικούντας, Πεταλιδίου, Καρδαμύλης, Αγ. Νικολάου)

Το λιμάνι της Καλαμάτας παρουσιάζει περιορισμένη επιβατική και εμπορική κίνηση. **Κύριο αίτιο γι' αυτό είναι τόσο η έλλειψη ζήτησης για μετακίνηση όσο και το κόστος.** Η γραμμή Καλαμάτα – Κύθηρα – Αντικύθηρα – Κίσσαμος που λειτουργούσε κατά καιρούς σήμερα αντιμετωπίζει καίρια προβλήματα και στην ουσία δεν υφίσταται. Έχει μέση ετήσια κίνηση 7.400 επιβάτες περίπου, αν και βαίνει αυξανόμενη.

Η θέση του λιμανιού της Καλαμάτας στο μυχό του Μεσσηνιακού κόλπου περιορίζει το ρόλο του σε λιμάνι περιφερειακής σημασίας, το οποίο όμως παράλληλα διαθέτει σημαντική λιμενική υποδομή που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από μεγαλύτερα τουριστικά σκάφη (κρουαζιερόπλοια, θαλαμηγούς, κλπ.). Με την προώθηση κατάλληλων μέτρων και σε συνδυασμό με την νέα σύγχρονη Μαρίνα δυναμικότητας 250 μικρότερων σκαφών που βρίσκεται σε επαφή με το λιμάνι, αυτό μπορεί να αναδειχθεί σε σημαντικό πόλο έλξης μεγάλων τουριστικών σκαφών από τη νοτιοανατολική Μεσόγειο με προορισμό τα Ιόνια νησιά και την Ιταλία.

2.4.5 Αεροδρόμια

Ο αερολιμένας της Καλαμάτας βρίσκεται 10 χλμ. έξω από την πόλη της Καλαμάτας και 1 χλμ από την πόλη της Μεσσήνης. Στο παρελθόν εξυπηρετούσε αποκλειστικά τη σύνδεση της περιοχής της Μεσσηνίας με την Αθήνα μία φορά την ημέρα και το καλοκαίρι με ορισμένες πρόσθετες πτήσεις. Τα τελευταία χρόνια οι προγραμματισμένες πτήσεις προς Αθήνα καταργήθηκαν και λειτουργούσε αποκλειστικά με ναυλωμένες πτήσεις.

Πρόσφατα (2007-2008) ξεκίνησαν προγραμματισμένες πτήσεις από Καλαμάτα προς Θεσσαλονίκη και Ηράκλειο κυρίως μάλλον της σημαντικής αύξησης της ζήτησης από τον φοιτητικό κόσμο προερχόμενο από τις συγκεκριμένες περιοχές. Ταυτόχρονα, ο αερολιμένας είναι χαρακτηρισμένος και ως στρατιωτικός με αποτέλεσμα όταν γίνονται εκπαιδευτικές πτήσεις να σταματάει η χρήση του ως πολιτικού αεροδρομίου.

Η επιβατική κίνηση του αερολιμένα προσδιορίζεται από τον προγραμματισμό των εγχώριων και διεθνών τουριστικών πρακτόρων και την ένταξη ή μη της πόλης της Καλαμάτας σε ελκυστικά τουριστικά πακέτα και άλλες προσφορές.

Υπό το πρίσμα αυτό και ενόψει της ολοκλήρωσης του αυτοκινητόδρομου Τρίπολης – Καλαμάτας σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, ο ρόλος του αερολιμένα Καλαμάτας διαφαίνεται περιορισμένος για μετακινήσεις από την Αθήνα και το εσωτερικό της χώρας.

Αντίθετα, σε συνδυασμό με την τουριστική ανάπτυξη και αξιοποίηση του πολιτιστικού και τουριστικού δυναμικού της πόλης και του Νομού οι δυνατότητες προώθησης και αύξησης των διεθνών πτήσεων είναι υπαρκτές και συναρτώνται από την απεμπλοκή των στρατιωτικών από τις πολιτικές λειτουργίες του αερολιμένα και τους στόχους και τις προοπτικές ανάπτυξης που θα επιλεγούν στα πλαίσια της περιφερειακής πολιτικής.

2.4.6 Ύδρευση – Αποχέτευση

Το δίκτυο ύδρευσης του Δήμου Μεσσήνης καλύπτει μήκος 115 χλμ. περίπου. Η μέση ηλικία του στην έδρα Μεσσήνη, καθώς και στα τοπικά Διαμερίσματα Ανάληψης, Καρτερολίου, Μαδενας, Νεοχωρίου Αριστομένους είναι σχετικά νέο και από υλικό P.V.C. Στα υπόλοιπα Τ.Δ. έχει κατασκευαστεί από 2 εργολαβίες Δήμου και Δ.Ε.Υ.Α.Μ. στις αρχές της δεκαετίας 2000 με υλικό P.E. τρίτης (3^{ης}) γενιάς.

Οι απώλειες του δικτύου εστιάζονται στην κακή λειτουργία του Συνδέσμου Ύδρευσης «Ο Άγιος Παύλος» καθώς επίσης και στην λανθασμένη τοποθέτηση των υδρομέτρων από πλευράς Συνδέσμου. Δεν

αποκλείονται βέβαια και παράνομες υδροληψίες. **Η υδροληψία γίνεται κυρίως από πηγές και γεωτρήσεις.**

Εννέα από τα 13 Τ.Δ. υδρεύονται από τις πηγές του Συνδέσμου Ύδρευσης «Ο Άγιος Παύλος». Το συνολικό μήκος του δικτύου του Αγίου Παύλου είναι περίπου 80 χλμ. **Το 70% είναι από Ρ.Υ.Σ. ενώ το 30% από αμίαντο.**

Το Τ.Δ. Νεοχωρίου έχει 2 πηγές και 1 γεώτρηση. Η Τρίοδος υδροδοτείται από γεώτρηση του Δήμου Ανδρούσας. Η Βελίκα έχει 1 γεώτρηση, προμηθεύεται όμως και μεγάλη ποσότητα ύδατος από το Σύνδεσμο Ύδρευσης «Ανασυγκρότηση» με έδρα το Πεταλίδι.

Το Τ.Δ. Ανάληψης τροφοδοτείται από το Σύνδεσμο Ύδρευσης «Καλαμάτας - Μεσσήνης & Περιχώρων». Επίσης, η Μεσσήνη προμηθεύεται νερό από το Σύνδεσμο Ύδρευσης «Καλαμάτας - Μεσσήνης & Περιχώρων» και από 3 γεωτρήσεις, οι οποίες πρέπει να τονίσουμε ότι **έχουν σημαντική επιβάρυνση με νιτρικά άλατα.**

Προβλήματα - Προοπτικές από την υλοποίηση έργων:

Τα προβλήματα των υποδομών ύδρευσης του Δήμου Μεσσήνης είναι τα ακόλουθα:

Προβληματική λειτουργία του Συνδέσμου Ύδρευσης «Ο Άγιος Παύλος». Ενδεικτικά αναφέρουμε τα **φραξίματα των αγωγών από άλατα, τη μη χαρτογράφηση του δικτύου, την αποσπασματική σχεδίαση και κατασκευή του, ύπαρξη αμιάντου στο δίκτυο (περίπου 30%) και άλλα.**

Συντάσσεται μελέτη αντικατάστασης και ορθής λειτουργίας του δικτύου του Συνδέσμου Ύδρευσης «Ο Άγιος Παύλος» με παράλληλη τροφοδοσία της Μεσσήνης και της παραλιακής ζώνης. **Τμήμα αυτής της μελέτης από Πατσείκα – Πιλαλίστρα έχει ενταχθεί στα διαδημοτικά του «ΘΗΣΕΑ» με 500.000,00 €.**

Υπάρχει ποιοτική υποβάθμιση του πόσιμου ύδατος στη Μεσσήνη, καθώς το καλό σε ποιότητα νερό του Συνδέσμου Ύδρευσης «Καλαμάτας-Μεσσήνης & Περιχώρων», δεν επαρκεί για την εξολοκλήρου τροφοδοσία της πόλης με αποτέλεσμα να λειτουργούν γεωτρήσεις, των οποίων η ποιότητα δεν είναι καλή αφού το νερό τους έχει υψηλή συγκέντρωση νιτρικού.

Υπάρχει μελέτη ανόρυξης 3 γεωτρήσεων και το έργο είναι ενταγμένο στο «ΘΗΣΕΑ», με 117.400,00 €.

Μη πλήρης κάλυψη κυρίως στην παραλιακή ζώνη.

Σχετικά με την αποχέτευση, σε όλα τα Τοπικά Διαμερίσματα, πλην της έδρας Μεσσήνης και του Τ.Δ. Μαυροματίου, η κάλυψη των υποδομών αποχέτευσης ακαθάρτων πραγματοποιείται με στεγανές δεξαμενές σε ποσοστό 80%.

Επίσης, στα πλαίσια του «ΘΗΣΕΑ» συντάσσεται η μελέτη αποχέτευσης για τα τοπικά διαμερίσματα Αβραμιού – Λευκοχώρας (ποσό 22.000,00€ εκ των οποίων τα 10.000,00€ είναι από ίδιους πόρους της Δ.Ε.Υ.Α.Μ., ενώ τα υπόλοιπα 12.000,00€ είναι πόροι από το πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ».

Στη Μεσσήνη και το Τ.Δ. Μαυροματίου έχει κατασκευαστεί και λειτουργεί εξολοκλήρου το δίκτυο αστικών λυμάτων, συνολικού μήκους 55 χλμ. περίπου. Επιπλέον, έχει ήδη κατασκευαστεί ο εξωτερικός αγωγός συνολικού μήκους 5 χλμ. περίπου ο οποίος μεταφέρει λύματα στις εγκαταστάσεις του Βιολογικού Καθαρισμού Καλαμάτας.

Σε ότι αφορά το δίκτυο αποχέτευσης ομβρίων, στην έδρα της Μεσσήνης έχει κατασκευαστεί τμήμα του δικτύου 25 χλμ. περίπου που καλύπτει το ½ του συνόλου με αποδέκτη την ανοιχτή θάλασσα.

Η κάλυψη του δικτύου ομβρίων υδάτων στα Τ.Δ. είναι αποσπασματική και ελλιπής και διοχετεύονται επιφανειακά σε ποτάμια και χείμαρρους.

Τα βασικά προβλήματα της υποδομής του Δήμου Μεσσήνης είναι:

Ελλείψεις δικτύου αποχέτευσης ακαθάρτων σε όλα τα Τ.Δ. πλην της Μεσσήνης και του Τ.Δ. Μαυροματιού. Επίσης, εκεί όπου υπάρχει δίκτυο αποχέτευσης δεν γίνεται συντήρηση επειδή δεν υπάρχει αποφρακτικό μηχάνημα.

Ανεπαρκής κάλυψη ή και απουσία δικτύου αποχέτευσης ομβρίων υδάτων στα Τ.Δ. του Δήμου. Μη ολοκλήρωση και παλαιότητα του δικτύου στη Μεσσήνη.

2.4.7 Διαχείριση Απορριμμάτων - Ανακύκλωση

Η διαχείριση απορριμμάτων εκτελείται από το Δήμο Μεσσήνης και για την αποθήκευση τους χρησιμοποιούνται γενικά κάδοι.

Η αποκομιδή των απορριμμάτων εκτελείται με την χρήση απορριμματοφόρων από οργανωμένη υπηρεσία του Δήμου για όλα τα Τ.Δ. του Δήμου Μεσσήνης, με πλήρη κάλυψη. Η τακτικότητα της αποκομιδής είναι 5 φορές την εβδομάδα για την έδρα Μεσσήνη και μία έως δύο φορές την εβδομάδα για τα υπόλοιπα Τ.Δ. Μάλιστα ο μέσος αριθμός συλλογής των απορριμμάτων είναι 24 ημέρες.

Η διάθεση των απορριμμάτων γίνεται σε ημι-ελεγχόμενο χώρο δυναμικότητας **5.500 tn/χρόνο** και έκτασης **60 στεμμάτων**, με μόνες υποδομές την περίφραξη και την αντιπυρική ζώνη. Επιπλέον, διαθέτει εγκεκριμένη άδεια χωροθέτησης, ενώ λόγω της υποδομής και της σύστασης του εδάφους, **προκαλεί ρύπανση των επιφανειακών υπόγειων υδάτων, της ατμόσφαιρας, αισθητική ρύπανση και υποβάθμιση του οικοσυστήματος**. Βρίσκεται δε στη θέση «Λιμενικά» και η λειτουργία του ξεκινά από τις 6 το πρωί μέχρι τις 6:20. το βράδυ.

Το ποσοστό των συλλεγόμενων απορριμμάτων με σύστημα κάδων ανέρχεται σε 95%. Αναφορικά με τα υγρά απόβλητα δεν υφίσταται καμία επεξεργασία.

Όσον αφορά την παραγωγή στερεών αποβλήτων ο όγκος των απορριμμάτων ανέρχεται σε 18.570 m³/έτος, βάρος των 6,5 tn/έτος ενώ τα στερεά απόβλητα ανά κάτοικο είναι 1,61 kg/ ημερησίως.

Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων πραγματοποιείται στο ΧΑΔΑ Λιμενικών με επικάλυψή τους με χώμα.

Πραγματοποιείται ακόμη πρόγραμμα ανακύκλωσης, με συνολικά **155 κάδους** στην έδρα της Μεσσήνης και στα Τοπικά Διαμερίσματα.

Τέλος, υπάρχουν προγράμματα ευαισθητοποίησης του κοινού τα οποία υφίστανται σε ικανοποιητικό βαθμό.

Προβλήματα:

Προβλήματα δεν παρουσιάζονται τόσο στην διαδικασία προσωρινής αποθήκευσης και συλλογής των απορριμμάτων, αν και υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης των υπηρεσιών, όσο στην τελική απόρριψη και στη θέση που αυτή πραγματοποιείται. **Ο χώρος «Λιμενικά» δεν είναι κατάλληλος να υποδεχθεί τα απορρίμματα του Δήμου, ενώ οι επιπτώσεις από την μακροχρόνια χρήση του πρέπει να αντιμετωπιστούν με ειδικά έργα περιβαλλοντικής αποκατάστασης.** Οι διαδικασίες δημιουργίας ΧΥΤΑ – ΧΥΤΥ θα υλοποιηθούν σύμφωνα με τον περιφερειακό σχεδιασμό.

2.5. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΕΡΓΑ

Όσον αφορά την ένταξη έργων στο πρόγραμμα Αναπτυξιακό Πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ που χρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους, ο Δήμος έχει συνολικά εντάξει 22 έργα που αφορούν απαλλοτριώσεις, ύδρευση, κατασκευές, διαμορφώσεις, αναπλάσεις, κ.α.

Α) Ενταγμένα Δημοτικά Έργα «ΘΗΣΕΑ»

Από την αρχική κατανομή του 45% και ύστερα από τροποποιήσεις τελικά ισχύουν:

Α/Α	ΕΡΓΟ	ΠΟΣΟ
1.	ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ	55.000,00€
2.	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΑΒΡΑΜΙΟΥ	40.000,00€
3.	ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΣΕΙΣ Τ.Δ. & ΜΕΣΣΗΝΗΣ	209.907,24€
4.	ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ	159.871,31 €
5.	ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΑΒΡΑΜΙΟΥ-ΛΕΥΚΟΧΩΡΑΣ	12.000,00€
6.	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΑΠΟΦΡΑΚΤΚΟΥ ΟΧΗΜΑΤΟΣ	312.816,53€
7.	ΑΓΟΡΑ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ ΓΙΑ ΤΕΧΝΗΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΛΥΜΑΤΩΝ	25.000,00€
8.	ΑΝΟΡΥΞΗ ΔΥΟ (2) ΓΕΩΤΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΜΕΣΣΗΝΗΣ	83.400,00€
9.	ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΥΤΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ	95.000,00€
10.	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΡΑΣΠΕΔΟΡΕΙΘΡΩΝ - ΕΠΕΝΔΕΔΥΜΕΝΩΝ ΤΑΦΡΩΝ	15.000,00€
11.	ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΦΩΤΙΣΜΟΥ	150.000,00€
12.	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΝΟΣ (1) ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΟΦΟΡΟΥ	95.000,00€
13.	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ	35.000,00€
14.	ΠΛΑΚΟΣΤΡΩΣΕΙΣ ΟΔΩΝ – ΠΕΖΟΔΡΟΜΙΩΝ ΕΙΣΟΔΟΥ & ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΟΛΕΩΣ	329.269,00€
15.	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΤΡΙΟΔΟΥ	125.000,00€

Από τη δεύτερη κατανομή του 35% του «ΘΗΣΕΑ»:

16.	ΕΡΓΑ ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΗΣ	202.049,21€
17.	ΣΥΛΛΟΓΗ, ΜΕΤΑΦΟΡΑ & ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ ΤΩΝ Τ.Δ. ΑΒΡΑΜΙΟΥ & ΛΕΥΚΟΧΩΡΑΣ	800.000,00€
18.	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ	138.450,69€

B) Ενταγμένα Διαδημοτικά έργα «ΘΗΣΕΑ»

19.	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΒΕΛΙΚΑΣ-ΝΕΟΧΩΡΙ-ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΗ ΜΕ 8 ^η ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΟΔΟ (ΜΕΣΣΗΝΗΣ-ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ)	50.000,00€
20.	ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ Δ.Δ. ΔΗΜΩΝ ΜΕΣΣΗΝΗΣ & ΑΝΔΡΟΥΣΑΣ ΑΠΟ ΠΗΓΕΣ ΑΓ. ΠΑΥΛΟΥ- ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΑΓΩΓΩΝ & ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΔΙΚΤΥΟΥ	500.000,00€
21.	ΜΕΛΕΤΗ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ ΠΗΓΩΝ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΠΟΣΙΜΟΥ ΥΔΑΤΟΣ ΑΠΟ ΠΗΓΕΣ ΥΔΡΟΛΗΨΙΑΣ ΕΩΣ ΑΠΟΘΗΚΕΥΤΙΚΕΣ ΔΕΞΑΜΕΝΕΣ – ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ - ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ & ΑΥΞΗΣΗ ΔΕΞΑΜΕΝΗΣ	150.000,00€
22.	ΠΛΗΡΩΜΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΧΥΤΑ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	220.000,00€

Τα έργα τα οποία βρίσκονται σε εξέλιξη μέσω του προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ» είναι οχτώ (8), από τα οποία το μεγαλύτερο σε κόστος είναι η μελέτη εμπλουτισμού πηγών Αγίου Παύλου, μεταφορά πόσιμου ύδατος από πηγές υδροληψίας έως αποθηκευτικές δεξαμενές – συντήρηση - αντικατάσταση & αύξηση δεξαμενής (500.000,00 €) ενώ ακολουθούν σε κόστος τα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας Δήμου Μεσσήνης (202.049,21 €).

Α/Α	ΕΡΓΟ
1.	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΝΟΣ (1) ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΟΦΟΡΟΥ
2.	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΡΑΣΠΕΔΟΡΕΙΘΡΩΝ –ΕΠΕΝΔΕΔΥΜΕΝΩΝ ΤΑΦΡΩΝ
3.	ΕΡΓΑ ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΗΣ
4.	ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ
5.	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ (κατανομή του 45%)
6.	ΜΕΛΕΤΗ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ ΠΗΓΩΝ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΠΟΣΙΜΟΥ ΥΔΑΤΟΣ ΑΠΟ ΠΗΓΕΣ ΥΔΡΟΛΗΨΙΑΣ ΕΩΣ ΑΠΟΘΗΚΕΥΤΙΚΕΣ ΔΕΞΑΜΕΝΕΣ – ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ - ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ & ΑΥΞΗΣΗ ΔΕΞΑΜΕΝΗΣ
7.	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΒΕΛΙΚΑΣ-ΝΕΟΧΩΡΙ-ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΗ ΜΕ 8 ^η ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΟΔΟ (ΜΕΣΣΗΝΗΣ-ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ)
8.	ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΙΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ (κατανομή του 35%)

Τα έργα τα οποία έχουν ολοκληρωθεί μέσω του προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ» είναι τα ακόλουθα:

1.	ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ Τ.Δ. ΑΒΡΑΜΙΟΥ
2.	ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΣΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ
3.	ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΕΣΣΗΝΗΣ
4.	ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΑΒΡΑΜΙΟΥ – ΛΕΥΚΟΧΩΡΑΣ
5.	ΑΓΟΡΑ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ ΓΙΑ ΤΕΧΝΗΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΛΥΜΑΤΩΝ
6.	ΠΛΗΡΩΜΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΧΥΤΑ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Αναφορικά με τα **ολοκληρωμένα έργα** τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από το πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ», φθάνουν τα 6 σε αριθμό με μεγαλύτερο σε κόστος αυτό της μελέτης κατασκευής ΧΥΤΑ (220.000,00 €).

Ο Δήμος Μεσσήνης έχει καταφέρει να αξιοποιήσει την χρηματοδότηση στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα αποτυπώνεται με εντάξεις έργων τα οποία αφορούν τεχνικές και κοινωνικές υποδομές όπως ανέγερση Κ.Α.Π.Η. και δημοτικού σταθμού, δίκτυα ύδρευσης, διαμόρφωση χώρων αναψυχής πρασίνου και δημιουργίας διαδημοτικής μονάδος για το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι».

2.6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Η υφιστάμενη κατάσταση του Δήμου Μεσσήνης περιλαμβάνει το κοινωνικό προφίλ των κατοίκων του Δήμου με σκοπό να εντοπισθούν κοινωνικές ομάδες - στόχοι οι οποίες απαιτούν ειδική κοινωνική μέριμνα, καθώς και τις υπάρχουσες κοινωνικές δομές (πρόνοια, υγεία, εκπαίδευση, πολιτισμός, αθλητισμός) που έχουν αναπτυχθεί για να αντιμετωπίσουν τις κοινωνικές ανάγκες της περιοχής.

2.6.1 Οικογενειακή Κατάσταση

Σύμφωνα με τα στοιχεία για την Οικογενειακή Κατάσταση, όπως αυτά αποτυπώνονται κατά την απογραφή του 2001 στο Δήμο, το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού κατατάσσεται στην κατηγορία των έγγαμων, καταλαμβάνοντας ένα ποσοστό της τάξης του 57,6% επί του συνολικού πληθυσμού (βλ. τον παρακάτω πίνακα). Ακολουθεί η κατηγορία των άγαμων που αποτελεί το 32,3% του πληθυσμού και έπεται η κατηγορία των χήρων ή διαζευγμένων με 10,1%. Σε απόλυτες τιμές το 2001 οι **έγγαμοι** αριθμούν **5.680 άτομα**, οι **άγαμοι 3.183 άτομα**, ενώ οι **χήροι-διαζευγμένοι είναι 992 άτομα**.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Κατανομή του πληθυσμού του Δήμου ανά οικογενειακή κατάσταση

	1991		2001	
	ΑΠΟΓΡΑΦΕΝΤΕΣ	ΣΥΝΘΕΣΗ %	ΑΠΟΓΡΑΦΕΝΤΕΣ	ΣΥΝΘΕΣΗ %
ΑΓΑΜΟΙ	2.668	29,3%	3.183	32,3%
ΕΓΓΑΜΟΙ	5.517	60,6%	5.680	57,6%
ΧΗΡΟΙ - ΔΙΑΖΕΥΜΕΝΟΙ	914	10,0%	992	10,1%

2.6.2 Ομοδημότες, Ετεροδημότες, Αλλοδαποί

Σχετικά με τη σύνθεση του πραγματικού πληθυσμού το 2001, παρατηρούμε ότι στο Δήμο, το 87% του πληθυσμού ή σε απόλυτους αριθμούς 9.606 άτομα είναι ομοδημότες, το 6,9% ή 758 άτομα είναι ετεροδημότες ενώ το 6,1% του πληθυσμού ή 677 άτομα είναι αλλοδαποί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Σύνθεση πραγματικού πληθυσμού κατά την δεκαετία 1991-2001, ανά ομοδημότες, ετεροδημότες και αλλοδαπούς

	ΕΤΟΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ 1991		ΕΤΟΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ 2001	
	ΑΠΟΓΡΑ- ΦΕΝΤΕΣ	ΣΥΝΘΕΣΗ %	ΑΠΟΓΡΑ- ΦΕΝΤΕΣ	ΣΥΝΘΕΣΗ %
ΟΜΟΔΗΜΟΤΕΣ	9.529	90,8	9.606	87,0
ΕΤΕΡΟΔΗΜΟΤΕΣ	936	8,9	758	6,9
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	28	0,3	677	6,1
ΣΥΝΟΛΟ	10.493	100	11.041	100

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι το 2001 το ποσοστό των αλλοδαπών έχει φθάσει, σε ένα σχετικά μικρό Δήμο, το 6% ενώ την προηγούμενη δεκαετία ήταν εξαιρετικό μικρό προσεγγίζοντας το 0,3%. Ο αριθμός των αλλοδαπών στα πλαίσια της δεκαετίας αυξήθηκε κατά 23,18%.

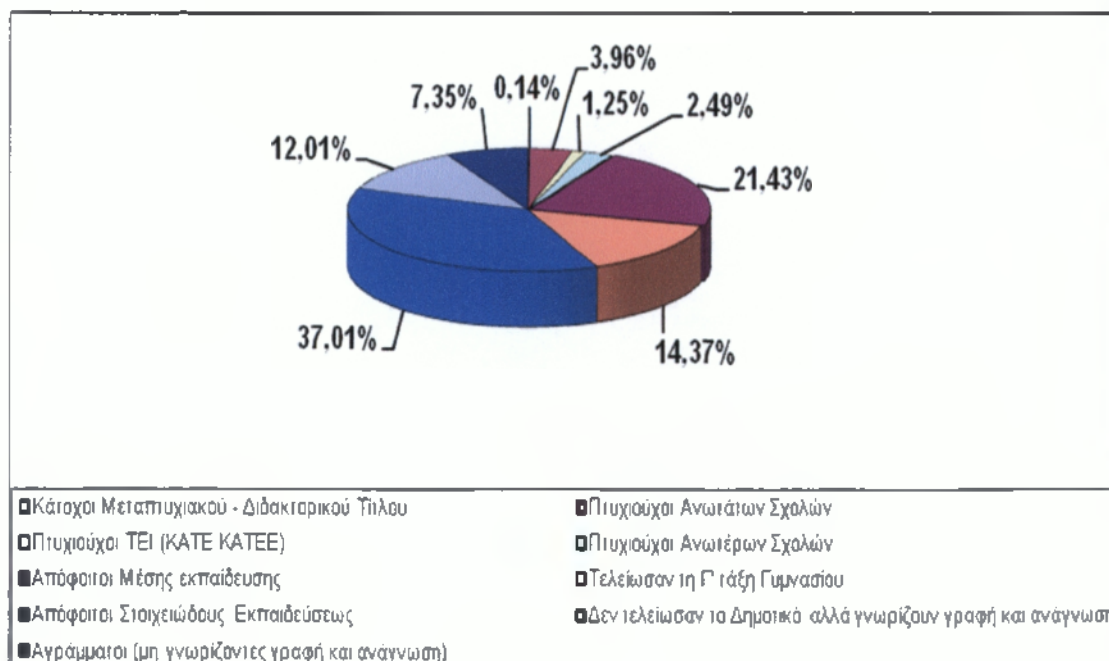
Οι ομοδημότες δεν παρουσιάζουν κάποια αξιόλογη μεταβολή και παραμένουν σε υψηλά ποσοστά στο σύνολο του πληθυσμού του Δήμου. Αξιοσημείωτη είναι η μείωση του αριθμού των ετεροδημοτών.²³

2.6.3 Εκπαιδευτικό Επίπεδο

Οι απόφοιτοι μέσης και στοιχειώδους εκπαίδευσης συνιστούν τον κύριο κορμό του πραγματικού πληθυσμού του Δήμου Μεσσήνης με ποσοστό 37,01% και 21,43% αντίστοιχα. Ακολουθούν με ποσοστό 14,37% οι απόφοιτοι της Γ' τάξης του Γυμνασίου. Σε σύγκριση με το Νομό, ο Δήμος Μεσσήνης εμφανίζει υψηλότερα ποσοστά στους απόφοιτους της μέσης και στοιχειώδους εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι ο πληθυσμός του Δήμου Μεσσήνης έχει χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης από ότι ο Νομός χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι οι διαφοροποιήσεις είναι ιδιαίτερα υψηλές.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

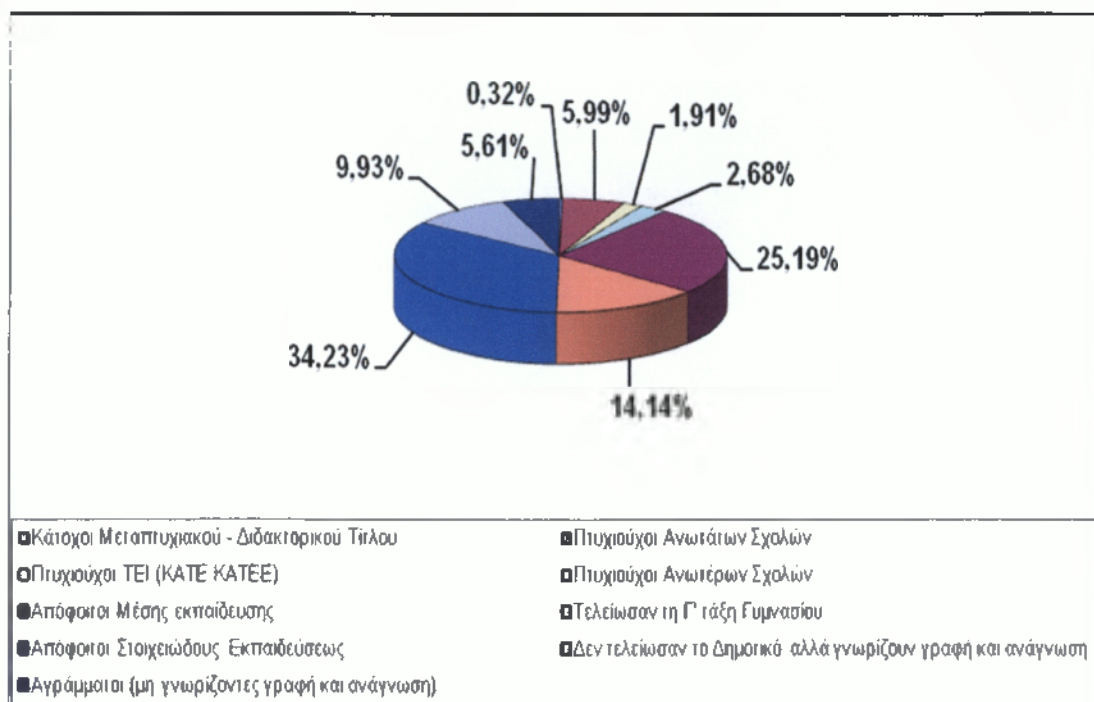
Ποσοστιαία σύνθεση Πραγματικού πληθυσμού Δήμου Μεσσήνης ανά Εκπαιδευτικό επίπεδο (2001)

²³ Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε (Απογραφή 2001).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

Ποσοστιαία σύνθεση Πραγματικού πληθυσμού Νομού Μεσσηνίας
ανά Εκπαιδευτικό επίπεδο (2001)

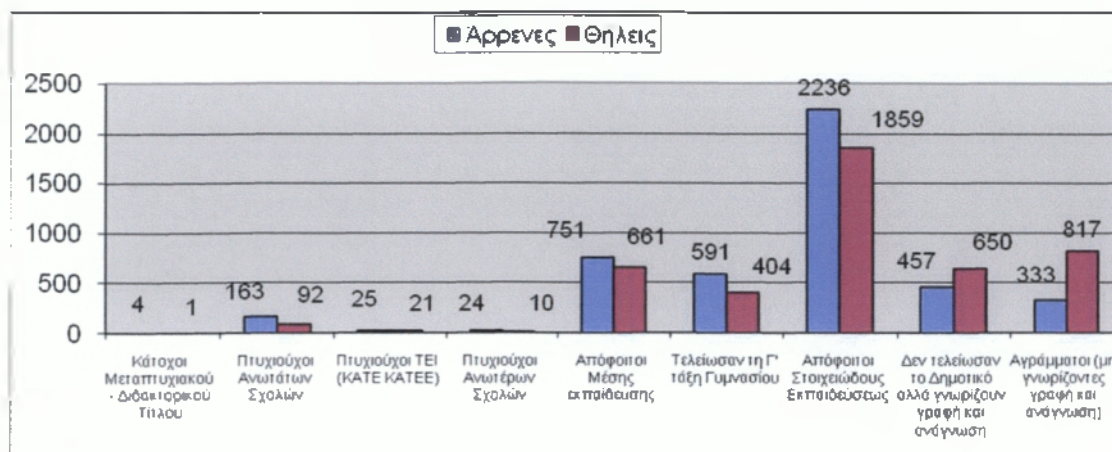

Κατά τη τελευταία δεκαετία, παρατηρούμε στο Δήμο Μεσσήνης, κατακόρυφη αύξηση των πτυχιούχων ανωτέρων σχολών και των κατόχων μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου. Ταυτόχρονα, παρατηρείται μια σημαντική μείωση στους απόφοιτους της στοιχειώδους εκπαίδευσης. Ωστόσο, εντύπωση δημιουργεί το γεγονός της αύξησης 6,96% της κατηγορίας αυτών που δεν τελείωσαν το δημοτικό αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. Γενικότερα, θα υποστηρίζαμε ότι οι μεταβολές αυτές στοιχειοθετούν μια τάση βελτίωσης του εκπαιδευτικού επιπέδου του πληθυσμού του Δήμου Μεσσήνης.

Παρατηρώντας τα δύο ακόλουθα Διαγράμματα, είναι φανερό ότι οι γυναίκες παρουσιάζουν συνολικά χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο από τους άντρες. Ωστόσο, η εξέλιξη εντός της δεκαετίας των αριθμητικών μεταβολών στον γυναικείο πληθυσμό, επιβεβαιώνει την βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου τους στο άμεσο μέλλον.

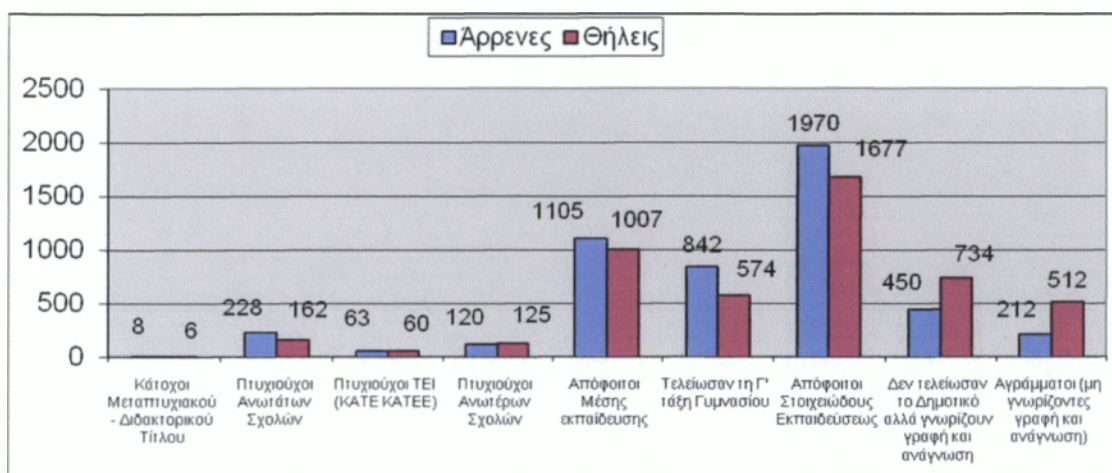
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Εκπαιδευτικό επίπεδο ανά φύλο στο Δήμο το έτος 1991

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6²⁴

Εκπαιδευτικό επίπεδο ανά φύλο στο Δήμο το έτος 2001

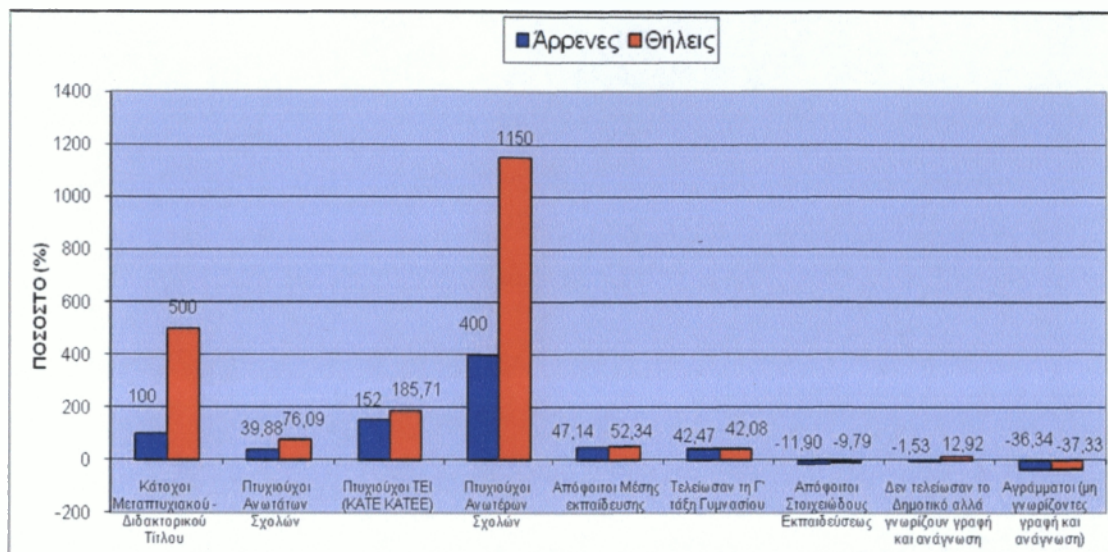
Στο Διάγραμμα που ακολουθεί παρατηρούμε ένα ισχυρό προβάδισμα των γυναικών σε σχέση με τους άντρες αναφορικά με τη βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αύξηση των γυναικών πτυχιούχων ανώτερων σχολών κατά 1.150 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη αύξηση των αντρών κατά 400 εκατοστιαίες μονάδες, καθώς και των γυναικών κατόχων Μεταπτυχιακών ή Διδακτορικών Τίτλων με 500 εκατοστιαίες μονάδες έναντι 100 εκατοστιαίων μονάδων αντίστοιχης αύξησης των ανδρών. Με βάση αυτά τα στοιχεία θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι σύντομα η υφιστάμενη διαφορά του

²⁴ Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Απογραφή 2001).

εκπαιδευτικού επιπέδου αντρών και γυναικών θα περιοριστεί σημαντικά τα επόμενα χρόνια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7²⁵

Ποσοστιαία μεταβολή επίπεδο πραγματικού πληθυσμού ανά εκπαίδευση και φύλο στο Δήμο Μεσσήνης (1991- 2001)

2.6.4 Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες

Στο Δήμο Μεσσήνης δεν υπάρχει συστηματική καταγραφή των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Ωστόσο, κάποιες πληροφορίες που μου έδωσαν τα στελέχη του Δήμου προκύπτουν τα παρακάτω στοιχεία:

Οι ευπαθείς κοινωνικές ομάδες του Δήμου Μεσσήνης είναι κυρίως άτομα εξαρτημένα από ουσίες (αλκοολικοί και τοξικομανείς).

Επίσης, εντοπίζονται τσιγγάνοι στα όρια του ΟΤΑ, στην περιοχή «Καρυδιά» και στην γέφυρα του Ποταμού Παμίσου. Το γεγονός της ύπαρξης τσιγγάνων δημιουργεί προβλήματα ως προς τον βαθμό αποδοχής από την τοπική κοινωνία.

Επιπλέον, τα ΑΜΕΑ, οι μετανάστες και οι μονογονεϊκές οικογένειες (οι δύο τελευταίες κατηγορίες καταγράφουν αυξητικές τάσεις την τελευταία δεκαετία), έχουν μια σειρά από ειδικά προβλήματα και χρήζουν αντίστοιχα ιδιαίτερης αντιμετώπισης. Ειδικότερα, οι μετανάστες έχουν ενταχθεί στην τοπική κοινωνία και οι περισσότεροι έχουν άδεια παραμονής και εργασίας.

²⁵ Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Σ.Υ.Ε. (Απογραφή 1991, 2001).

Σημαντική είναι η δραστηριοποίηση της κοινωνίας των πολιτών μέσω των οργανώσεων της, η οποία με την εθελοντική δράση συνδράμει στην ενίσχυση των κοινωνικών πολιτικών του Δήμου.

2.6.5 Κοινωνικές Υποδομές της Πόλης

Σχετικά με την υγεία, η νοσοκομειακή περίθαλψη καλύπτεται από το Γενικό Νοσοκομείο της Καλαμάτας. Τα ζητήματα πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας σε τοπικό επίπεδο, καλύπτονται από το **Κέντρο Υγείας Μεσσήνης** και **δύο Περιφερειακά Ιατρεία** που εδρεύουν στο Τ.Δ. Αβραμιού και στον οικισμό Μυρτοποταμιάς Τ.Δ. Λυκοτράφου.

Οι ανάγκες κάλυψης σε επίπεδο πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, **κρίνονται ως επαρκείς**. Ωστόσο, οι υπηρεσίες αυτές δεν κατανέμονται ομοιόμορφα σε όλα τα Τοπικά Διαμερίσματα.

Το Κέντρο Υγείας της Μεσσήνης υπάγεται στο Γενικό Νοσοκομείο Καλαμάτας και στελεχώνεται από ειδικευμένους γιατρούς, ειδικευόμενους αγροτικούς γιατρούς, νοσηλευτικό προσωπικό καθώς επίσης και εργαζόμενους που ανήκουν στο διοικητικό και βοηθητικό προσωπικό. Οι εξετάσεις που πραγματοποιούνται στο Κ.Υ. είναι δωρεάν τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους αλλοδαπούς.

Πέραν των βασικών υπηρεσιών, το Κ.Υ. εφαρμόζει με πρωτοβουλία του Υπουργείου Υγείας, προγράμματα ενημέρωσης του σχολικού πληθυσμού. Ομάδα ιατρών του Κ.Υ. που αποτελείται από παθολόγο, οδοντίατρο, παιδίατρο και κοινωνική λειτουργό, επισκέπτονται πέντε (5) φορές περίπου το χρόνο τα δημοτικά σχολεία, γυμνάσια και λύκεια του Δήμου (και της ευρύτερης περιοχής) και ενημερώνουν τους μαθητές σχετικά με θέματα υγείας.

Τα προβλήματα που παρουσιάζει ο τομέας της υγείας εντοπίζονται κυρίως στα Τοπικά Διαμερίσματα. Η ιατρική περίθαλψη παρέχεται σε αυτά με τη μορφή «κινητής» υπηρεσίας και με συχνότητα 1 φορά ανά εβδομάδα ή ανά 15 ημέρες. Επίσης, υπάρχουν Τοπικά Διαμερίσματα στα οποία η

υπηρεσία δεν παρέχεται καθόλου. Θεωρείται **επιτακτική ανάγκη η παροχή των υπηρεσιών υγείας σε όλα τα Τοπικά Διαμερίσματα τουλάχιστον με τακτικότητα μία φορά την εβδομάδα.**

Από την άλλη πλευρά υπάρχει πρόβλημα κτιριακής υποδομής και υλικού εξοπλισμού. Τα ιατρεία που υπάρχουν στα Τοπικά Διαμερίσματα στεγάζονται σε αίθουσες των κοινοτικών καταστημάτων όπου οι συνθήκες στις περισσότερες των περιπτώσεων είναι ακατάλληλες. Διαθέτουν μόνο ένα εξεταστικό κρεβάτι, ενώ πολλές φορές δεν υπάρχει θέρμανση.

Στον **τομέα της Πρόνοιας** έχουν εφαρμοστεί στο παρελθόν ορισμένα προγράμματα για την υποστήριξη αναξιοπαθόντων, όπως το πρόγραμμα περίθαλψης αναπήρων στις κοινότητες Μαυροματίου Παμίσου και Νεοχωρίου, καθώς επίσης και το πρόγραμμα επιδότησης απροστάτευτων παιδιών στην Κοινότητα Σπιταλίου. Σήμερα εφαρμόζονται στο Δήμο προγράμματα τα οποία καλύπτουν το Νομό στο σύνολο τους.

Τέτοια προγράμματα είναι:

- 1. παιδικής προστασίας :** αφορούν επιδόματα που δίνονται στις ανύπαντρες, χωρισμένες και ανασφάλιστες μητέρες.
- 2. δημόσιας αντίληψης :** επιδόματα για τυφλότητα, παραπληγία, τετραπληγία, κωφαλαλία, νοητική καθυστέρηση.

Όσον αφορά στον ευρύτερο κοινωνικό εξοπλισμό του Δήμου, αυτός απαρτίζεται από 3 παιδικούς σταθμούς, 6 νηπιαγωγεία, 7 Δημοτικά, 2 Γυμνάσια, 2 Λύκεια και 1 ΕΠΑΛ-Τ.Ε.Ε., καθώς και υποδομές πολιτισμού όπως περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 8²⁶*Κοινωνικός εξοπλισμός Δήμου Μεσσήνης*

Παιδικό Σταθμοί	3
Νηπιαγωγεία	6
Δημοτικά	7
Γυμνάσια	2
Λύκεια	3
Βιβλιοθήκη	1
Κέντρο Νεότητας	1
Πολιτιστικοί σύλλογοι	2
Χώρος πολιτιστ. λειτουργιών	1
Αγροτικά Ιατρεία	13
Φαρμακεία	8
Κέντρο Υγείας	1
ΚΑΠΗ	1
Πλατείες	15
Παιδικές χαρές	10
Γήπεδα	10
Νομαρχιακό Νοσοκομείο Καλαμάτας	1
Μουσείο	1

Ο ιδιωτικός τομέας εκπαίδευσης στο Δήμο Μεσσήνης καλύπτει ανάγκες για εκμάθηση ξένων γλωσσών και φροντιστηριακών μαθημάτων μέσω 9 συνολικά φροντιστηρίων ξένων γλωσσών (6 αγγλικών, 2 γαλλικών και 1 γερμανικών), καθώς και 5 φροντιστηρίων μέσης εκπαίδευσης (μαθηματικών, φυσικής-χημείας και φιλολογικών).

²⁶ Πληροφορίες από υπαλλήλους του Δήμου Μεσσήνης.

2.6.6 Πολιτισμικό απόθεμα, αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία

Ο Νομός Μεσσηνίας είναι πλούσιος σε αρχαιολογικούς και γενικότερα ιστορικούς και πολιτιστικούς χώρους. Τα μνημεία (χαρακτηρισμένα ή μη) του νομού, καλύπτουν όλες τις ιστορικές περιόδους (προϊστορικά, κλασσικά, βυζαντινά, μεταβυζαντινά, νεότερα), από την 3η χιλιετία π.Χ. μέχρι σήμερα.

Το πιο αξιόλογο μνημείο της περιοχής είναι αναμφισβήτητα τα ερείπια της Αρχαίας Μεσσήνης. Μνημείο με πανελλαδική εμβέλεια, αποτελεί αξιόλογο πολιτιστικό χώρο για ολόκληρο το Νομό Μεσσηνίας. Στο ιερό βουνό της Αρχαίας Μεσσήνης, την Ιθώμη, διακρίνονται κατάλοιπα αυτής της πόλης, περιτειχισμένης ακόμη από τείχη που θεωρούνται μοναδικά δείγματα οχυρωματικής τεχνικής του 4ου αιώνα π.Χ. Το κέντρο της περιτειχισμένης πόλης βρισκόταν στη θέση που σήμερα είναι το χωριό Μαυρομμάτι. Σήμερα, σώζονται τέσσερις πύλες με κυριότερη την Αρκαδική, η οποία είναι ακόμη σε χρήση. Ο επισκέπτης σήμερα μπορεί να δει το Ασκληπιείο, τον ναό της Αρτέμιδος Ορθίας, το ιερό της Δήμητρας και των Διοσκούρων, το Δημόσιο Λουτρό, το Στάδιο και το Γυμνάσιο, το θέατρο, την κρήνη Κλεψύδρα, κ.λ.π.

Στο χώρο υπάρχει ακόμα ανεξερεύνητος αρχαιολογικός πλούτος ενώ οι ανασκαφές είναι εν εξελίξει. Η Μεσσήνη αναδεικνύεται σε μια από τις σημαντικότερες σε μέγεθος, μορφή και διατήρηση πόλεις της αρχαιότητας, που έχει ακόμη πολλά να προσφέρει.

Σημαντικό είναι ότι δεν έχει καταστραφεί ή καλυφθεί από νεώτερους οικισμούς και δεν διαθέτει μόνο ιερά και δημόσια οικοδομήματα, αλλά και οχυρώσεις επιβλητικές και κατοικίες καθώς και ταφικά μνημεία.

Από τα 400 και πλέον χαρακτηρισμένα μνημεία όλων των περιόδων του Νομού Μεσσηνίας, ελάχιστα βρίσκονται εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Μεσσήνης, τα οποία παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 9²⁷

Χαρακτηρισμένα μνημεία εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Μεσσήνης

Περίοδος	Μνημεία Νομού	Μνημεία Δήμου
Προϊστορικά & Κλασσικά	35	0
Βυζαντινά & Μεταβυζαντινά	188	2
Νεότερα	184	4

Σχετικά με τις **πολιτιστικές υποδομές**, στην πόλη της Μεσσήνης υπάρχουν με τη μορφή των Ν.Π.Δ.Δ., το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Μεσσήνης, η Δημοτική Φιλαρμονική και ο Δημοτικός Χορευτικός Σύλλογος.

Από τις πιο **δημοφιλείς εκδηλώσεις** είναι το **Καρναβάλι** της Μεσσήνης που διοργανώνει κάθε χρόνο ο Δήμος και το οποίο κορυφώνεται την Καθαρή Δευτέρα με την παρέλαση των αρμάτων και των πεζοπόρων ομάδων. Ακόμη σημαντικό για την πολιτιστική δραστηριότητα του Δήμου Μεσσήνης είναι ο **Σαΐτοπόλεμος** (όπου ρίζες έχει στο Πασχαλινό έθιμο) και το **θεατρικό δρώμενο της Γριάς Συκούς**.

²⁷ Πληροφορίες από υπαλλήλους του Δήμου Μεσσήνης.

Ακόμη στα πολιτιστικά δρώμενα συμβάλουν καθοριστικά τα εξής:

1. Φεστιβάλ Παραδοσιακών χορών, με τριήμερες εκδηλώσεις σε συνεργασία με τα χορευτικά συγκροτήματα.

2. Διοργάνωση Πολιτιστικού Καλοκαιριού κατά τους θερινούς μήνες Ιουλίου και Αυγούστου. Για την παροχή της συγκεκριμένης υπηρεσίας συνεργάζονται θεατρικά και μουσικά σχήματα, караγκιοζοπαιχτές, πολιτιστικοί σύλλογοι κ.α. Να σημειωθεί πως η υπηρεσία αυτή προσφέρεται και στα Τοπικά Διαμερίσματα της πόλης.

3. Αναβίωση εθίμων της λαϊκής παράδοσης και πολιτιστικής κληρονομιάς, δύο φορές το έτος. Η δραστηριότητα αυτή, πραγματώνεται με την αρωγή πολιτιστικών συλλόγων και ιδιωτών.

Στην πόλη δραστηριοποιείται ο πολιτιστικός σύλλογος «**Οι φίλοι της Μεσσήνης**», ο οποίος έχει τμήματα παραδοσιακών χορών και μαζορετών που συμμετέχουν σε εκδηλώσεις εντός και εκτός της πόλης.

Επίσης, κάθε καλοκαίρι διοργανώνεται, στο κτίριο του παλιού Τελωνείου, στην παραλία της Μπούκας, φεστιβάλ με μουσικές και θεατρικές παραστάσεις, το οποίο έχει διαμορφωθεί κατάλληλα.

Η πολιτιστική δραστηριότητα στα Τοπικά Διαμερίσματα οργανώνεται από τους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους.

Πιο συγκεκριμένα :

Αβραμιού: Ο αθλητικός σύλλογος «Αχιλλέας Αβραμιού» διοργανώνει κατά καιρούς, ιδίως το καλοκαίρι, διάφορες εκδηλώσεις, πανηγύρια και παιδικές θεατρικές παραστάσεις.

Καρτερόλι: Ο «Πολιτιστικός Σύλλογος Καρτερολίου» διοργανώνει κυρίως τις απόκριες διάφορες εκδηλώσεις και πανηγύρι.

Λευκοχώρα: Υπάρχει πνευματικό κέντρο καθώς και πολιτιστικός σύλλογος με την επωνυμία «Ζωοδόχος Πηγή» που διοργανώνει εκδηλώσεις.

Μάδενα: Υπάρχει μια βιβλιοθήκη (δωρεά).

Νεοχώριο Αριστομένους: Υπάρχει Λαογραφικό Μουσείο με παραδοσιακά εργαλεία (αργαλειούς).

Τα κύρια προβλήματα της πολιτιστικής ανάπτυξης εντοπίζονται στην έλλειψη συγκεκριμένων υποδομών που μπορούν να καλύψουν δραστηριότητες στον τομέα του πολιτισμού, αλλά και στη μη δραστηριοποίηση των πολλαπλών πολιτιστικών συλλόγων που υπάρχουν στην περιοχή. Η ανάληψη συνδυασμένων δράσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης και της τοπικής κοινωνίας κρίνεται απαραίτητη για την αναζωογόνηση της πολιτιστικής δραστηριότητας του Δήμου και της καλύτερης εκμετάλλευσης των πλεονεκτημάτων υπερτοπικού χαρακτήρα που παρουσιάζει.

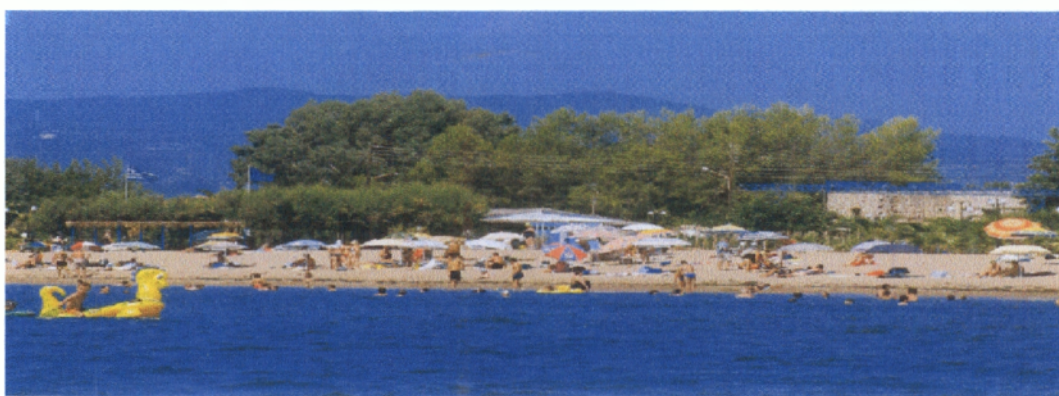
Στο χώρο του Δήμου, υπάρχουν διάσπαρτα μνημεία μικρής και μεγαλύτερης αρχαιολογικής σημασίας που παραμένουν αναξιοποίητα και τα οποία θα μπορούσαν να προωθηθούν μέσα από δράσεις του **πολιτισμικού τουρισμού.**

2.6.7 Ο Τουρισμός στο Δήμο Μεσσήνης

Στο σύνολό του ο Δήμος Μεσσήνης δεν παρουσιάζει έντονη τουριστική δραστηριότητα, καθώς μόλις ένα Τοπικό Διαμέρισμα (Αβραμιού) και η έδρα του Δήμου δραστηριοποιούνται σε αυτόν τον τομέα. Η συντριπτική πλειοψηφία των αφίξεων αφορά ημεδαπούς πελάτες και η μεγαλύτερη κίνηση όπως είναι φυσικό σημειώνεται τους καλοκαιρινούς μήνες και ιδιαίτερα τον Αύγουστο.

Ο Δήμος διαθέτει μόνο ξενοδοχεία δύο αστέρων και κανενός άλλου είδους ξενοδοχειακό κατάλυμα. Το γεγονός αυτό είναι βέβαιο πως δυσχεραίνει την προσέλευση μεγάλου αριθμού τουριστών, ιδιαίτερα όσων επιθυμούν καταλύματα με περισσότερες ανέσεις από αυτές που προσφέρουν ξενοδοχεία δύο αστέρων.

Η Μεσσήνη αποτελεί μια σύγχρονη πόλη η οποία είναι γνωστή από την παραλία της Μπούκας μόλις 4 χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης, υπάρχει μια θαυμάσια παραλία 20 περίπου χιλιομέτρων (χρυσή άμμο) στην οποία λειτουργούν camping και παιδικές κατασκηνώσεις. Τα έργα αυτά όχι μόνο έφεραν ανακούφιση και συγκράτηση του πληθυσμού αλλά ανέβασαν το βιοτικό και ποιοτικό επίπεδο των κατοίκων.

2.7. ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Στο παρόν τμήμα της έκθεσης επιδιώκεται μια πρώτη προσπάθεια ανάλυσης της κατανομής των οικονομικά ενεργών (Οικονομικός Ενεργός Πληθυσμός-ΟΕΠ) στο σύνολο του Δήμου, καθώς και όποιες μεταβολές των αντιστοίχων δεικτών τα έτη (1991 και 2001). Ένας άλλος καίριος δείκτης για τις τάσεις της τοπικής οικονομίας είναι και ο δείκτης της ανεργίας. Συγκεκριμένα καταγράφεται το συνολικό ποσοστό ανεργίας και η μεταβολή του τα έτη 1991 και 2001.

Ειδική έμφαση δίνεται στην ανεργία των γυναικών και στην ανεργία των νεαρών ατόμων επιδιώκοντας την εντόπιση ομάδων του τοπικού πληθυσμού που βιώνουν τα μεγαλύτερα προβλήματα εισόδου στο χώρο της απασχόλησης.

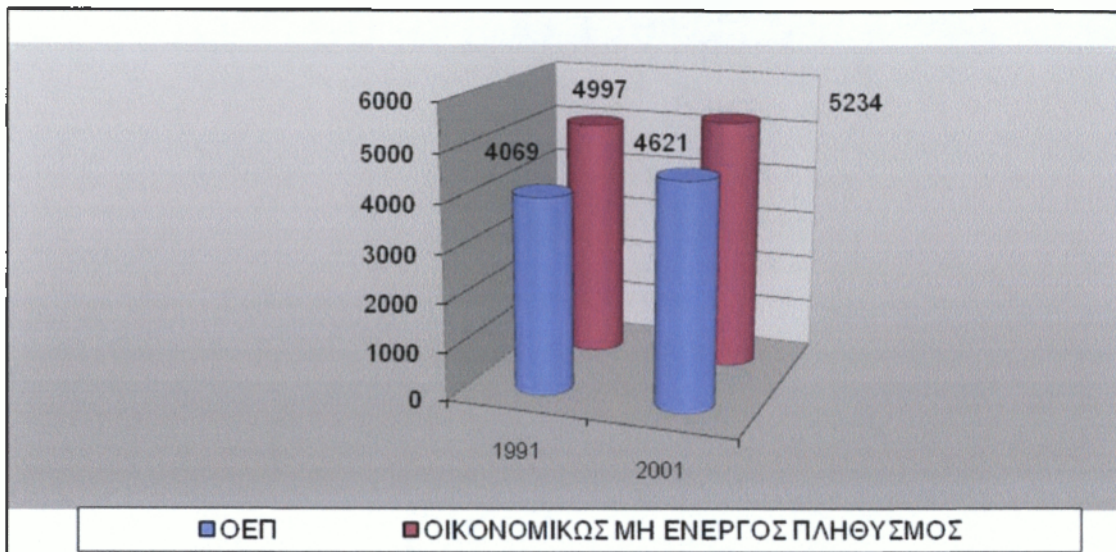
Τα στατιστικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν αντλήθηκαν από τις απογραφές πληθυσμού και κατοικιών της ΕΣΥΕ για τα έτη 1991 και 2001, από το μητρώο επιχειρήσεων του 2001 και του 2003 της ΕΣΥΕ καθώς και από τους πίνακες οικοδομικής δραστηριότητας της ΕΣΥΕ για τα έτη από 1993 έως 2007.

2.7.1 Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής το **1991, ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός (Ο.Ε.Π) του Δήμου, ανέρχεται σε 4.069 άτομα** ήτοι 38,77 % του συνολικού πραγματικού πληθυσμού του. **Το 2001, ο Ο.Ε.Π στον Δήμο ανέρχεται στα 4.621 άτομα** ή στο 41,85 % του πραγματικού πληθυσμού, παρουσιάζοντας μία σχετική αύξηση 3,08 εκατοσσιαίων μονάδων σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. **Το 1991, ο οικονομικώς μη ενεργός πληθυσμός είναι 4.997 άτομα** δηλαδή το 47,6% του πραγματικού πληθυσμού, ενώ **το 2001 είναι 5.234 άτομα**, ήτοι ποσοστό 47,4% του πραγματικού πληθυσμού, παρουσιάζοντας ελάχιστη διαφοροποίηση σε σχέση με τη προηγούμενη δεκαετία (βλ. τα δύο ακόλουθα διαγράμματα).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

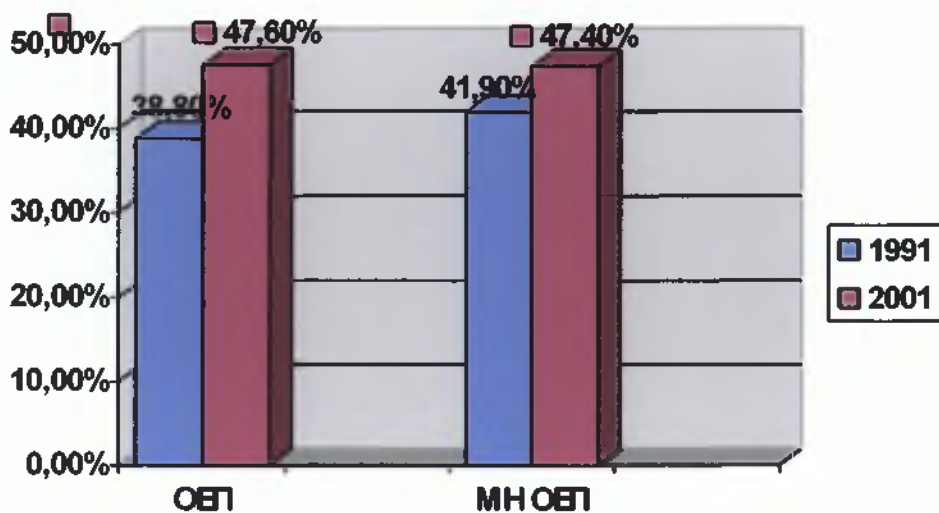
Οικονομικώς ενεργός και μη οικονομικώς ενεργός πληθυσμός 1991-2001
στο Δήμο σε απόλυτα μεγέθη

Είναι φανερό από τα παραπάνω ότι ο Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός του Δήμου παρουσιάζει αύξηση μεταξύ των ετών 1991-2001 στο σύνολο του πληθυσμού του Δήμου Μεσσήνης, ενώ ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός παρουσιάζει σχετική σταθερότητα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

Διαχρονική εξέλιξη (1991-2001) του ΟΕΠ και μη οικονομικώς ενεργός
πληθυσμός ως συμμετοχή στο πραγματικό πληθυσμό του Δήμου

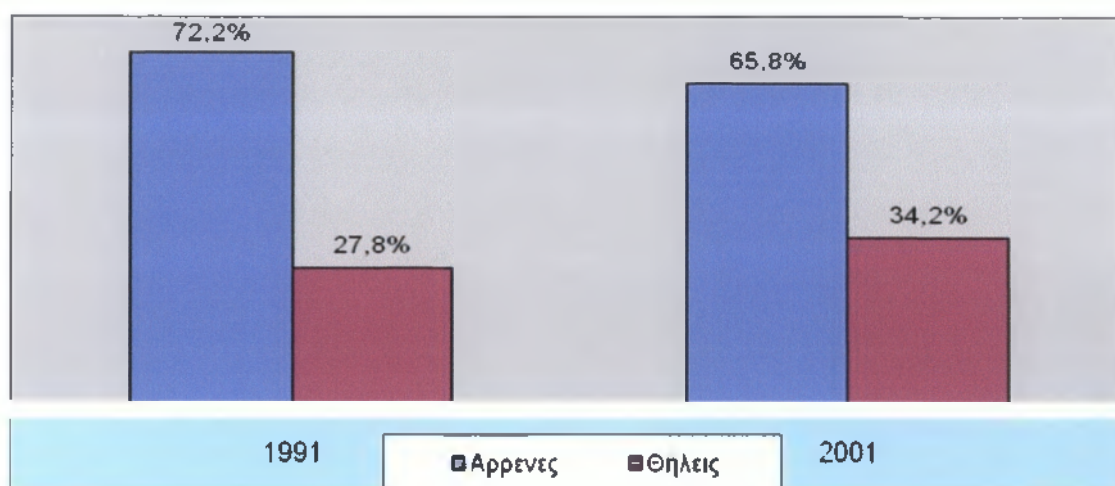

Η περαιτέρω ανάλυση της κατά φύλο σύνθεσης του ΟΕΠ του Δήμου Μεσσήνης στα έτη 1991 και 2001 αναδεικνύει την υπεροχή του ανδρικού φύλου στη σύνθεση του ΟΕΠ. Ο ανδρικός πληθυσμός αποτελεί το 72,18% του ΟΕΠ του Δήμου για το 1991, ενώ για το 2001 το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 65,83%. Παρατηρείται λοιπόν πως η υπεροχή του ανδρικού φύλου έχει μειωθεί σημαντικά στη διάρκεια της δεκαετίας, ενώ έχει αντίστοιχα αυξηθεί η ποσοστιαία συμμετοχή των γυναικών από 27,82% το 1991 σε 34,17% το 2001.

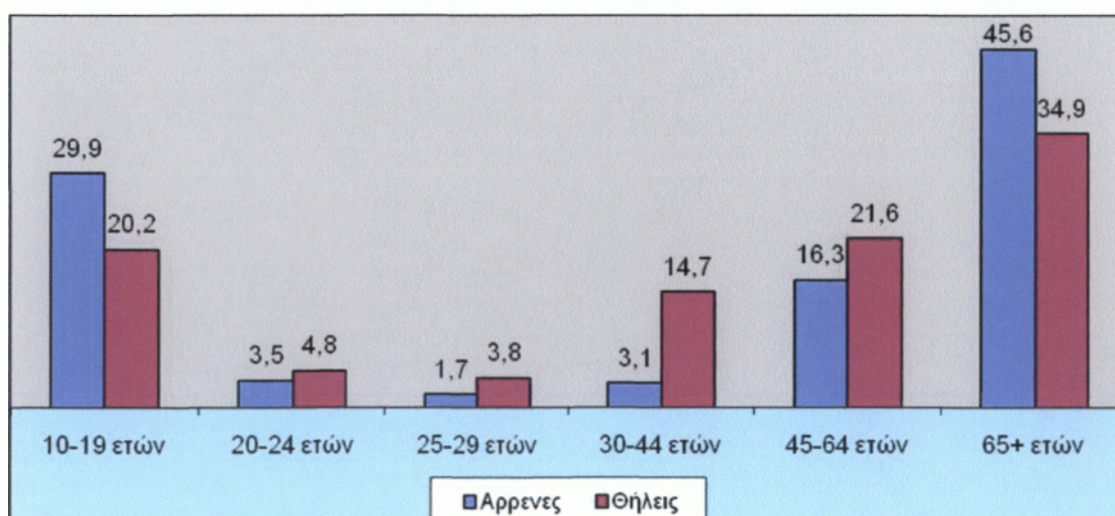
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10

Ποσοστό του ΟΕΠ ανά φύλο στο Δήμο Μεσσήνης

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11²⁸

Ποσοστό του μη ΟΕΠ ανά φύλο και ηλικία στο Δήμο Μεσσήνης το 2001

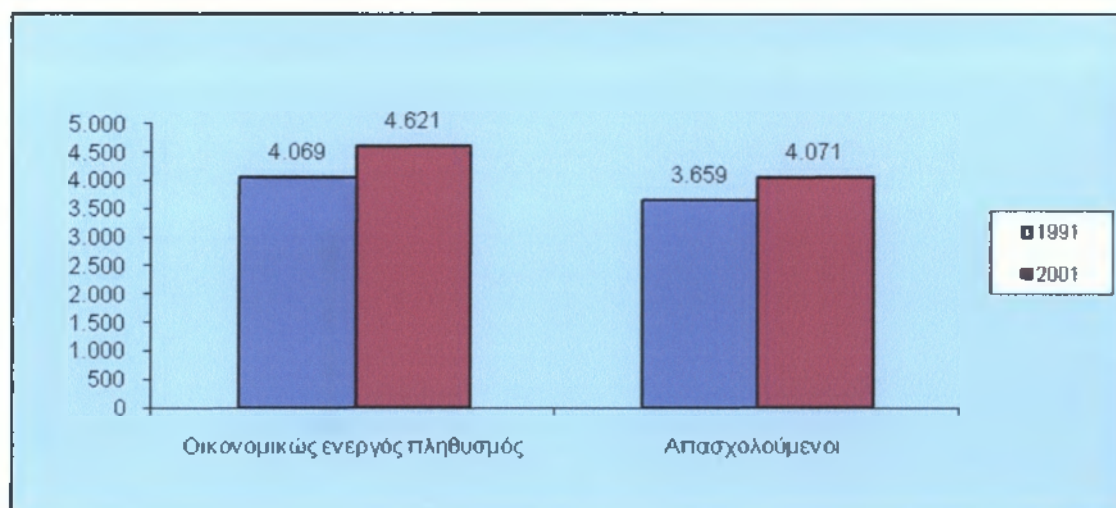
²⁸ Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ (1991, 2001)

2.7.2 Η Απασχόληση στη Μεσσήνη

Το σύνολο των απασχολουμένων σε απόλυτους αριθμούς στο Δήμο Μεσσήνης ανέρχεται το 1991 σε 3.659 άτομα ενώ το 2001 σε 4.071 άτομα. Ωστόσο, η απόλυτη αριθμητική αύξηση αναιρείται εάν εξετάσουμε την μεταβολή του συνόλου των απασχολουμένων ως ποσοστό του ΟΕΠ στην εξεταζόμενη περίοδο. Η μεταβολή αυτή είναι αρνητική της τάξεως των 1,8 εκατοστιαίων μονάδων (88,1 το 2001 έναντι 89,9 το 1991).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 12

ΟΕΠ και Απασχολούμενοι στο Δήμο Μεσσήνης (1991-2001)

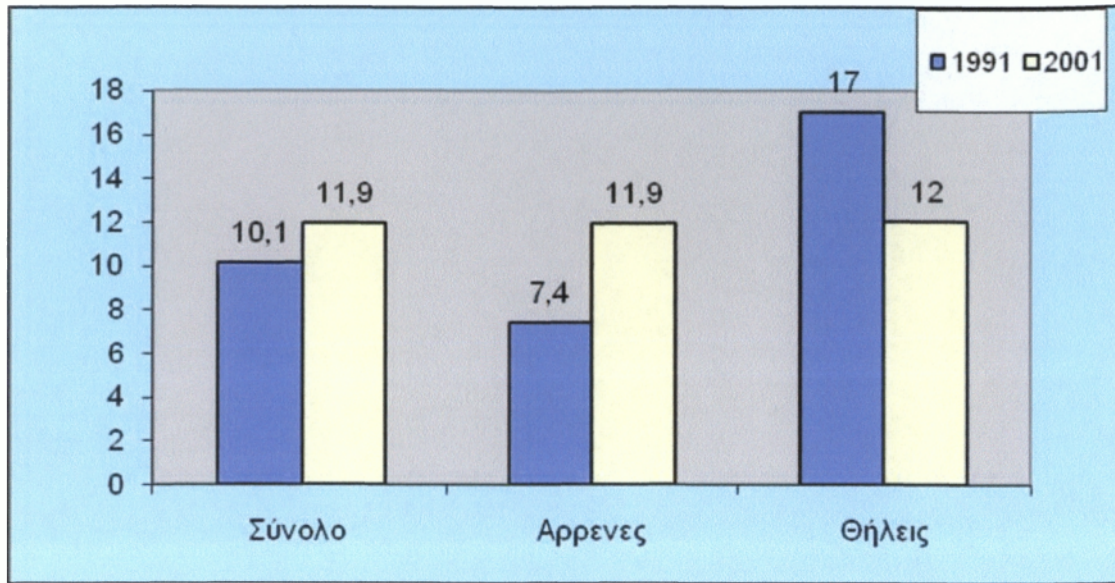
2.7.3 Ο Δείκτης Ανεργίας και η Εξέλιξη του

Ανεργία και Φύλο

Στη παρούσα παράγραφο επιδιώκεται η αποτύπωση των τάσεων εξέλιξης της ανεργίας στην περιοχή του Δήμου Μεσσήνης. Το ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει μια ανοδική πορεία κατά το έτος 2001 (11,9%) σε σχέση με το 1991 (10,1%) σε μέγεθος που αγγίζει τις 1,8 ποσοστιαίες μονάδες. Η αύξηση αυτή που παρατηρείται οφείλεται στην αύξηση της ανεργίας των αρρένων καθώς η αντίστοιχη ανεργία στις θήλειες παρουσιάζει σημαντική πτώση. Μάλιστα, οι παραπάνω μεταβολές επιβεβαιώνονται και σε απόλυτους όρους.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 13

Η εξέλιξη του ποσοστού της ανεργίας 1991-2001 στο Δήμο Μεσσήνης

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

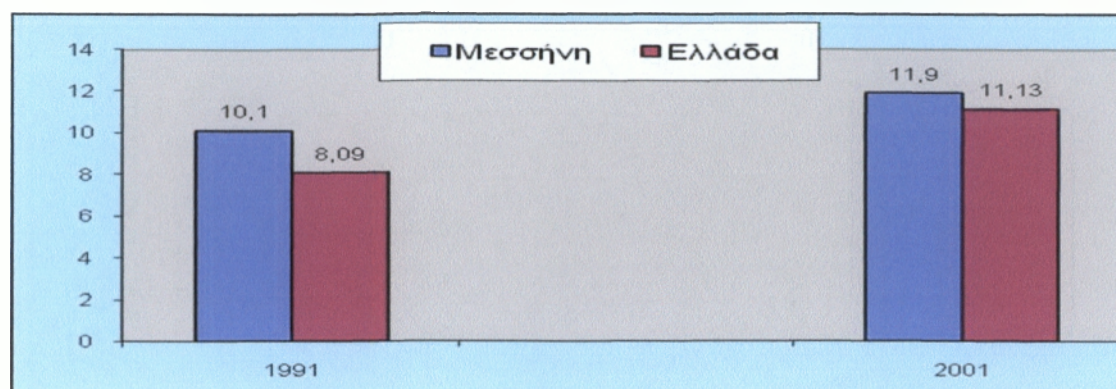
ΟΕΠ και άνεργοι στο Δήμο Μεσσήνης (1991, 2001)

	1991		2001	
	ΟΕΠ	Άνεργοι	ΟΕΠ	Άνεργοι
Σύνολο	4.069	410	4.621	550
Άρρενες	2.937	217	3.042	361
Θήλεις	1.132	193	1.579	189

Συγκρίνοντας το ποσοστό της ανεργίας του Δήμου παρατηρούμε ότι παρουσιάζεται αυξημένη τάση, τόσο το 1991 όσο και το 2001 σε σχέση με το ποσοστό ανεργίας σε πανελλήνια βάση (βλ. το παρακάτω διάγραμμα):

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 14

% Ανεργίας σε Μεσσήνη και Σύνολο Χώρας 1991 & 2001

ΠΙΝΑΚΑΣ 11²⁹

Δημογραφική Διάσταση της ανεργίας και εξέλιξη της στο Δήμο Μεσσήνης και το Σύνολο της Χώρας (ως ποσοστό του ΟΕΠ κάθε ομάδας)

	1991	2001
% ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ		
ΜΕΣΣΗΝΗ	17%	12%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	12%	13,4%
% ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΑΝΔΡΩΝ		
ΜΕΣΣΗΝΗ	7,4%	11,9%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	6,2%	9,7%

Ανεργία και Ηλικία

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2003 (ΕΣΔΑ) διαπιστώνει ότι παρά την πρόοδο για τον περιορισμό της ανεργίας των νέων, η ανεργία στην Ελλάδα εντοπίζεται κυρίως στα άτομα νεαρής ηλικίας 15-24 ετών, ιδιαίτερα δε στα νεοεισερχόμενα άτομα στην απασχόληση (άτομα χωρίς εργασιακή εμπειρία) και στις γυναίκες.

Παρατηρώντας τα στοιχεία για το Δήμο Μεσσήνης επιβεβαιώνεται ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας παρουσιάζονται στις ηλικίες έως 24 ετών και σταδιακά τα ποσοστά μειώνονται τόσο για το 1991 όσο και για το 2001 (βλέπε τον παρακάτω πίνακα και διάγραμμα).

²⁹ Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ (1991, 2001)

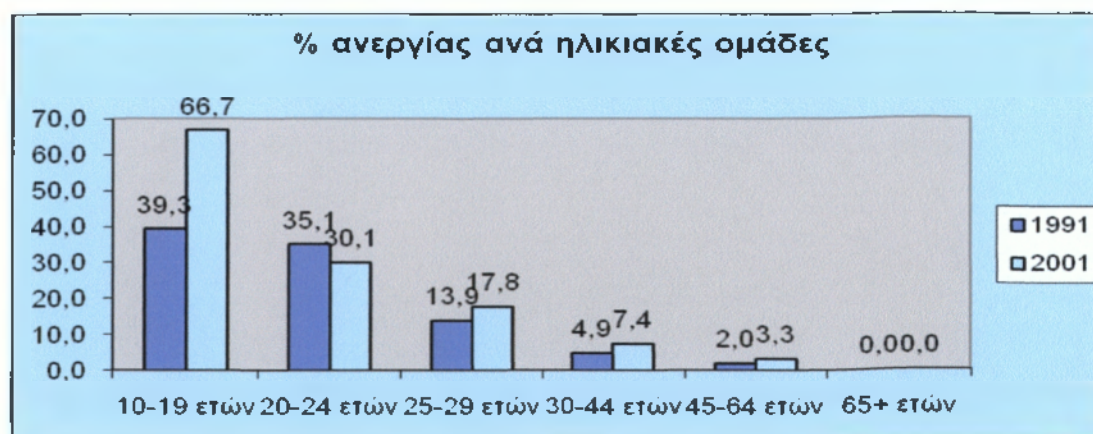
ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΟΕΠ, σύνολο ανέργων και ποσοστό ανέργων κατά ηλικία στο Δήμο Μεσσήνης

Ηλικία	1991			2001		
	Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός	Σύνολο ανέργων	% ανέργων	Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός	Σύνολο ανέργων	% ανέργων
10-19 ετών	224	88	39,3	221	134	66,7
20-24 ετών	479	168	35,1	449	135	30,1
25-29 ετών	438	61	13,9	569	101	17,8
30-44 ετών	1339	65	4,9	1726	128	7,4
45-64 ετών	1434	28	2,0	1572	52	3,3
65+ετών	155	0	0,0	104	0	0,0

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 15

Ποσοστό ανεργίας κατά ηλικιακές ομάδες

2.7.4 Η Επιχειρηματική Δραστηριότητα στην Περιοχή του Δήμου

Ο αριθμός των επιχειρήσεων στο σύνολό τους όπως αυτός προκύπτει από τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΕΣΥΕ παρουσιάζει αύξηση κατά το έτος 2003 σε σχέση με το 2001. Ειδικότερα ο αριθμός των επιχειρήσεων το **2003 ανήλθε σε 764 έναντι 675 το έτος 2001.**

Ο μεγαλύτερος αριθμός των επιχειρήσεων (256) δραστηριοποιείται στο λιανικό εμπόριο, ενώ σημαντικός είναι και ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού, στις κατασκευές, τη γεωργία και την κτηνοτροφία, τη βιομηχανία τροφίμων και ποτών, το χονδρικό εμπόριο καθώς και στον τομέα των οχημάτων και των μοτοσυκλετών (εμπόριο, επισκευή, συντήρηση). Το **33,51%** των επιχειρήσεων ασχολείται με το λιανικό εμπόριο, το **12,57%** είναι επιχειρήσεις όπως ξενοδοχεία και εστιατόρια και ακολουθούν με σημαντικά ποσοστά οι κατασκευές (**9,95%**) και το χονδρικό εμπόριο (**8,77%**). Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη γεωργία, κτηνοτροφία ή τη βιομηχανία τροφίμων και ποτών καταλαμβάνουν μικρά ποσοστά (**3,01%** και **3,93%** αντίστοιχα).

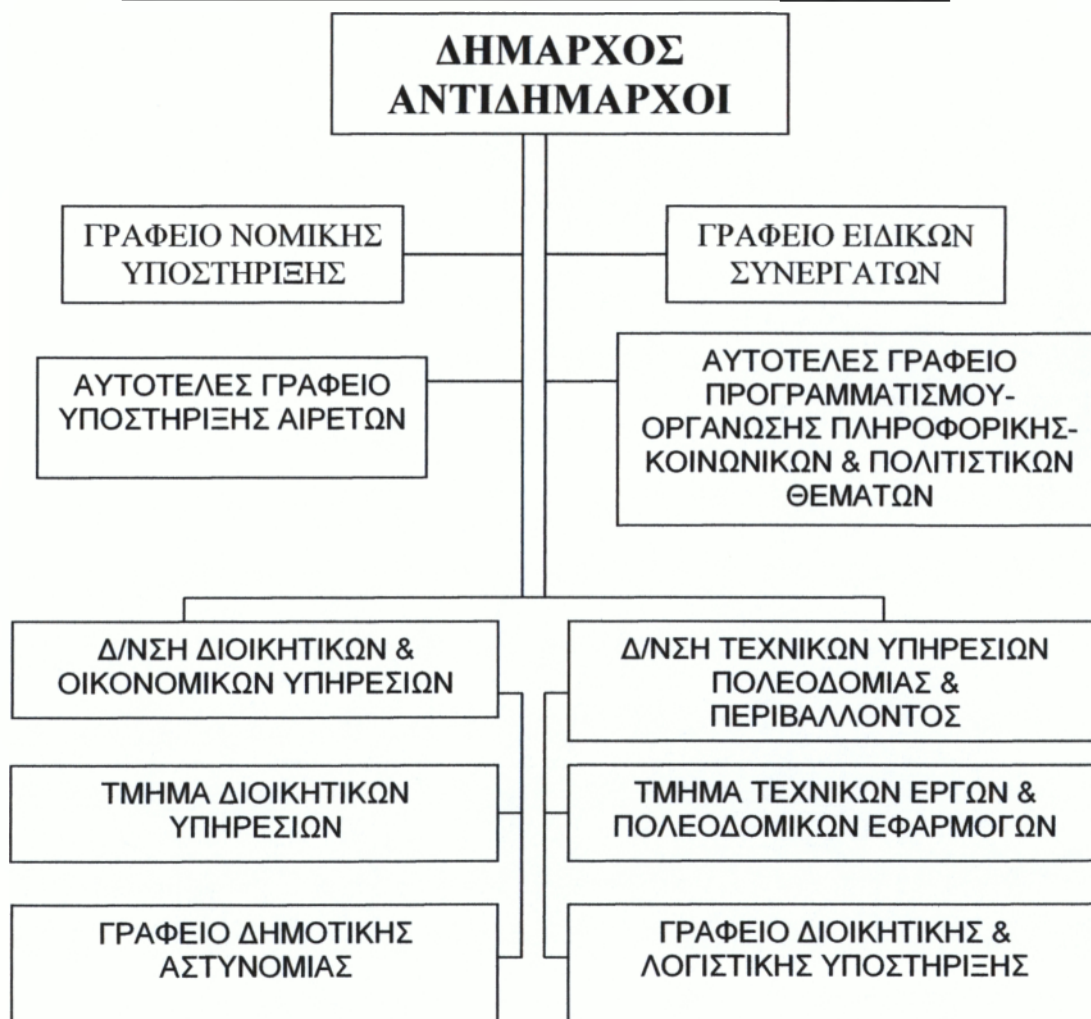
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΙ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΣΕ ΑΞΟΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ

3. Εσωτερικό Περιβάλλον

Η οργανωτική δομή του Δήμου Μεσσήνης περιγράφεται στον Οργανισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας ο οποίος ψηφίστηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο και δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Σύμφωνα με τον Οργανισμό, οι υπηρεσίες είναι οργανωμένες σε διευθύνσεις και τμήματα όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ)

3.1. ΚΡΙΣΙΜΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΟΥΣ.

Συνοψίζοντας και ιεραρχώντας τα προβλήματα σε σχέση με τις δυνατότητες και ευκαιρίες της πόλης, αναδεικνύονται τα σημαντικότερα **κρίσιμα ζητήματα ανάπτυξης** της πόλης της Μεσσήνης ως εξής:

- [1] Η ανάγκη προώθησης της τοπικής ανάπτυξης με μέτρα για τη στήριξη της γεωργίας, της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και των υπηρεσιών (πολιτισμός, τουριστικές δραστηριότητες).**
  - Διεκδίκηση και εφαρμογή προγραμμάτων ανάπτυξης της υπαίθρου
  - Ενημέρωση για επιχειρηματικές ευκαιρίες
  - Συνεργασία με εμπλεκόμενες υπηρεσίες για την διευκόλυνση των υποψηφίων επενδυτών (αδειοδοτήσεις κ.α)
  - Ενίσχυση της βιολογικής γεωργίας
  - Διάδοση και προβολή της πολιτιστικής δραστηριότητας.

- [2] Ανάγκη για αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων, των γυναικών αλλά πλέον και των ανέργων παραγωγικής ηλικίας άνω των 45 ετών.**
  - Τοπικό Σχέδιο Απασχόλησης
  - Λειτουργίας δομών κατάρτισης, δια βίου μάθησης και προώθησης της απασχόλησης.
  - Συμβουλευτική υποστήριξη και δράσεις ενημέρωσης ανέργων.

- [3] Ανάγκη για πλήρης αξιοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού του Δήμου, κυρίως των γυναικών και των μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων**
  - Τοπικό Σχέδιο Απασχόλησης
  - Γραφείο Ενημέρωσης της Απασχόλησης

- Δράσεις συμφιλίωσης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, ενίσχυσης των νέων μορφών απασχόλησης
- Δράσεις που αφορούν την σύζευξη ζήτησης και προσφοράς εργασίας σε συνδυασμό με τις ευκαιρίες απασχόλησης που διαφαίνονται στην περιοχή μελέτης (πολιτισμός, βιολογική καλλιέργεια, τουριστικές δραστηριότητες, κοινωνική οικονομία κτλ).

[4] Ανάγκη για ενίσχυση και στήριξη της επιχειρηματικότητας δια βίου εκπαίδευσης

- Δια βίου εκπαίδευση
- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών
- Δράσεις σχετικά με την οικονομική εκμετάλλευση των νέων πολιτιστικών και αθλητικών δραστηριοτήτων

[5] Ανάγκη και εφαρμογή οργανωμένου και επικαιροποιημένου χωρικού σχεδίου ανάπτυξης της πόλης και των τοπικών διαμερισμάτων που θα δώσει έμφαση στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων χρήσεων γης και στην περαιτέρω βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη της περιοχής.

[6] Ανάγκη για αειφορική διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος

- Φύτευση αστικού και περιαστικού πρασίνου
- εισαγωγή νέων περιβαλλοντικών τεχνολογιών
- Χρήσης Ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

[7] Ανάγκη για βελτίωση των βασικών δικτύων και υποδομών

- Εργασίες αναβάθμιση του δημοτικού οδικού δικτύου, ιδιαίτερα διασύνδεσης της έδρας με τα τοπικά διαμερίσματα
- αντικατάσταση δικτύου ύδρευσης και αποχέτευσης όπου είναι απαραίτητο

- αναβάθμιση δικτύου δημοτικού φωτισμού.

[8] Ανάγκη για βελτίωση της λειτουργικότητας της πόλης

- Αμβλυνση του κυκλοφοριακού,
- Επίλυση του προβλήματος στάθμευσης στην κεντρική πλατεία της Μεσσήνης
- Περιφερειακός άξονας
- Δημιουργία πεζοδρομίων
- Δημιουργία διαβάσεων με κατάλληλες διαμορφώσεις για τη διευκόλυνση της εύρυθμης κίνησης ατόμων με ειδικές ανάγκες
- Αναβάθμιση του προαστιακού σιδηροδρόμου Καλαμάτα Μεσσήνη

[9] Ανάγκη για Προώθηση Κοινωνικής Συνοχής και Αλληλεγγύη λόγω της συνεχής αύξησης των οικονομικών μεταναστών και της στήριξης της ζωής των τοπικών διαμερισμάτων από αυτούς.

[10] Ανάγκη ανάδειξης της πολιτιστικής και ιστορικής ταυτότητας και αξιοποίησης εγκαταλελειμμένων κτιρίων στα τοπικά διαμερίσματα.

3.2. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Το εν λόγω Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου προτείνεται, σύμφωνα με την ανάλυση που προηγήθηκε, να διαρθρωθεί στους εξής Άξονες Προτεραιότητας και στα επιμέρους Μέτρα αυτών.

ΆΞΟΝΑΣ 1: Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής

Περιλαμβάνει τα εξής μέτρα:

- Μέτρο 1.1.: Περιβάλλον
- Μέτρο 1.2: Πολεοδομία και Χωροταξία

- Μέτρο 1.3: Τεχνικές Υποδομές (οδικό δίκτυο, ύδρευση, στάθμευση)
- Μέτρο 1.4: Διαχείριση Απορριμμάτων - Ανακύκλωση

ΑΞΟΝΑΣ 2: Τοπική Ανάπτυξη και Οικονομία

Περιλαμβάνει τα εξής μέτρα:

- Μέτρο 2.1.: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού για την προώθηση της απασχόλησης
- Μέτρο 2.2: Προώθηση επιχειρηματικότητας
- Μέτρο 2.3: Δημοτικές Επιχειρήσεις
- Μέτρο 2.4: Καινοτόμες Δράσεις Τοπικής Ανάπτυξης

Β.1.3. ΑΞΟΝΑΣ 3: Κοινωνική Ανάπτυξη

Περιλαμβάνει τα εξής μέτρα:

- Μέτρο 3.1.: Κοινωνική Φροντίδα
- Μέτρο 3.2: Πολιτισμός
- Μέτρο 3.3: Αθλητισμός
- Μέτρο 3.4: Παιδεία

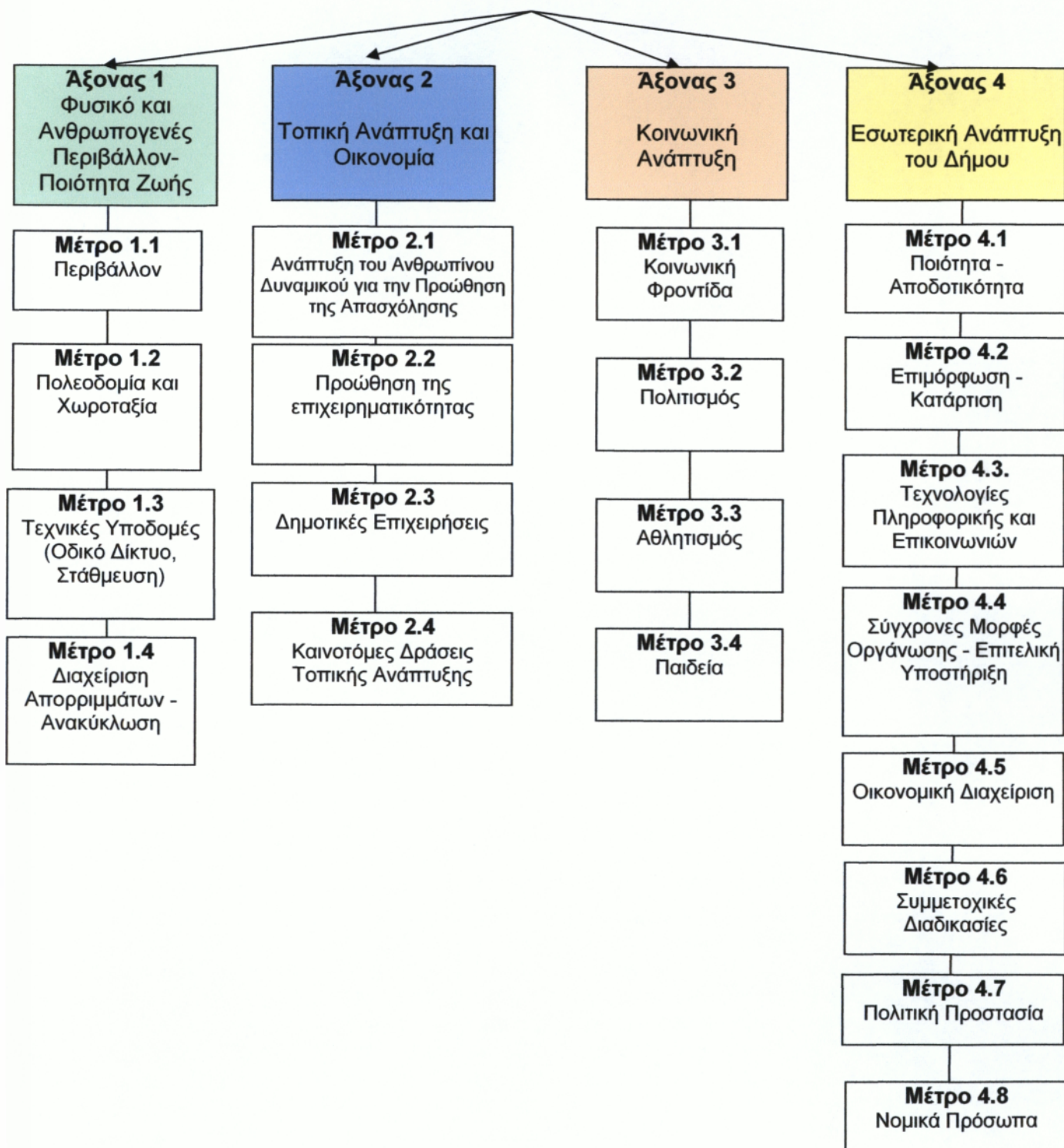
ΑΞΟΝΑΣ 4: Εσωτερική Ανάπτυξη του Δήμου

Περιλαμβάνει τα εξής μέτρα:

- Μέτρο 4.1: Ποιότητα - Αποδοτικότητα
- Μέτρο 4.2: Επιμόρφωση -Κατάρτιση
- Μέτρο 4.3: Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών
- Μέτρο 4.4: Σύγχρονες μορφές οργάνωσης – Επιτελική Υποστήριξη
- Μέτρο 4.5: Οικονομική Διαχείριση
- Μέτρο 4.6: Συμμετοχικές Διαδικασίες
- Μέτρο 4.7: Πολιτική Προστασία
- Μέτρο 4.8: Νομικά Πρόσωπα

Διαγραμματικά απεικονίζεται ως εξής:

Άξονες Επιχειρησιακού Προγράμματος

Σε κάθε άξονα παραθέτονται συνοπτικά οι γενικοί του στόχοι, δηλαδή τα προτεινόμενα μέτρα προκειμένου να αποτελέσουν αντικείμενο διαβούλευσης για περαιτέρω εξειδίκευση τους σε επίπεδο δράσεων από την πολιτική ηγεσία, τα στελέχη, το προσωπικό του Δήμου και τους τοπικούς φορείς.

3.3. Καθορισμός Στόχων ανά Άξονα Προτεραιότητας

ΑΞΟΝΑΣ 1: Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής

Μέτρο 1.1.: Περιβάλλον

- Δημιουργία οργανωμένων χώρων πρασίνου και κοινοχρήστων χωρών
- Προστασία και αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα των οικοτόπων στα ρέοντα ύδατα της περιοχής
- Αντιπλημμυρικά έργα και αντιμετώπιση φυσικών φαινομένων
- Εκσυγχρονισμός εγγειοβελτιωτικών έργων
- Αξιοποίηση και χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας
- Βελτίωση, επέκταση και ολοκλήρωση των βασικών τεχνικών υποδομών, ιδιαίτερα στα Τοπικά Διαμερίσματα του Δήμου
- Μέτρα ελέγχου και αντιμετώπισης της ρύπανσης υδάτων μέσω εξορθολογικοποίησης των καλλιεργειών και στροφή προς την βιολογική γεωργία
- Εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων (εφαρμογή φιλοπεριβαλλοντικών συστημάτων).
- Προστασία και ανάδειξη της παράκτιας ζώνης της περιοχής
- Ανάδειξη του ιστορικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος των τοπικών διαμερισμάτων.

Μέτρο 1.2: Πολεοδομία και Χωροταξία

- Ολοκλήρωση και εφαρμογή του υπό θεώρηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Δήμου
- Χωροθέτηση κοινοχρήστων, κοινωφελών χώρων – απαλλοτριώσεις

- Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των υπό επέκταση περιοχών και ενίσχυση τους με τις απαραίτητες κοινωνικές υποδομές.
- Αναβάθμιση και εξυγίανση του αστικού περιβάλλοντος και του δομημένου χώρου

Μέτρο 1.3: Τεχνικές Υποδομές (Οδικό δίκτυο, Στάθμευση)

- Επέκταση και αναβάθμιση των βασικών μεταφορικών και συγκοινωνιακών υποδομών και δικτύων τοπικής και υπερτοπικής εμβέλειας.
- Βελτίωση του προαστιακού σιδηροδρόμου Μεσσήνης - Καλαμάτας και ενίσχυση των δρομολογίων του
- Κυκλοφοριακές μελέτες και ρυθμίσεις για την λειτουργική δομή της πόλης κυρίως στην έδρα Μεσσήνη
- Κατασκευή και συντήρηση οδικού δικτύου, πεζοδρομίων, προσβάσεων ΑΜΕΑ, ποδηλατοδρόμων
- Δημιουργία χώρων και καινοτόμων συστημάτων στάθμευσης, ιδιαίτερα στην έδρα του Δήμου.

Μέτρο 1.4: Διαχείριση Απορριμμάτων - Ανακύκλωση

- Βελτίωση του επιπέδου καθαριότητας της πόλης αλλά και σε όλα τα Τ.Δ., ιδιαίτερα κατά την διάρκεια των εκδηλώσεων του καρναβαλιού και της πανηγύρεως.
- Βιώσιμη διαχείριση των στερεών απορριμμάτων με την εξεύρεση λύσης για την διαχείριση τους και κατάργηση της χωματερής
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση για θέματα καθαριότητας και ανακύκλωσης.
- Ενίσχυση του προγράμματος ανακύκλωσης απορριμμάτων σε όλα τα Τ.Δ.

ΑΞΟΝΑΣ 2: Τοπική Ανάπτυξη και Οικονομία

Μέτρο 2.1: Η Ανάπτυξη του Ανθρωπίνου Δυναμικού για την Προώθηση της Απασχόλησης στο Δήμο

Γενικοί στόχοι

- Η προώθηση της κατάρτισης και δια βίου εκπαίδευσης των κατοίκων της περιοχής, για την ενίσχυση των δεξιοτήτων τους.
- Η ενίσχυση των δράσεων προώθησης της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο μέσω προγραμματισμού, συντονισμού και ανάπτυξης των απαραίτητων δομών και μηχανισμών σε τοπικό επίπεδο. Στόχος των δομών θα είναι η δικτύωση των επιχειρήσεων της ευρύτερης περιοχής και του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού. Σημαντικές δράσεις στα πλαίσια του συγκεκριμένου στόχου θα πρέπει να είναι η εκπόνηση *Τοπικού Σχεδίου Απασχόλησης* και η δημιουργία *Γραφείου Ενημέρωσης της Απασχόλησης*.

Μέτρο 2.2: Προώθηση της Επιχειρηματικότητας

- Ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων που θα αναδεικνύουν την περιοχή ως ένα ευρύτερου χαρακτήρα αγροτικό κέντρο καθώς και σε υπερτοπικό κέντρο πολιτιστικών (Μουσείο Αρχαίας Μεσσήνης και Πολυδύναμο Εκθεσιακό και Πολιτιστικό Κέντρο) και αθλητικών δραστηριοτήτων (λόγω της προγραμματισμένης χρήσης του αεροδρομίου στην Τρίοδο για αθλητικές δραστηριότητες).
- Προώθηση της δια βίου εκπαίδευσης των κατοίκων και των επιχειρηματιών, κυρίως σε νέες τεχνολογίες
- Ενημέρωση, πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του επιχειρηματικού κόσμου για τις νέες ευέλικτες μορφές εργασίας και τις αρχές της κοινωνικής εταιρικής ευθύνης
- Λειτουργία δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας στην περιοχή μελέτης με συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων/φορέων σε τοπικό επίπεδο.

Μέτρο 2.3: Δημοτικές Επιχειρήσεις

- Αναδιάρθρωση της δημοτικής επιχείρησης και προσαρμογής της στο νέο θεσμικό πλαίσιο
- Δημιουργία νέων δομών, εάν χρειαστεί, για την προώθηση καινοτόμων μορφών τοπικής ανάπτυξης σε συνεργασία με άλλους φορείς

Μέτρο 2.4: Καινοτόμες Δράσεις Τοπικής Ανάπτυξης

- Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού που σχετίζονται με την πολιτιστική ιστορία και την διασύνδεση του κάθε Τ.Δ.
- Στήριξη του αγροτικού τομέα της οικονομίας με ενίσχυση της βιολογικής καλλιέργειας των προϊόντων και της ενίσχυσης της τυποποίησης και πιστοποίησης αυτών
- Προώθηση της κοινωνικής οικονομίας σε δράσεις που σχετίζονται με τον αθλητισμό και τον πολιτισμό.
- Χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και δραστηριοποίηση επί αυτών.

ΑΞΟΝΑΣ 3: Κοινωνική Ανάπτυξη

Μέτρο 3.1: Κοινωνική Φροντίδα

- Ανάπτυξη νέων κοινωνικών πολιτικών με στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή των ευπαθών κοινωνικών ομάδων (π.χ μαθήματα ελληνικής γλώσσας σε μετανάστες. Άτομα με ψυχιατρικά προβλήματα, τσιγγάνοι, μετανάστες).
- Αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών με στόχο τον προγραμματισμό και το συντονισμό των δράσεων, καθώς και την αναβάθμιση της οργάνωσης των υποδομών και του ανθρώπινου δυναμικού των υπηρεσιών (δημιουργία Συντονιστικού Οργάνου των κοινωνικών υπηρεσιών και νομικών προσώπων του Δήμου)
- Αξιοποίηση και στήριξη του δυναμικού της γειτονιάς μέσα από την ενίσχυση της οικογένειας, του σχολείου και των εθελοντικών οργανώσεων για την πρόληψη αρνητικών επιπτώσεων στους νέους και την άμεση στήριξη των ευπαθών ομάδων (π.χ.

αντιμετώπιση/πρόληψη νεανικής παραβατικότητας, κατάχρησης ουσιών, σχολικής διαρροής, ενδοοικογενειακής βίας).

- Ενίσχυση των παρεχομένων υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας στα Τ.Δ.
- Ενίσχυση της υπάρχουσας διαδημοτικής συνεργασίας σε θέματα κοινωνικής πολιτικής και συνοχής.
- Διεύρυνση των κοινωνικών προγραμμάτων τα οποία εφαρμόζονται ήδη στον Δήμο (π.χ. «Βοήθεια στο Σπίτι») και ένταξη σε νέα.

Μέτρο 3.2: Πολιτισμός

- Βελτίωση και δημιουργία πολιτιστικών υποδομών (π.χ. κατασκευή Πολυδύναμου Πολιτιστικού και Εκθεσιακού Κέντρου και αξιοποίηση των σχολικών κτιρίων ως πνευματικά και λαογραφικά κέντρα στα ΤΔ της περιοχής)
- Προβολή πολιτιστικών δραστηριοτήτων
- Ανάπτυξη και ενδυνάμωση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων σε όλα τα ΤΔ.

Μέτρο 3.3: Αθλητισμός

- Προώθηση μαζικού αθλητισμού μέσω κατασκευής νέων αθλητικών υποδομών στις υπό δόμηση περιοχές καθώς και στα ΤΔ.
- Αναβάθμιση υφιστάμενων δομών και αθλητικών προγραμμάτων
- Ενίσχυση της διασύνδεσης της αθλητικής δραστηριότητας του ΟΤΑ με τους αθλητικούς φορείς της τοπικής κοινωνίας
- Διοργάνωση ή ενίσχυση και προβολή δραστηριοτήτων υπερτοπικής εμβέλειας λ.χ. στην Τρίοδο ή στην οργανωμένη πλάζ της Μπούκας (beach Volley).

Μέτρο 3.4: Παιδεία

- Βελτίωση των σχολικών εγκαταστάσεων και κατασκευή νέων εκπαιδευτικών μονάδων-στις υπό δόμηση περιοχές
- Διασύνδεση με το τοπικό πανεπιστήμιο και το ΤΕΙ Καλαμάτας.

- Ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων (π.χ. δημιουργία Ανοικτού Δημοτικού Πανεπιστημίου)
- Εφαρμογή και διεύρυνση εκπαιδευτικών προγραμμάτων (π.χ. «Δια Βίου Μάθηση»)

ΑΞΟΝΑΣ 4: Εσωτερική Ανάπτυξη του Δήμου

Μέτρο 4.1: Ποιότητα-Αποδοτικότητα

- Σταδιακή ενσωμάτωση σύγχρονων προτύπων διαχείρισης που θα ενδυναμώσει τις δυνατότητες μέτρησης και αξιολόγησης του ΟΤΑ, αναφορικά με τις υπηρεσίες και τις διαδικασίες λειτουργίας του (π.χ. πιστοποίηση κατά I.S.O.)
- Διοίκηση μέσω στόχων
- Αποτελεσματική αξιολόγηση αποδοτικότητας προσωπικού
- Πολιτικές κινήτρων εργαζομένων του Δήμου

Μέτρο 4.2: Επιμόρφωση-Κατάρτιση

- Δράσεις επιμόρφωσης – κατάρτισης
- Διαμόρφωση οργανωμένης πολιτικής επιμόρφωσης με λειτουργίες διαρκούς επιμόρφωσης υψηλού επιπέδου των αιρετών και του προσωπικού

Μέτρο 4.3: Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών

- Ανάπτυξη της ευρυζωνικότητας
- Ψηφιακός Δήμος (διαδικτυακή πύλη, εσωτερικό ηλεκτρονικό δίκτυο)
- Νέες ποιοτικές ηλεκτρονικές υπηρεσίες με στόχο τον πολίτη
- Προώθηση πολιτικών για την αντιμετώπιση του ψηφιακού χάσματος, τόσο στην τοπική κοινότητα όσο και εντός του Δήμου
- Αύξηση της χρήσης των νέων τεχνολογιών και εφαρμογή σύγχρονων λογισμικών

Μέτρο 4.4: Σύγχρονες Μορφές Οργάνωσης – Επιτελική Υποστήριξη

- Εφαρμογή του Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας
- Δημιουργία επιτελικών υποστηρικτικών δομών (π.χ. Γενική Διεύθυνση Υπηρεσιών)

Μέτρο 4.5: Οικονομική Διαχείριση

- Αύξηση εσόδων (εντατικοποίηση θεσμοθετημένων διαδικασιών είσπραξης, εξασφάλιση και απορρόφηση χρηματοδοτικών προγραμμάτων)
- Διαμόρφωση τετραετούς Προϋπολογισμού
- Ορθολογικοποίηση και περιστολή των δαπανών
- Επωφελής αξιοποίηση των εισροών από οφειλούμενα των Κ.Α.Π.

Μέτρο 4.6: Συμμετοχικές Διαδικασίες

- Ενημέρωση και προώθηση συμμετοχικών διαδικασιών με κοινωνικούς φορείς και ομάδες

Μέτρο 4.7: Πολιτική Προστασία

- Ανάπτυξη και ενδυνάμωση του εθελοντισμού
- Δράσεις συντονισμού φορέων πολιτικής προστασίας σε τοπικό επίπεδο

Μέτρο 4.8: Νομικά Πρόσωπα

- Βελτίωση δομής και λειτουργίας των νομικών προσώπων για την πληρέστερη επίτευξη των στόχων τους.
- Δράσεις συντονισμού των Νομικών προσώπων, μεταξύ τους και με τον Δήμο.

3.4. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΟΥ

1. κ. Αντιδήμαρχε, από ότι γνωρίζουμε ο Δήμος Μεσσήνης βρίσκεται σε φάση εκπόνησης του επιχειρησιακού του σχεδίου (Ε.Σ).

1.1 Ποιος το εκπονεί & πότε ολοκληρώνεται ?

1.2 Καλύπτει όλη την έκταση του Δήμου ?

1.3 Που στοχεύει ο Δήμος με την εκπόνηση του Ε.Σ?

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1.1 Το επιχειρησιακό σχέδιο το εκπονεί ο Σ. Καραγιάννης Ε.Π.Ε. και ολοκληρώνεται τέλος Οκτωβρίου του 2008.

1.2 Καλύπτει όλη την έκταση του Δήμου.

1.3 Με την εκπόνηση του επιχειρησιακού σχεδίου ο Δήμος Μεσσήνης στοχεύει στην αναπτυξιακή πορεία του Δήμου, στον καλύτερο προγραμματισμό των έργων, στην βέλτιστη λειτουργία των υπηρεσιών του Δήμου και στην καλύτερη ποιότητα ζωής των πολιτών.

2. Ποιες είναι οι κατευθύνσεις της πολιτικής ηγεσίας του Δήμου, που θα πρέπει να διερευνηθούν και να αξιολογηθούν από το επιχειρησιακό πρόγραμμα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι κατευθύνσεις της πολιτικής ηγεσίας είναι να αναπτυχθεί ο Δήμος με διάφορα έργα υποδομών στα Δημοτικά Διαμερίσματα και στην πόλη της Μεσσήνης.

3. Μπορείτε να μας προσδιορίσετε τους βασικούς άξονες πάνω στους οποίους θα πρέπει να προσανατολιστεί η ανάπτυξη του Δήμου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- ✓ Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής
- ✓ Τοπική Ανάπτυξη και Οικονομία
- ✓ Κοινωνική Ανάπτυξη
- ✓ Εσωτερική Ανάπτυξη του Δήμου

4. Ποια είναι τα βασικά διαχρονικά προβλήματα του Δήμου, που η επίλυσή τους αποτελεί προϋπόθεση ανάπτυξης του;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα πιο βασικά προβλήματα του Δήμου είναι τα εξής:

- οδικό δίκτυο (εθνικό, επαρχιακό και αγροτικό). Γίνεται δύσκολη η μετακίνηση των κατοίκων και πολύ περισσότερο των επισκεπτών και με την κατάσταση που επικρατεί απομονώνεται η πόλη και κατ' επέκταση μειώνεται ο τουρισμός.
- Έλλειψη αποχετευτικού συστήματος σε κάποια Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Μεσσήνης και έλλειψη αποφρακτικού μηχανήματος.
- Έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα και ανεπαρκή χώροι στάθμευσης.
- Δεν έχει εγκριθεί ακόμη το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο της πόλης.
- Είναι δύσκολη η ένταξη και η ενσωμάτωση των αθιγγάνων στο κοινωνικό σύνολο.
- Δεν υπάρχουν αρκετοί χώροι άθλησης και ψυχαγωγίας των νέων.

5. Πως πιστεύετε ότι μπορεί να λυθούν;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Μπορούν να λυθούν με πολλή δουλειά, με τη συμπαράσταση της πολιτείας και με πόρους που αναλογούν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και δεν έχουν δοθεί ακόμη.

6. Ποια είναι τα σημαντικότερα έργα που πρέπει να γίνουν για να αναπτυχθεί ο Δήμος μας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα σημαντικότερα έργα που πρέπει να γίνουν για να αναπτυχθεί ο Δήμος μας είναι τα εξής:

- Βελτίωση του οδικού δικτύου (εθνικό, επαρχιακό και αγροτικό) με σκοπό την εύκολη πρόσβαση των επισκεπτών αλλά και την ευκολότερη μετακίνηση των μόνιμων κατοίκων της πόλης και των γύρω Τοπικών Διαμερισμάτων.

- Πρόβλεψη και επέκταση αποχετευτικού συστήματος και ομβρίων υδάτων στα Τοπικά Διαμερίσματα του Δήμου, πλην του Τ.Δ. Μαυροματίου και της πόλης της Μεσσήνης.
- Εύρεση χώρων στάθμευσης γιατί υπάρχει τεράστιο κυκλοφοριακό πρόβλημα ιδιαίτερα τις ώρες λειτουργίας των εμπορικών καταστημάτων.
- Να κατασκευαστεί ο οικισμός των Αξιωματικών της Αεροπορίας στην περιοχή Άγιος Νικόλαος με σκοπό να διπλασιαστεί ο πληθυσμός του Δήμου.
- Πρέπει να κατασκευαστούν κτίρια για τους αθίγγανους με σκοπό να μπορέσουν να ενσωματωθούν και να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο του Δήμου.
- Να κατασκευαστούν γεωτρήσεις και να γίνει αλλαγή του εξωτερικού δικτύου στον Σύνδεσμο Ύδρευσης «Ο Άγιος Παύλος».
- Πρέπει να βελτιωθούν οι αθλητικές υποδομές, να κατασκευαστούν νέοι χώροι άθλησης και ψυχαγωγίας, και κάποια κέντρα νεότητας.

7. Με τι πόρους θα υλοποιηθούν αυτά τα έργα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα παραπάνω έργα μπορούν να υλοποιηθούν με τους εξής πόρους:

- Με ίδιους πόρους
- Πόρους από ΣΑΤΑ
- Από το πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ
- Από το πρόγραμμα LEADER
- Και από το Ε.Σ.Π.Α.

8. Εν όψει της ολοκλήρωσης των διαδικασιών για το ΕΣΠΑ (Εθνικό Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης) και της μελλοντικής κατανομής των πόρων του στους επιμέρους φορείς απαιτείται η πιστοποίηση επάρκειας των φορέων υλοποίησης. Σε ποιο στάδιο βρίσκεται η πιστοποίηση του Δήμου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Πριν λίγο καιρό κάναμε αίτηση για να στείλουμε το φάκελο.

9. Πιστεύετε ότι επαρκούν οι ανθρώπινοι πόροι του Δήμου για την υλοποίηση του επιχειρησιακού προγράμματος; Ποιες ειδικότητες θα θέλατε επιπλέον;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Πιστεύω ότι για να καταφέρει να λειτουργήσει σωστά το επιχειρησιακό πρόγραμμα πρέπει να προσληφθούν εξειδικευμένα άτομα στο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που θα καταφέρουν να βελτιώσουν την ποιότητα των υπηρεσιών του Δήμου και θα γίνετε καλύτερος προγραμματισμός των έργων. Θα χρειαστούν εξειδικευμένα άτομα στην Οικονομική Υπηρεσία και στην Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου.

10. Ποια είναι η γνώμη σας για την διαδημοτική συνεργασία και μέχρι τώρα πως έχει εκφραστεί στην δράση του Δήμου Μεσσήνης;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Πιστεύω πως μπορεί να προσφέρει η διαδημοτική συνεργασία στην ανάπτυξη των όμορων Δήμων αλλά μέχρι τώρα δεν έχουν προγραμματιστεί έργα σε βαθμό ικανοποιητικό. Ο Δήμος Μεσσήνης έχει συνεργαστεί στο παρελθόν με το Δήμο Ανδρούσας για κάποια μελέτη δρόμου που συνδέει τους δύο Δήμους από την ορεινή τους πλευρά.

11. Ποια είναι η γνώμη σας για την επικείμενη νομοθετική ρύθμιση για την συνένωση των Δήμων που προωθεί το ΥΠ.ΕΣ. & πόσοι Δήμοι κατά την γνώμη σας θα πρέπει να γίνουν στον Νομό μας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η γνώμη μου για την επικείμενη νομοθετική ρύθμιση είναι πως πρέπει να δημιουργηθούν 6 με 8 μεγαλύτεροι και βιώσιμοι Δήμοι στο Νομό Μεσσηνίας. Πιστεύω πως θα μπορέσουν να λειτουργήσει με αυτό το σύστημα, αρκεί να τους στηρίξει το Κράτος με πόρους που τους αναλογούν και να δοθούν τα μέσα και οι αρμοδιότητές τους χωρίς γραφειοκρατία. Επίσης, ο Περιφερειάρχης πρέπει να είναι αιρετός, δηλαδή να εκλέγεται.

12. Η προοπτική αυτή (της συνένωσης) έχει ληφθεί υπόψη στις εκτιμήσεις και συμπεράσματα του Ε.Σ.;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Όχι, η προοπτική της συνένωσης δεν έχει ληφθεί υπόψη στις εκτιμήσεις και συμπεράσματα του Ε.Σ. γιατί δεν έχουμε ακόμη ακριβή στοιχεία με ποιους Δήμους θα συνενωθεί ο Δήμος Μεσσήνης.

13. Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι άλλο που νομίζετε ότι είναι σημαντικό για την πόλη μας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Για το λόγο ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται αγροτική πρέπει να στηριχθούν οι γεωργοί για την αναδιάρθρωση της γεωργικής παραγωγής, να προωθηθούν νέα οικολογικά και βιολογικά προϊόντα και να κατασκευαστούν συστήματα άρδευσης.

Ένα άλλο ζήτημα είναι ο τουρισμός. Η τουριστική ανάπτυξη είναι ελάχιστη ως μηδενική στην περιοχή του Δήμου γι' αυτό πρέπει να γίνουν έργα ώστε να επέλθει η ανάπτυξη του τόπου.

3.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο Δήμος Μεσσήνης είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος σε πληθυσμό Δήμος στο νομό Μεσσηνίας και τα τελευταία χρόνια έχει κάνει μεγάλα βήματα όσον αφορά την ανάπτυξη του τόπου. Αξίζει όμως να σημειωθεί πως αν ο Δήμος προβεί στη διαδικασία πρόσληψης εξειδικευμένου προσωπικού, τότε σίγουρα θα αναπτυχθεί πολύ σύντομα και τα αποτελέσματα θα είναι εκπληκτικά. Βέβαια, πιστεύω πως υπάρχουν κάποια σοβαρά προβλήματα που πρέπει να λυθούν με σκοπό να αναβαθμιστεί ο τόπος και να διασφαλιστεί η καλύτερη ποιότητα ζωής στους κατοίκους.

Καταρχήν ο Δήμος πρέπει να αναβαθμίσει τον ποταμό Πάμισο γιατί εδώ και πολλά χρόνια υφίσταται διαρκή υποβάθμιση, λόγω του ότι είναι αποδέκτης διαφόρων μορφών ρύπανσης. Στις όχθες του ποταμού υπάρχει καταυλισμός αθίγγανων με αποτέλεσμα να χάνει τη φυσική ομορφιά η συγκεκριμένη περιοχή και επιπλέον οι αθίγγανοι να ρυπαίνουν τον ποταμό με διάφορα απορρίμματα.

Επίσης η ρίψη των απορριμμάτων ολόκληρου του Δήμου γίνεται στην περιοχή «Λιμενικά», όπου βρίσκεται στις όχθες του ποταμού Παμίσου και λίγα μέτρα μακριά από τη θάλασσα. Οπότε πρέπει επειγόντως να βρεθεί κάποιος άλλος χώρος για τη ρίψη των απορριμμάτων με σκοπό να προστατευτεί το περιβάλλον και να μην μολύνονται συνεχώς τα θαλάσσια ύδατα και κατά συνέπεια να προστατευτεί η υγεία των κατοίκων της περιοχής.

Για την διασφάλιση της ένταξης της περιοχής στον ευρύτερο χώρο και την επίτευξη της ενδοδημοτικής ισορροπίας ο Δήμος πρέπει να επιδιώξει:

- Τη βελτίωση του οδικού δικτύου.
- Την κατασκευή οικισμού Αξιωματικών της Αεροπορίας στην περιοχή Άγιος Νικόλαος.
- Την υλοποίηση του σχεδίου πόλης στην Μπούκα και την κατασκευή του περιμετρικού δακτυλίου του Νομού στο τμήμα Καλαμάτα-Μπούκα-Ριζόμυλος και τεσσάρων κάθετων αξόνων.

- Την επέκταση και αντικατάσταση δικτύων ύδρευσης, τον εμπλουτισμό γεωτρήσεων και την αλλαγή εξωτερικού δικτύου στο Σύνδεσμο Ύδρευσης «Ο Άγιος Παύλος».
- Την πρόβλεψη και επέκταση αποχετευτικού συστήματος και ομβρίων υδάτων στα Τοπικά Διαμερίσματα του Δήμου, πλην του Τ.Δ. Μαυροματίου και της πόλης της Μεσσήνης.
- Την εύρεση χώρων στάθμευσης για να μειωθεί το κυκλοφοριακό πρόβλημα.
- Τη βελτίωση των συστημάτων παροχής υπηρεσιών, εκπαίδευσης, υγείας, πρόνοιας, πολιτισμού και αθλητισμού.
- Την κατασκευαστή κτιρίων για τους αθίγγανους.
- Την κατασκευή σύγχρονων αθλητικών υποδομών και ψυχαγωγίας.

Επίσης, πιστεύω ότι είναι σημαντικό να βελτιωθεί και το οικιστικό περιβάλλον των τοπικών διαμερισμάτων με τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων όπως πλατείες, παιδικές χαρές, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, διαμόρφωση χώρων αναψυχής πρασίνου, κλπ.

Με τον τρόπο αυτό προωθείται η πληθυσμιακή αύξηση των Τ.Δ. και προσελκύουν τους νέους να μείνουν στα Τ.Δ.

Επιπλέον, πρέπει να λειτουργήσουν αστικά λεωφορεία ώστε να διευκολύνεται η μετακίνηση των κατοίκων στην πόλη της Μεσσήνης και των γύρω Τ.Δ. με σκοπό την εύκολη πρόσβασή τους στις Δημόσιες Υπηρεσίες, στις υπηρεσίες περίθαλψης, πρόνοιας, εκπαίδευσης, κλπ.

Να αξιοποιηθεί η πολιτιστική κληρονομιά, να αναδειχθούν οι παραδοσιακές δραστηριότητες και σε συνδυασμό με την αξιοποίηση του αξιόλογου και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής να επιτευχθεί η δικτύωση δράσεων για τη δημιουργία βιώσιμων επιχειρήσεων με σκοπό την πρόσληψη νέων, όπου θα συντελέσει στην αποφυγή του υψηλού ποσοστού ανεργίας.

Τέλος, πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες υποδομές και να αναδειχθεί ο φυσικός και ιστορικός πλούτος της περιοχής ώστε ο Δήμος να γίνει πόλος έλξης για τους τουρίστες, και κατ' επέκταση θα αυξηθεί η οικονομία του Δήμου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Β. Βαλασσόπουλος, Ε. Βολουδάκης, Π. Γετιμής, Γ. Κυριακόπουλος,
Α. Παπαδασκαλόπουλος, Α. Πετράκη Κώπτη, (1989), Θέματα Τοπικής και
Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης, (Βιβλιοθήκη Ε.Ε.Τ.Α.Α.).

Σταματόπουλος Δημήτριος, (2005), Αναπτυξιακές Πρακτικές των Ο.Τ.Α.,
Σημειώσεις Τμήμα Τ.Α. ΤΕΙ Καλαμάτας.

Μαϊστρος Γ. Παναγιώτης, (1994), Οι Αναπτυξιακοί Θεσμοί της
Αυτοδιοίκησης, (Εκδόσεις «Νέα Σύνορα» - Α. Λιβάνη).

Πανάς Επαμεινώνδας, (1995), Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα,
(Εκδόσεις Gutenberg).

Λίτσος Ηλίας, (2002), Επιχειρησιακά Προγράμματα και Διαδικασίες
Προγραμματισμού, (Επιθεώρηση Τ.Α.)

Λίτσος Ηλίας, (Δεκέμβριος 2002), Επιχειρησιακά Προγράμματα και
Διαδικασίες Προγραμματισμού, (Επιθεώρηση Τ.Α.), (Τεύχος 101).

Μαρής Δημήτριος, (Νοέμβριος 2007), Οι προτεραιότητες της τοπικής
ανάπτυξης σε βάθος τετραετίας, (Επιθεώρηση Τ.Α.), (Τεύχος 117).

Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων
Άρθρα 203-207, (ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α.- 2006)

Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 185
(ΑΡ. ΦΕΚ Α221/2007)

Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. 18183/02-04-2007

Επιχειρησιακό Σχέδιο Δήμου Μεσσήνης, (2008), Α' & Β' Φάση

Ηλεκτρονικές Σελίδες

www.ypes.gr

www.eetaa.gr

www.statistics.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ

Κωδικός εσόδου	περιγραφή εσόδου	2005		2006	
		βεβαιωθέντα	εισπραχθέντα	βεβαιωθέντα	εισπραχθέντα
011	μισθώματα	6.533,55	6.533,55	19.254,67	4.087,84
012	έσοδα από εκμ/ση εδάφους- υπεδάφους	170.407,17	170.407,17	217.769,24	217.684,04
02	έσοδα από κινητή περιουσία	17.795,88	17.795,88	22.004,11	22.004,11
031	καθαριότητα	462.752,87	462.752,87	471.620,29	471.620,29
032- 034	ύδρευση-άρδευση- αποχέτευση	0,00	0,00	0,00	0,00
041	έσοδα νεκροταφείου	22.638,50	22.638,50	23.365,50	23.365,50
044	ΤΑΠ	29.505,98	29.505,98	30.513,87	30.513,87
045	τέλος ακαθαρίστων	90.233,09	90.233,09	78.699,48	78.699,48
046- 047	λοιπά τέλη-δυνητικά	60.603,38	60.603,38	29.496,53	22.023,90
05	φόροι-εισφορές	38.634,31	38.634,31	40.245,42	40.245,42
0611	ΚΑΠ	1.187.582,22	1.187.582,22	1.260.518,20	1.260.518,20

0612-0619	λοιποί ΚΑΠ	564.712,35	564.712,35	558.436,49	558.436,49
Κωδικός εσόδου	περιγραφή εσόδου	2005		2006	
		βεβαιωθέντα	εισπραχθέντα	βεβακωθέντα	εισπραχθέντα
07	λοιπά τακτικά	68.482,10	68.482,10	74.091,88	74.091,88
11	έσοδα από εκποίηση	891,11	891,11	681.513,88	681.513,88
12	έκτακτες λειτουργικές επιχορηγήσεις	164.402,61	164.402,61	233.488,22	233.488,22
131	θεσμοθετημένες επενδυτικές επιχορηγήσεις (ΣΑΤ Α κλπ)	845.877,07	845.877,07	695.883,18	695.883,18
132	λοιπές επιχορηγήσεις για επενδύσεις	33.389,03	33.389,03	0,00	0,00
14	δωρεές-κληρονομίες	6.000,00	6.000,00	0,00	0,00
15	προσαυξήσεις-πρόστιμα-παράβολα	93.330,15	93.080,72	55.236,69	49.451,65
16	λοιπά έκτακτα έσοδα	1.420,00	1.420,00	4.090,00	4.090,00

211	ΠΟΕ τακτικά (πρωτοβεβαιούμενα)	190.067,11	184.233,35
221	ΠΟΕ έκτακτα (πρωτοβεβαιούμενα)	0,00	0,00
31	δάνεια	0,00	0,00
ωδι- κός εσόδο υ	περιγραφή εσόδου	2005	
		βεβαιωθέντα	εισπραχθέντα
321	εισπρακτέα υπόλοιπα τακτικά	336.007,49	32.676,45
322	εισπρακτέα υπόλοιπα έκτακτα	0,00	0,00
51	χρηματικό υπόλοιπα	977.340,65	977.340,65

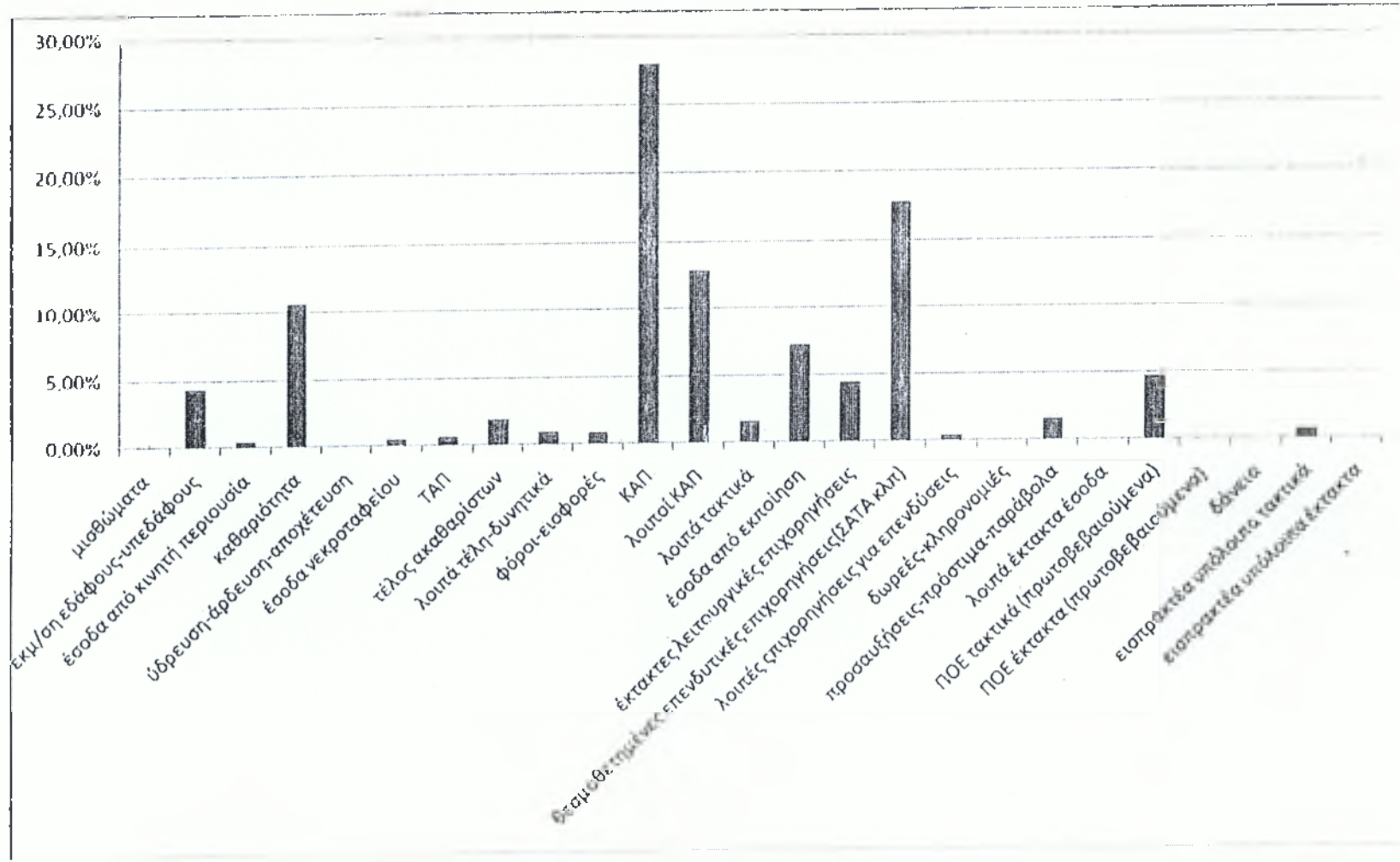
282.365,20	227.984,94
0,00	0,00
0,00	0,00
2006	
βεβαιωθέντα	εισπραχθέντα
292.006,65	29.251,68
0,00	0,00
1.194.732,75	1.194.732,75

Ποσοστιαία εμφανίζονται στον επόμενο πίνακα.

κωδικός εσόδου	περιγραφή εσόδου	2005		2006	
		Βεβαιωθέντα	Εισπραχθέντ α	Βεβαιωθέντ α	Εισπραχθέντα
011	μισθώματα	0,15%	0,16%	0,38%	0,09%
012	έσοδα από εκμ/ση εδάφους-υπεδάφους	3,88%	4,17%	4,29%	4,61%
02	έσοδα από κινητή περιουσία	0,41%	0,44%	0,43%	0,47%
031	καθαριότητα	10,54%	11,34%	9,30%	9,98%
032-034	ύδρευση-άρδευση- αποχέτευση	0,00	0,00	0,00	0,00
041	έσοδα νεκροταφείου	0,52%	0,55%	0,46%	0,49%
044	ΤΑΠ	0,67%	0,72%	0,60%	0,65%
045	τέλος ακαθαρίστων	2,05%	2,21%	1,55%	1,67%
046-047	λοιπά τέλη-δυνητικά	1,38%	1,48%	0,58%	0,47%
05	φόροι-εισφορές	0,88%	0,95%	0,79%	0,85%
0611	ΚΑΠ	27,04%	29,09%	24,86%	26,68%
0612- 0619	λοιποί ΚΑΠ	12,86%	13,83%	11,01%	11,82%
07	λοιπά τακτικά	1,56%	1,68%	1,46%	1,57%
11	έσοδα από εκποίηση	0,02%	0,02%	13,44%	14,42%
12	έκτακτες λειτουργικές επιχορηγήσεις	3,74%	4,03%	4,60%	4,94%
131	θεσμοθετημένες επενδυτικές επιχορηγήσεις(ΣΑΤΑ κλπ)	19,26%	20,72%	13,72%	14,73%
132	λοιπές επιχορηγήσεις για επενδύσεις	0,76%	0,82%	0,00%	0,00%
14	δωρεές-κληρονομίες	0,14%	0,15%	0,00%	0,00%
15	προσαυξήσεις-πρόστιμα-	2,13%	2,28%	1,09%	1,05%

κωδικός εσόδου	περιγραφή εσόδου	2005		2006	
	παράβολα				
16	λοιπά έκτακτα έσοδα	0,03%	0,03%	0,08%	0,09%
211	ΠΟΕ τακτικά (πρωτοβεβαιούμενα)	4,33%	4,51%	5,57%	4,83%
221	ΠΟΕ έκτακτα (πρωτοβεβαιούμενα)	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
31	δάνεια	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
321	εισπρακτέα υπόλοιπα τακτικά	7,65%	0,80%	5,76%	0,62%
322	εισπρακτέα υπόλοιπα έκτακτα	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%

Στο γράφημα που ακολουθεί, παρουσιάζεται ο μέσος όρος της ποσοστιαίας αναλογίας όλων των κατηγοριών-υπακατηγοριών εσόδων για τα έτη 2005 έως 2006. Με αυτό τον τρόπο απεικονίζεται παραστατικά, στη 2ετία, η συμμετοχή των κυριότερων εσόδων.

α/α	φορέας χρηματοδότησης	ύψος χρηματοδότηση (μ.ο. 3τίας)	προορισμός χρηματοδοτήσεων (αναλυτικά: έργα- δραστηριότητες)	αδιάθετα ποσά χρημ/σεων 31/12/06	παρατηρήσεις
1	ΣΑΤΑ	519.049,33			
2	ΘΗΣΕΑΣ	203.033,63			
3	Κ.Α.Π (σχολεία)	164.836,75			
4	ΕΠΤΑ	76.855,85			
5	Γ.Γ.Α	11.129,67			
6	Κ.Α.Π Τακτική	1.390.777,53			
7	Κ.Α.Π Παιδικοί	253.967,85			
8	Κ.Α.Π Λοιπά	40.500,69			
9	Πολιτική Προστασία	14.977,50			
10	Ο.Σ.Κ	24.895,93			
11	ΥΠΕΣΣΔΑ	43.341,41			
12	Λοιπές Λειτουργικές	57.433,23			
13	Έκτακτες Λειτουργικές	59.287,65			
	ΣΥΝΟΛΟ	2.860.087,02			

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΕΞΟΔΩΝ

Στον επόμενο πίνακα εμφανίζονται οι βασικές κατηγορίες των εξόδων των 2 τελευταίων χρήσεων (2005-2006). Τα ποσά αφορούν τα πληρωθέντα, ενώ αντίστοιχα τα πραγματοποιηθέντα (τιμολογηθέντα) εμφανίζονται στα στοιχεία που παρουσιάζονται στην ανάλυση των οικονομικών καταστάσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΕΞΟΔΩΝ					
κωδικό 5 εξόδου	περιγραφή εξόδου	2005		2006	
		ενταλθέντα	πληρωθέντα	ενταλθέντα	εισπραχθέντα
60	μισθοδοσία	1.255.857,17	1.255.857,17	1.409.014,48	1.409.014,48
61	αμοιβές τρίτων	249.018,53	249.018,53	256.651,39	256.651,39
62	παροχές	163.401,40	163.401,40	201.189,84	201.189,84
63	φόροι-τέλη	1.749,35	1.749,35	1.420,98	1.420,98
64	γενικά έξοδα	38.766,85	38.766,85	59.634,94	59.634,94
65	τοκοχρεωλύσια	165.603,12	165.603,12	161.493,47	161.493,47
66	υλικά	81.108,64	81.108,64	79.274,75	79.274,75
67	επιχορηγήσεις	771.049,90	771.049,90	839.150,61	839.150,61
71	προμήθεια παγίων	6.180,46	6.180,46	17.258,93	17.258,93
73	τεχνικά έργα	600.486,85	600.486,85	922.396,90	922.396,90
74	μελέτες	135.338,67	135.338,67	7.325,78	7.325,78
81	οφειλές ΠΟΕ	406.598,20	406.598,20	445.655,31	445.655,31
	Σύνολο	3.875.159,14	3.875.159,14	4.400.467,38	4.400.467,38

Αντίστοιχα ποσοστιαία εμφανίζονται στον επόμενο πίνακα.

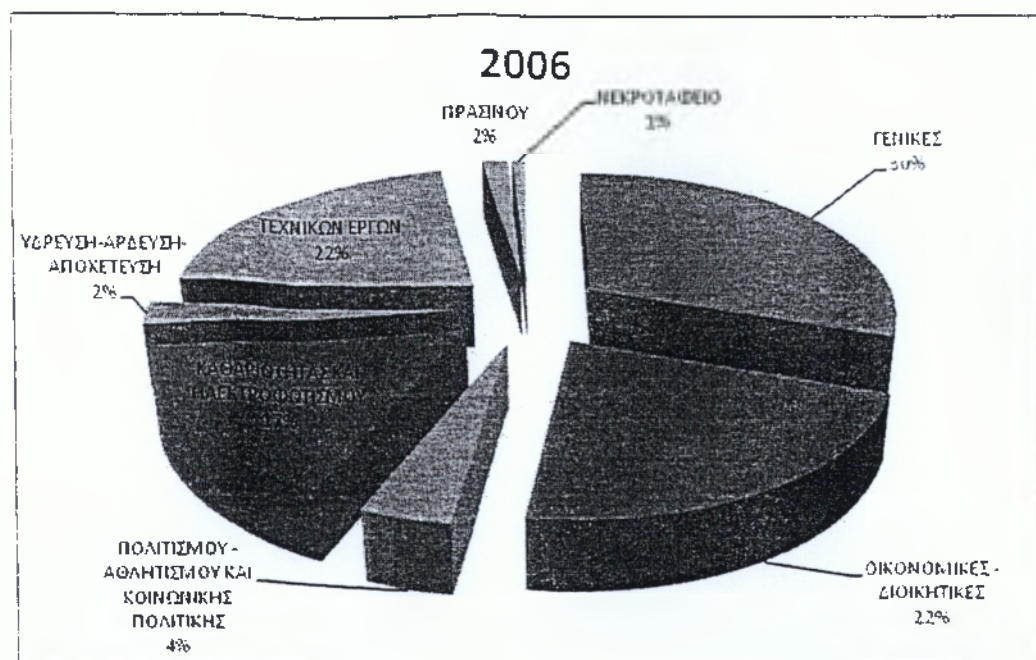
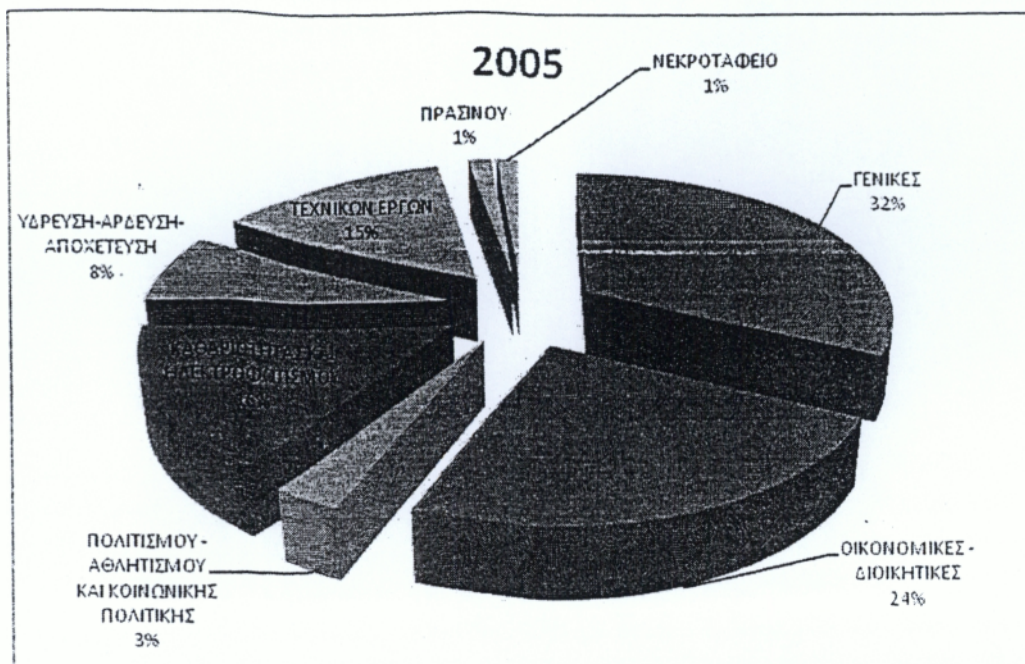
κωδικός εξόδου	περιγραφή εξόδου	2005	2006
60	μισθοδοσία	32,41%	32,02%
61	αμοιβές τρίτων	6,43%	5,83%
62	παροχές	4,22%	4,57%
63	φόροι-τέλη	0,05%	0,03%
64	γενικά έξοδα	1,00%	1,36%
65	τοκοχρεωλύσια	4,27%	3,67%
66	υλικά	2,09%	1,80%
67	επιχορηγήσεις	19,90%	19,07%
71	προμήθεια παγίων	0,16%	0,39%
73	τεχνικά έργα	15,50%	20,96%
74	μελέτες	3,49%	0,17%
81	οφειλές ΠΟΕ	10,49%	10,13%
	Σύνολο	100%	100%

- 1) Τα τεχνικά έργα , οι λοιπές δαπάνες και τα τοκοχρεολύσια κυμαίνονται από το 30,26% (2005) έως το 34,76% (2006) των συνολικών εξόδων. Η κατασκευή υποδομών και η παροχή υπηρεσιών αποτελούν βασική προτεραιότητα του Δήμου στην προσπάθειά του να καλύψει τις ανάγκες της περιοχής και να ανταποκριθεί στον αναπτυξιακό του ρόλο.
- 2) Οι μεταβιβαστικές πληρωμές δεσμεύουν το 19,48%(μ.σ.) των συνολικών εξόδων μέσα στην διετία και τα γενικά έξοδα το 1,18%(μ.σ.). Η προσφορά υπηρεσιών στην εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό και τις κοινωνικές υπηρεσίες συγκεντρώνονται στις κατηγορίες αυτές κυρίως, ενώ οι εσωτερικές του λειτουργίες απορροφούν τμήμα των πόρων που διαχειρίζεται.
- 3) Η αύξηση των συνολικών εξόδων μεταξύ 2005 και 2006 προσεγγίζει το 14%, (σε επίπεδο πληρωθέντων).

Με βάση τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί (έξοδα ανά υπηρεσία) παρατηρούνται τα εξής :

Κωδ.	ΕΞΟΔΑ ΑΝΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	2005 % Σύνολο	2006 % Σύνολο	% Μεταβολής
00	ΓΕΝΙΚΕΣ	32,34%	30,46%	-1,88%
10	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ - ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ	24,05%	21,89%	-2,16%
15	ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ - ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	3,04%	4,07%	1,03%
20	ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΥ	15,45%	16,83%	1,38%
25	ΥΔΡΕΥΣΗ-ΑΡΔΕΥΣΗ-ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ	7,60%	2,52%	-5,08%
30	ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ	14,80%	21,87%	7,07%
35	ΠΡΑΣΙΝΟΥ	1,44%	1,57%	0,13%
45	ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ	1,29%	0,79%	-0,50%
-	ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	-

1. Το 2005 πέντε υπηρεσίες (Γενικές, Οικονομικές-Διοικητικές, Καθαριότητα-Ηλε/σμού,Υδρευση και Τεχνικά έργα) απορρόφησαν το 94,24% των εξόδων. Η υπηρεσία Πολιτισμού-αθλητισμού το 3,04%, το Πράσινο το 1,44% και το Νεκροταφείο το 1,29% των εξόδων .
2. Το 2006 πέντε υπηρεσίες (Γενικές, Οικονομικές-Διοικητικές, Καθαριότητα-Ηλε/σμού,Υδρευση και Τεχνικά έργα) απορρόφησαν το 93,58% των εξόδων. Η

- υπηρεσία Πολιτισμού-αθλητισμού το 4,07%, το Πράσινο το 1,57% και το Νεκραταφείο το 0,79% των εξόδων .
3. Τις μεγαλύτερη αύξηση μέσα στη διετία καταγράφει η υπηρεσία Τεχνικών Εργων (7,07%), ενώ τη μεγαλύτερη μείωση η υπηρεσία Υδρευσης-Άρδευσης-Αποχέτευσης (5,08%).
  4. Οι **ανταποδοτικές υπηρεσίες** Καθαριότητα- Ηλεκτροφωτισμός, απορρόφησε το 15,45% το 2005 και το 16,83% το 2006. Τα τεχνικά έργα απορρόφησαν το 14,80% το 2005 και το 21,87% το 2006.
  5. Η παροχή **διοικητικών υπηρεσιών** στους κατοίκους και οι υποστηρικτικές λειτουργίες του Δήμου (Γενικές-Διοικητικές-Οικονομικές-Τεχνικές υπηρεσίες) απορρόφησαν το 2005 το 56,39% και το 2006 το 52,36% των δαπανών.
  6. Ο Δήμος Μεσσήνης μέσω των λειτουργικών **επιχορηγήσεων** (ΚΑΠ και έκτακτες λειτουργικές) καλύπτει χονδρικά μέρος (γύρω στο 69%) των λειτουργικών του δαπανών ενώ οι λοιπές λειτουργικές δαπάνες καλύπτονται από τους ίδιους πόρους. Τα **ανταποδοτικά τέλη** καλύπτουν τις ανταποδοτικές δαπάνες.

Η περιουσία του Δημοσιου Μεσσήνης: Διάρθρωση του ισολογισμού:

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	2003	%	2004	%	2005	%	2006	%
Β. ΕΞΟΔΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ		0,00	81.121,88	0,66	81.121,88	0,63	81.121,88	0,60
Γ. ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ								
II. Ενωσίματες ακινητοποιήσεις	8.533.950,11	81,34	10.158.092,41	82,63	10.502.009,21	81,89	10.845.329,07	80,19
III. Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις	566.663,95	5,40	565.410,03	4,60	566.910,03	4,42	556.638,57	4,12
Σύνολο Γ.	9.100.614,06	86,75	10.723.502,44	87,23	11.068.919,24	86,32	11.401.967,64	84,31
Δ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ								
II. Απαιτήσεις	408.302,57	3,89	511.400,47	4,16	478.988,28	3,74	1.201.165,35	8,88
IV. Διαθέσιμα	982.252,07	9,36	977.340,65	7,95	1.194.732,75	9,32	839.960,95	6,21
Σύνολο Δ.	1.390.554,64	13,25	1.488.741,12	12,11	1.673.721,03	13,05	2.041.126,30	15,09
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	10.491.168,70	100,00	12.293.365,44	100,00	12.823.762,15	100,00	13.524.215,82	100,00

ΠΑΘΗΤΙΚΟ	2003	%	2004	%	2005	%	2006	%
Α. ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ								
I. Κεφάλαιο (μετοχικό κτλ.)	6.975.968,98	66,49	6.862.268,27	55,82	7.007.475,50	54,64	7.688.989,38	56,85
III. Διαφορές αναπροσαρμογής-Επιχορηγήσεις	2.282.245,85	21,75	3.754.299,37	30,54	4.478.356,32	34,92	4.419.844,34	32,68
V. Αποτελέσματα εις νέο	-334.566,33	-3,19	-505.227,31	-4,11	-587.123,51	-4,58	-516.735,45	-3,82
Σύνολο Α.	8.923.648,50	85,06	10.111.340,33	82,25	10.898.708,31	84,99	11.592.098,27	85,71
Β. ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ		0,00		0,00		0,00	6.000,00	0,04
Γ. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ								
I. Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	1.132.488,71	10,79	1.348.361,15	10,97	1.281.035,60	9,99	1.205.105,94	8,91
II. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	435.031,49	4,15	833.663,96	6,78	643.275,44	5,02	710.941,30	5,26
Σύνολο Γ.	1.567.520,20	14,94	2.182.025,11	17,75	1.924.311,04	15,01	1.916.047,24	14,17
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	10.491.168,70	100,00	12.293.365,44	100,00	12.823.762,15	100,00	13.524.215,82	100,00

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	ΤΕΛ. 2003	ΤΕΛ. 2004	ΜΕΤ. 2003-2004	%	ΤΕΛ. 2005	ΜΕΤ. 2004-2005	%	ΤΕΛ. 2005	ΤΕΛ. 2006	ΜΕΤ. 2005-2006	%
Β. ΕΞΟΔΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ		81121,88	81121,88		81121,88		0	81121,88	81121,88	0	0
Γ. ΠΑΓΙΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ											
Ι. Ακίνητες ακινητοποιήσεις											
ΙΙ. Ενσώματες ακινητοποιήσεις	8533950,11	1015805,241	1624142,3	19,03	10502009,21	343916,8	3,39	10502009,21	10845329,07	343319,86	3,27
ΙΙΙ. Συμμετοχές και άλλες μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές απαιτήσεις	566663,95	585410,03	-1253,92	-0,22	566910,03	1500	0,27	566910,03	556638,57	-10271,46	-1,81
Σύνολο Γ.	9100614,06	10723502,44	1622888,38	17,83	11068919,24	345416,8	3,22	11068919,24	11401967,64	333048,4	3,01
Δ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ											
Ι. Αποθέματα											
ΙΙ. Απαιτήσεις	408302,57	511400,47	103097,9	25,25	478988,28	-32412,19	-6,34	478988,28	1201165,35	722177,07	150,77
ΙΙΙ. Διαθέσιμα	982252,07	977340,05	-4911,42	-0,5	1104732,75	217392,1	22,24	1194732,75	839560,95	-354771,8	-29,69
Σύνολο Δ	1390554,64	1488741,12	98186,48	7,06	1673721,03	184079,91	12,43	1673721,03	2041126,3	367405,27	21,95
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	10491168,7	12293365,44	1802196,74	17,18	12823762,15	530396,71	4,31	12823762,15	13524215,82	700453,67	5,46

ΠΑΘΗΤΙΚΟ	ΤΕΛ. 2003	ΤΕΛ. 2004	ΜΕΤ. 2003-2004	%	ΤΕΛ. 2005	ΜΕΤ. 2004-2005	%	ΤΕΛ. 2005	ΤΕΛ. 2006	ΜΕΤ. 2005-2006	%
Α. ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ											
Ι. Κεφάλαιο (μετοχικό κτλ.)	6975968,98	6862268,27	-113700,71	-1,63	7007475,5	145207,23	2,12	7007475,5	7688589,38	681513,88	9,73
ΙΙΙ. Διαφορές αναπροσαρμογής - Επιχορηγήσεις επενδύσεων	2282245,85	3754299,37	1472053,52	64,5	4478356,32	724056,95	19,29	4478356,32	4419844,34	-58511,98	-1,31
ΙΙΙΙ. Αποθεματικά κεφάλαια											
ΙΙΙΙΙ. Απομειώματα εις νέο	-334566,33	-505227,31	-170660,98	51,01	-587123,51	-81896,2	16,21	-587123,51	-516735,45	70388,06	-11,99
Σύνολο Α.	8923648,5	10111340,33	1187691,83	13,31	10898708,31	787367,98	7,79	10898708,31	11592098,27	693389,96	6,36
Β. ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ									6000	6000	
Γ. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ											
Ι. Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	1132488,71	1348361,15	215872,44	19,06	1281035,6	-67325,55	-4,99	1281035,6	1205105,94	-75929,66	-5,93
ΙΙ. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	435031,49	833663,96	398632,47	91,63	643275,44	-190388,52	-22,64	643275,44	710941,3	67665,86	10,52
Σύνολο Γ.	1567520,2	2182025,11	614504,91	39,2	1924311,04	-257714,07	-11,81	1924311,04	1916047,24	-8263,8	-0,43
Δ. ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟΙ ΛΟΓ/ΣΜΟΙ ΠΑΘ/ΚΟΥ					742,8	742,8		742,8	10070,31	9327,51	1255,72
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	10491168,7	12293365,44	1802196,74	17,18	12823762,15	530396,71	4,31	12823762,15	13524215,82	700453,67	5,46

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ	2003	2004	METAB.2003- 2004	%	2005	METAB.2004- 2005	%	2006	METAB.2005- 2006	%
I ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ										
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις)	949065,25	2542427,68	1593362,43	167,89	2977591,43	435163,75	17,12	2829340,56	-148250,87	-4,98
Κόστος πωλήσεων	1902714,09	1891917,65	-10796,44	-0,57	2227016,01	335098,36	17,71	2400145,24	173129,23	7,77
Μικτά αποτελέσματα Εκμεταλλεύσεως	-953648,84	650510,03	1604158,87	-168,21	750575,42	100065,39	15,38	429195,32	-321380,1	-42,82
Άλλα έσοδα εκμεταλλεύσεως		33868,71	33868,71	49441	15572,29	45,98	709339,83	659898,83	1334,72	
Σύνολο	-953648,84	684378,74	1638027,58	-171,76	800016,42	115637,68	16,9	1138535,15	338518,73	42,31
Γενικά και έξοδα διοικητικής λειτουργίας	616015,79	853969,54	237953,75	38,63	1026973,74	173004,2	20,26	1254893,86	227920,12	22,19
Μερικά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως	-1569664,63	-169590,8	1400073,83	-89,2	-226957,32	-57366,52	33,83	-116358,71	110598,61	-48,73
Έσοδα πιστωτικών τόκων	17641,28	14081,04	-3560,24	-20,18	17795,88	3714,84	26,38	22004,11	4208,23	23,65
Έξοδα χρεωστικών τόκων	8215	105362,35	97147,35	1182,56	99112,67	-6249,68	-5,93	94131,68	-4980,99	-5,03
Ολικά αποτελέσματα εκμεταλλεύσεως	-1560238,35	-260872,11	1299366,24	-83,28	-308274,11	-47402	18,17	-188486,28	119787,83	-38,86
II. ΕΚΤΑΚΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ										
Έκτακτα έσοδα	1577772,55	613802,5	-963970,05	-61,1	259799,02	-354003,48	-57,67	691722,7	431923,68	166,25
Έκτακτα έξοδα	352100,53	523591,37	171490,84	48,71	33421,11	-490170,26	-93,62	432848,36	399427,25	1195,13
Οργανικά και έκτακτα αποτελέσματα	-334566,33	-170660,98	163905,35	-48,99	-81896,2	88764,78	-52,01	70388,06	152284,26	-185,95
Απιοβέσεις παγίων στοιχείων μείον οι ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος										
ΚΑΘΑΡΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ	-334566,33	-170660,98	163905,35	-48,99	-81896,2	88764,78	-52,01	70388,06	152284,26	-185,95

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
ΓΕΝ. Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Αθήνα, 2 Απριλίου 2007

Α.Π.: 18183

ΤΑΧ. Δ/ΝΣΗ: Σταδίου 27, Αθήνα
ΤΑΧ. ΚΩΔΙΚΑΣ: 101 83
Πληροφορίες: Ν. Παπαλιάκου – Ι. Μπέλλα
ΤΗΛ.: 210-32.29.710, 210-32 53 029
FAX: 210-32 21 152

ΘΕΜΑ: Περιεχόμενο, δομή και τρόπος υποβολής των επιχειρησιακών προγραμμάτων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α' βαθμού.

**ΑΠΟΦΑΣΗ
Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ**

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις της παρ.5 του άρθρου 206 του Ν. 3463/2006 (ΦΕΚ 114/Α') «Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων».
2. Τη γνωμοδότηση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΚΕΔΚΕ με αριθ. Πρωτ. 27/890/14.3.2007 επί του σχεδίου Υπουργικής Απόφασης και Προεδρικού Διατάγματος για τα Επιχειρησιακά Προγράμματα.
3. Την αριθ. ΔΙΑΚ/Φ.1/2/6139/23.03.2004 (ΦΕΚ 527/Β') κοινή απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης «Ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης», όπως τροποποιήθηκε με την αριθ. 17398/13.9.2006 (ΦΕΚ 1284/13.9.2006) όμοια.
4. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

καθορίζουμε το περιεχόμενο, τη δομή και τον τρόπο υποβολής των επιχειρησιακών προγραμμάτων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' βαθμού, ως εξής:

Άρθρο 1

Δομή των επιχειρησιακών προγραμμάτων

1. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα περιλαμβάνει τουλάχιστον τις ακόλουθες ενότητες και κεφάλαια :
  - α. Ενότητα 1: Στρατηγικός σχεδιασμός
    - Κεφάλαιο 1.1: Περιγραφή και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης
    - Κεφάλαιο 1.2: Στρατηγική του Ο.Τ.Α. και αναπτυξιακές προτεραιότητες
  - β. Ενότητα 2: Επιχειρησιακός προγραμματισμός
    - Κεφάλαιο 2.1: Στόχοι και δράσεις
    - Κεφάλαιο 2.2: Τετραετής προγραμματισμός των δράσεων
  - γ. Ενότητα 3: Οικονομικός προγραμματισμός και δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης
    - Κεφάλαιο 3.1: Οικονομικός προγραμματισμός
    - Κεφάλαιο 3.2: Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης του προγράμματος
2. Ως «Νομικά Πρόσωπα του Ο.Τ.Α.» νοούνται τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και τα δημοτικά ή κοινοτικά ιδρύματα του Ο.Τ.Α., οι δημοτικές ή κοινοτικές κοινωφελείς επιχειρήσεις και οι δημοτικές ή κοινοτικές ανώνυμες εταιρείες.

Άρθρο 2

Στρατηγικός Σχεδιασμός

1. Περιγραφή και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης

1. Στο πρώτο κεφάλαιο του στρατηγικού σχεδιασμού περιγράφονται τα χαρακτηριστικά της περιοχής του Ο.Τ.Α., τα χαρακτηριστικά του ίδιου του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του, ως οργανισμών, και αξιολογείται η υφιστάμενη κατάσταση.
2. Η περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης περιλαμβάνει τουλάχιστον :

- α. Τα βασικά γεωγραφικά, πληθυσμιακά, κοινωνικά, οικονομικά, πολεοδομικά, περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της περιοχής του Ο.Τ.Α., καθώς και των σχέσεων και των αλληλεξαρτήσεων του με τους γειτονικούς ΟΤΑ και την ευρύτερη περιοχή.
  - β. Τα βασικά οργανωτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του Ο.Τ.Α..
3. Η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης περιλαμβάνει τουλάχιστον:
- α. Τα κρίσιμα ζητήματα ανάπτυξης, τα οποία είναι σκόπιμο να αντιμετωπιστούν από τον Ο.Τ.Α., κατά την επόμενη μεσοπρόθεσμη περίοδο, ιεραρχημένα κατά σειρά προτεραιότητας.
  - β. Τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα της περιοχής του Ο.Τ.Α. ως προς τα κρίσιμα ζητήματα, τις ανάγκες των πολιτών και την εκτιμώμενη ζήτηση για την παροχή δημοτικών ή κοινοτικών υπηρεσιών.
  - γ. Τις δυνατότητες και τις υφιστάμενες αδυναμίες των υπηρεσιών του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του, σε σχέση με τις λειτουργίες που επιτελούν, το ανθρώπινο δυναμικό και την υλικοτεχνική υποδομή τους, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς και σε σχέση με την οικονομική τους κατάσταση.
  - δ. Τις ευκαιρίες και τους περιορισμούς από εξωγενείς παράγοντες (όπως θεσμικό πλαίσιο, εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές και χρηματοδοτήσεις).

Άρθρο 3

Στρατηγικός Σχεδιασμός

2. Στρατηγική του Ο.Τ.Α. και αναπτυξιακές προτεραιότητες

1. Στο δεύτερο κεφάλαιο του στρατηγικού σχεδιασμού περιλαμβάνονται τα ακόλουθα:
- α. Διατύπωση του αναπτυξιακού οράματος για την περιοχή του Ο.Τ.Α. και των κατευθυντήριων αρχών, που πρέπει να διέπουν τον τρόπο λειτουργίας του και τον τρόπο διοίκησης των τοπικών υποθέσεων.
  - β. Προσδιορισμός της στρατηγικής του Ο.Τ.Α., δηλαδή των γενικών στρατηγικών στόχων προκειμένου να πετύχει το όραμά του.

- γ. Προσδιορισμός των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων, σύμφωνα με τις οποίες θα διαρθρωθεί το επιχειρησιακό πρόγραμμα, λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές και περιφερειακές αναπτυξιακές προτεραιότητες.
2. Το όραμα αποτελεί συνοπτική διατύπωση της μελλοντικής επιδιώξιμης κατάστασης της περιοχής του Ο.Τ.Α. και του ίδιου του Ο.Τ.Α., ως οργανισμού, για την επόμενη μεσοπρόθεσμη περίοδο, την οποία θα επιδιώξει με την εφαρμογή της στρατηγικής που θα επιλέξει και με την ευρύτερη δυνατή κοινωνική συναίνεση.
3. Η διατύπωση της στρατηγικής του Ο.Τ.Α. γίνεται μέσω του καθορισμού γενικών στρατηγικών στόχων. Ενδεικτικά, οι στρατηγικοί στόχοι θα αφορούν :
- α. Στην προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της περιοχής.
  - β. Στην ικανοποίηση των αναγκών των αποδεκτών των υπηρεσιών του.
  - γ. Στην αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητάς του (με τη βελτίωση της λειτουργίας των υπηρεσιών και των οργάνων του, την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και της υλικοτεχνικής υποδομής του).
  - ε. Στη βελτίωση της οικονομικής του κατάστασης.
4. Οι αναπτυξιακές προτεραιότητες εκφράζονται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα με τη μορφή αξόνων. Ενδεικτικά, οι άξονες αυτοί μπορεί να είναι:
- α. «Φυσικό και Οικιστικό Περιβάλλον – Τεχνικές υποδομές».
  - β. «Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία και Πολιτισμός».
  - γ. «Τοπική Οικονομία και Απασχόληση».
  - δ. «Ο Ο.Τ.Α. ως οργανισμός και οι σχέσεις του με τους πολίτες, την πολιτεία και τους τοπικούς φορείς».
5. Μεταξύ των αξόνων προτεραιότητας, ένας τουλάχιστον πρέπει να αποσκοπεί στην ανάπτυξη του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του, ως οργανισμών, και στη βελτίωση των σχέσεών τους με τους πολίτες, την πολιτεία και τους τοπικούς φορείς. Ο άξονας αυτός ενδεικτικά αφορά :
- α. Στη γενική οργάνωση και λειτουργία του Ο.Τ.Α., καθώς και σε ζητήματα αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και χρηστής τοπικής διοίκησης.

β. Στις οριζόντιες ή υποστηρικτικές λειτουργίες του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του.

γ. Στις ανάγκες υποστήριξης των οργάνων διοίκησης και των υπηρεσιών για την αποδοτικότερη και αποτελεσματικότερη άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, καθώς και για τη γενικότερη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας του Ο.Τ.Α..

Άρθρο 4 **Επιχειρησιακός Προγραμματισμός** **1. Στόχοι και δράσεις**

1. Στο πρώτο κεφάλαιο του επιχειρησιακού προγραμματισμού εξειδικεύονται οι γενικοί στρατηγικοί στόχοι σε ειδικότερους στόχους. Ακολούθως, κάθε άξονας εξειδικεύεται σε μέτρα, που αντιστοιχούν σε έναν ή περισσότερους ειδικότερους στόχους, που πρέπει να επιτευχθούν κατά προτεραιότητα από τον Ο.Τ.Α. την επόμενη τετραετία. Ενδεικτικά, τα μέτρα μπορεί να αφορούν: Ύδρευση και Αποχέτευση, Διαχείριση απορριμμάτων, Κοινωνική φροντίδα, Πολιτισμό και Αθλητισμό, Απασχόληση, Τουριστική ανάπτυξη, Οικονομικά του Ο.Τ.Α., καθώς και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του.
2. Για την επίτευξη των στόχων του κάθε μέτρου σχεδιάζεται ένα ολοκληρωμένο υποπρόγραμμα δράσεων. Οι δράσεις είναι δυνατό να είναι κατηγορίες έργων ή μεγάλα έργα (όπου ως έργα νοούνται δράσεις που εκτελούνται εφ' άπαξ, με καθορισμένη χρονική έναρξη και πέρας υλοποίησης) ή να είναι συνεχώς επαναλαμβανόμενες λειτουργίες των υπηρεσιών και οργάνων διοίκησης. Τα έργα, ενδεικτικά, είναι δυνατό να περιλαμβάνουν τεχνικά έργα, μελέτες, έρευνες, ενέργειες κατάρτισης, ενέργειες δημοσιότητας, κανονιστικές ρυθμίσεις. Οι συνεχείς λειτουργίες είναι δυνατό να περιλαμβάνουν:
  - α. Κύριες λειτουργίες, δηλ. δραστηριότητες μέσω των οποίων ασκούνται οι αρμοδιότητες και εκπληρώνεται ο σκοπός του Ο.Τ.Α. (όπως δραστηριότητες κοινωνικές, πολιτιστικές, αθλητισμού, προστασίας περιβάλλοντος).
  - β. Υποστηρικτικές ή οριζόντιες λειτουργίες, των οποίων ο ρόλος συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών υποστήριξης στις υπηρεσίες και τα όργανα διοίκησης

του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του (όπως διαχείριση θεμάτων προσωπικού, οικονομική διαχείριση, προμήθειες, διοικητική υποστήριξη, νομική υποστήριξη, υποστήριξη του προγραμματισμού, τεκμηρίωση πληροφοριών).

3. Υπεύθυνοι υλοποίησης των δράσεων μπορεί να είναι υπηρεσίες του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του. Μπορεί επίσης να είναι και σύνδεσμοι Ο.Τ.Α. στους οποίους συμμετέχει ο Ο.Τ.Α. ή οι δομές που ορίζονται ως φορείς υλοποίησης στις συμβάσεις συνεργασίας του Ο.Τ.Α. με άλλους φορείς.
4. Σε ειδική παράγραφο του κεφαλαίου αυτού είναι δυνατό να προσδιορίζονται :
  - α. Δράσεις διαδημοτικής σημασίας, εφόσον υπάρχει σχετική συμφωνία με τους γειτονικούς Ο.Τ.Α.,
  - β. Δράσεις υπερτοπικής σημασίας, ως προτάσεις προς τα υπερκείμενα επίπεδα προγραμματισμού.

Άρθρο 5

Επιχειρησιακός Προγραμματισμός

2. Τετραετής προγραμματισμός των δράσεων

1. Στο δεύτερο κεφάλαιο του επιχειρησιακού προγραμματισμού ιεραρχούνται οι δράσεις για την επίτευξη των στόχων του κάθε μέτρου και προσδιορίζονται οι δράσεις πρώτης προτεραιότητας. Τουλάχιστον για τις δράσεις αυτές συμπληρώνεται τυποποιημένο έντυπο προγραμματισμού, στο οποίο κατ' ελάχιστον προσδιορίζονται :
  - α. Ο άξονας και το μέτρο του επιχειρησιακού προγράμματος, όπου εντάσσεται η δράση.
  - β. Οι στόχοι του μέτρου στην επίτευξη των οποίων θα συμβάλλουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα της δράσης.
  - γ. Οι εκροές που θα παραχθούν από την υλοποίηση της δράσης.
  - δ. Οι φάσεις υλοποίησης της δράσης.
  - ε. Η υπηρεσία του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του που είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση της δράσης.
  - στ. Η χωροθέτηση της δράσης.

- ζ. Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης, ανά έτος.
  - η. Οι αναγκαίοι ανθρώπινοι και υλικοί πόροι και άλλες προϋποθέσεις για την υλοποίηση της δράσης.
  - θ. Ο προϋπολογισμός δαπανών και οι πηγές χρηματοδότησης.
2. Για τη διευκόλυνση της κατάρτισης των ετήσιων προγραμμάτων δράσης του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του, το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των δράσεων, το χρονοδιάγραμμα απόκτησης των απαιτούμενων πόρων και ο προϋπολογισμός δαπανών συντάσσονται για κάθε έτος της επόμενης τετραετίας.

Άρθρο 6

Οικονομικός προγραμματισμός και δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης

1. Οικονομικός προγραμματισμός

Στο κεφάλαιο «Οικονομικός προγραμματισμός» περιλαμβάνονται τα ακόλουθα:

- α. Εκτιμώνται τα έσοδα του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του, ανά πηγή χρηματοδότησης για κάθε έτος της επόμενης τετραετίας.
- β. Υπολογίζονται συνοπτικά οι λειτουργικές και οι επενδυτικές δαπάνες των δράσεων του προγράμματος.
- γ. Καταρτίζονται οι χρηματοδοτικοί πίνακες του προγράμματος ανά άξονα και μέτρο.

Άρθρο 7

Οικονομικός προγραμματισμός και δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης

2. Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης του προγράμματος

- 1. Στο κεφάλαιο «Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης του προγράμματος», καταρτίζονται δείκτες αποτελεσμάτων για την παρακολούθηση και αξιολόγηση του βαθμού επίτευξης των στόχων και δείκτες υλοποίησης ή εκροών για την παρακολούθηση και αξιολόγηση του βαθμού υλοποίησης των δράσεων του προγράμματος.
- 2. Οι προηγούμενοι δείκτες αξιοποιούνται για την ποσοτικοποίηση των στόχων, προκειμένου αυτοί να καταστούν μετρήσιμοι.

Άρθρο 8

Δομή και περιεχόμενο των ετήσιων προγραμμάτων δράσης των Ο.Τ.Α.

1. Η διάρθρωση των ετήσιων προγραμμάτων δράσης του Ο.Τ.Α. και των Νομικών Προσώπων του αντιστοιχεί στην οργανωτική δομή των υπηρεσιών τους.
2. Το περιεχόμενο των ετήσιων προγραμμάτων δράσης προκύπτει από την κατ' έτος εξειδίκευση του επιχειρησιακού προγράμματος, λαμβανομένης υπόψη της παραγράφου 4 του παρόντος. Στο ετήσιο πρόγραμμα δράσης προσδιορίζονται οι δράσεις ή τμήματα πολυετών δράσεων του επιχειρησιακού προγράμματος, που θα υλοποιηθούν από τις υπηρεσίες του Ο.Τ.Α. και των Νομικών του Προσώπων.
3. Για κάθε δράση προσδιορίζονται τουλάχιστον :
  - α. Ο άξονας και το μέτρο του επιχειρησιακού προγράμματος όπου εντάσσεται η δράση.
  - β. Ποσοτικά στοιχεία των εκροών που θα παραχθούν από τη δράση κατά το επόμενο έτος.
  - γ. Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της δράσης, ανά τρίμηνο.
  - δ. Ο προϋπολογισμός δαπανών και οι πηγές χρηματοδότησης.
  - ε. Οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την υλοποίηση της δράσης.
4. Το ετήσιο πρόγραμμα δράσης του πρώτου έτους της δημοτικής περιόδου συντάσσεται μαζί με τον αντίστοιχο ετήσιο προϋπολογισμό και αποτελεί μαζί με το τεχνικό πρόγραμμα του ίδιου έτους, προσωρινό πρόγραμμα, που οριστικοποιείται με την ολοκλήρωση της κατάρτισης του επιχειρησιακού προγράμματος.
5. Τα διετή προγράμματα δράσης των κοινωφελών επιχειρήσεων του άρθρου 259 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Ν. 3463/2006) υποκαθιστούν τα αντίστοιχα ετήσια προγράμματα δράσης τους.
6. Στο ετήσιο πρόγραμμα δράσης μπορεί να τροποποιείται ο προγραμματισμός υλοποίησης των δράσεων που έχουν προβλεφθεί στο επιχειρησιακό πρόγραμμα. Το ετήσιο πρόγραμμα μπορεί επίσης να περιλαμβάνει νέες δράσεις, οι οποίες δεν έχουν προβλεφθεί στο επιχειρησιακό πρόγραμμα, εφόσον εντάσσονται στη στρατηγική και στις αναπτυξιακές προτεραιότητες του Δήμου.

Άρθρο 9

Τρόπος υποβολής των επιχειρησιακών προγραμμάτων στις Περιφέρειες

Για τον έλεγχο νομιμότητας από την Περιφέρεια, υποβάλλεται, με ευθύνη του Δημάρχου, έκθεση με τις διαδικασίες κατάρτισης του επιχειρησιακού προγράμματος, εγκεκριμένη από το Δημοτικό Συμβούλιο.

Άρθρο 10

Μεταβατική διάταξη

Ειδικά για τη δημοτική περίοδο 2007-2010:

α. Το περιεχόμενο των επιχειρησιακών προγραμμάτων περιλαμβάνει συνοπτική περιγραφή και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης, και τα αναφερόμενα στις παραγράφους 3, 4 και 5 του άρθρου 3, και στα άρθρα 4, 5 και 6 της παρούσας απόφασης.

β. Η προθεσμία κατάρτισης του επιχειρησιακού προγράμματος δεν μπορεί να υπερβαίνει την 31^η Οκτωβρίου 2007.

γ. Ετήσιο πρόγραμμα δράσης του Ο.Τ.Α. για το έτος 2007 αποτελεί το τεχνικό πρόγραμμα και ο οικονομικός προϋπολογισμός του έτους 2007.

δ. Δεν είναι υποχρεωτική η σύνταξη ετήσιου προγράμματος δράσης για το έτος 2007 από τα Νομικά Πρόσωπα του Ο.Τ.Α..

Άρθρο 11

Η ισχύς της παρούσας αρχίζει από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΝΑΚΟΣ

Κοινοποίηση:

1. Γραφεία Γενικών Γραμματέων Περιφερειών (με την παράκληση να σταλεί άμεσα σε όλους τους Ο.Τ.Α. αρμοδιότητάς τους)
2. Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.
3. Ε.Ε.Τ.Α.Α. Α.Ε.

Εσωτερική διανομή:

1. Γραφείο Υπουργού
2. Γραφείο Υφυπουργού
3. Γραφείο Γενικού Γραμματέα
4. Γενική Διευθύντρια Διοικητικής Υποστήριξης
5. Γενικό Διευθυντή Τοπικής Αυτοδιοίκησης
6. Γενικό Διευθυντή Αναπτυξιακών Προγραμμάτων
7. Διεύθυνση Οικονομικών Ο.Τ.Α.
8. Διεύθυνση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α.
9. Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών
10. Διεύθυνση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και Διεθνών Οργανισμών (4 αντίγραφα)

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 185 (ΑΡ. ΦΕΚ Α221/2007)

«Όργανα και διαδικασία κατάρτισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α' βαθμού»

Έχοντας υπόψη:

1. Το άρθρο 207 του Ν. 3463/2006 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων» (Α' 114)».
2. Την ΔΙΑΚ/Φ.1/2/6139/23.03.2004 κοινή απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης «Ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης» (Β' 527), όπως τροποποιήθηκε με την αριθ. 17398/13.9.2005 (Β' 1284) όμοια.
3. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις του παρόντος δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.
4. Τη Δ214/2007 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας, μετά από πρόταση του Υφυπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης,

αποφασίζουμε

Άρθρο 1

Όργανα κατάρτισης του επιχειρησιακού προγράμματος

1. Η κατάρτιση του επιχειρησιακού προγράμματος πραγματοποιείται μέσα στο πρώτο εξάμηνο της δημοτικής περιόδου από το Δημοτικό Συμβούλιο. Για το σκοπό αυτό συγκροτείται διεπιστημονική ομάδα έργου, η οποία συντάσσει σχέδιο επιχειρησιακού προγράμματος σε συνεργασία με τα όργανα διοίκησης και τις υπηρεσίες του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, με την υποστήριξη της υπηρεσίας προγραμματισμού, κατά τη διαδικασία του άρθρου 2, το οποίο εγκρίνεται από το Δημοτικό Συμβούλιο.
2. Η υπηρεσία προγραμματισμού του Δήμου είναι αρμόδια για την υποστήριξη των οργάνων διοίκησης και των υπηρεσιών του Δήμου, των Νομικών Προσώπων του και της ομάδας έργου κατά τη διαδικασία κατάρτισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης του επιχειρησιακού προγράμματος και των ετήσιων προγραμμάτων δράσης, στα οποία εξειδικεύεται το επιχειρησιακό πρόγραμμα.
3. Η διεπιστημονική ομάδα έργου συγκροτείται με απόφαση του Δημάρχου. Με την ίδια απόφαση ορίζεται και ο υπεύθυνος της ομάδας, ο οποίος προεδρεύει αυτής. Ο Δήμαρχος έχει τη γενική εποπτεία της προόδου των εργασιών της ομάδας. Στην ομάδα έργου συμμετέχουν :

Μέλη των οργάνων διοίκησης, εκ των οποίων τουλάχιστον ένας Αντιδήμαρχος, και υπάλληλοι των υπηρεσιών του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, προερχόμενοι κατά προτίμηση από την Οικονομική Διεύθυνση, την Τεχνική Υπηρεσία, καθώς και την Υπηρεσία Προγραμματισμού, όπου αυτές υφίστανται. Ο αριθμός των μελών δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα έξι (6).

Επίσης είναι δυνατή η συμμετοχή ειδικών συμβούλων, ειδικών επιστημονικών συνεργατών του Δημάρχου και εξωτερικών συμβούλων με γνώσεις σε οικονομικά, τεχνικά, περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά θέματα. Ο αριθμός των συμβούλων και συνεργατών δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τους τρεις (3).

4. Για τη συμβουλευτική υποστήριξη των εργασιών της ομάδας έργου, μπορεί να ανατίθενται σχετικές υπηρεσίες σε εξωτερικούς συμβούλους, σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Δ. 60/2007 (Α' 64), του άρθρου 83 του Ν. 2362/1995 (Α' 247) και της Απόφασης 2/45564/0026/31.07.2001 του Υπουργού Οικονομικών (Β'1066).
5. Ως «Νομικά Πρόσωπα του Δήμου» νοούνται τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα δημοτικά ιδρύματα, οι δημοτικές κοινωφελείς επιχειρήσεις και οι δημοτικές ανώνυμες εταιρείες.

Άρθρο 2

Διαδικασία κατάρτισης του επιχειρησιακού προγράμματος

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα καταρτίζεται ως ακολούθως :

1. Η ομάδα έργου εισάγει προς συζήτηση στις υπηρεσίες του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του αρχικό κείμενο σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση (στην περιοχή του Δήμου και στις υπηρεσίες) και την αξιολόγησή της και αφού λάβει υπόψη τις γραπτές εισηγήσεις των υπηρεσιών, συντάσσει σχέδιο με το στρατηγικό σχεδιασμό του Δήμου, το οποίο υποβάλλει στο Δήμαρχο.
2. Ο Δήμαρχος εισηγείται το σχέδιο στρατηγικού σχεδιασμού στο Δημοτικό Συμβούλιο για συζήτηση και ψήφιση.
3. Το εγκεκριμένο από το Δημοτικό Συμβούλιο κείμενο στρατηγικού σχεδιασμού, δημοσιοποιείται για διαβούλευση, τουλάχιστον επί δύο (2) εβδομάδες, με καταχώρηση στην ιστοσελίδα του Δήμου, εάν υπάρχει, καθώς και με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο. Κατά τη διάρκεια της περιόδου δημοσιοποίησης υποβάλλονται προτάσεις, εγγράφως ή ηλεκτρονικά, από τα τοπικά ή διαμερισματικά συμβούλια, από πολίτες ή ενώσεις πολιτών και από τοπικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς φορείς. Με απόφαση του Δημάρχου μπορεί να οργανωθεί ημερίδα, θεματικές συναντήσεις, δημόσια συζήτηση και όποια άλλη ενέργεια διαβούλευσης κρίνεται αναγκαία.
4. Οι υπηρεσίες του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, αφού λάβουν υπόψη τους το εγκεκριμένο κείμενο στρατηγικού σχεδιασμού, το οποίο αποτελεί προπαρασκευαστική πράξη της διαδικασίας κατάρτισης του επιχειρησιακού προγράμματος, προτείνουν, με γραπτή εισήγησή τους, κατ' αντιστοιχία προς τους άξονες και τα μέτρα του επιχειρησιακού προγράμματος, τους στόχους της κάθε υπηρεσίας για την επόμενη περίοδο και τις δράσεις για την επίτευξη των στόχων αυτών, ιεραρχημένες κατά σειρά προτεραιότητας.
5. Το διοικητικό συμβούλιο του κάθε Νομικού Προσώπου του Δήμου, εντός μιας (1) εβδομάδας από την εισήγηση των υπηρεσιών του, λαμβάνει απόφαση για τους στόχους και τις δράσεις που το αφορούν.
6. Η ομάδα έργου επεξεργάζεται και συνθέτει τις προτάσεις των υπηρεσιών, τις αποφάσεις των διοικητικών συμβουλίων των Νομικών Προσώπων του Δήμου και τις προτάσεις που προέκυψαν από τη διαδικασία διαβούλευσης και συντάσσει το σχέδιο του επιχειρησιακού προγράμματος, το οποίο υποβάλλει στο Δήμαρχο.
7. Ο Δήμαρχος εισηγείται το σχέδιο επιχειρησιακού προγράμματος στο Δημοτικό Συμβούλιο για συζήτηση και ψήφιση, επισυνάπτοντας τις αποφάσεις των διοικητικών συμβουλίων των Νομικών Προσώπων του Δήμου.

8. Το εγκεκριμένο επιχειρησιακό πρόγραμμα, μετά τον έλεγχο νομιμότητας για την τήρηση της διαδικασίας κατάρτισής του από την Περιφέρεια, καταχωρείται στην ιστοσελίδα του Δήμου, εάν υπάρχει, και δημοσιοποιείται με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο.

Άρθρο 3

Όργανα και διαδικασία παρακολούθησης και αξιολόγησης του επιχειρησιακού προγράμματος

1. Αρμόδιος για την παρακολούθηση και αξιολόγηση του επιχειρησιακού προγράμματος είναι ο δήμαρχος, με την υποστήριξη της υπηρεσίας προγραμματισμού.
2. Η υπηρεσία προγραμματισμού συνεργάζεται με τις υπηρεσίες του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του και συντάσσει την ενδιάμεση και την τελική έκθεση αξιολόγησης, τις οποίες υποβάλλει στο δήμαρχο. Ο δήμαρχος εισηγείται τις εκθέσεις στο Δημοτικό Συμβούλιο για συζήτηση και ψήφιση.
3. Η ενδιάμεση έκθεση αξιολόγησης συντάσσεται με την ολοκλήρωση του απολογισμού του δευτέρου έτους της δημοτικής περιόδου και η τελική έκθεση αξιολόγησης συντάσσεται κατά το τελευταίο δίμηνο της δημοτικής περιόδου. Μετά την ενδιάμεση αξιολόγηση είναι δυνατή η αναθεώρηση των στόχων του επιχειρησιακού προγράμματος με αιτιολογημένη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, η οποία λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του.
4. Με σκοπό την αντικειμενικότερη αξιολόγηση του επιχειρησιακού προγράμματος χρησιμοποιούνται δείκτες αποτελεσματικότητας, που επιτρέπουν να εκτιμηθεί ο βαθμός επίτευξης των στόχων σε σχέση με τα αποτελέσματα των δράσεων και δείκτες αποδοτικότητας, που συσχετίζουν το κόστος πραγματοποίησης με τις εκροές των δράσεων.

Άρθρο 4

Όργανα και διαδικασία κατάρτισης των ετήσιων προγραμμάτων δράσης

1. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα εξειδικεύεται σε ετήσιο πρόγραμμα δράσης του Δήμου και σε ετήσια προγράμματα δράσης των Νομικών Προσώπων του, τα οποία καταρτίζονται κάθε έτος της δημοτικής περιόδου, μαζί με τον ετήσιο προϋπολογισμό αυτών. Ο ετήσιος προϋπολογισμός του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του καλύπτει τις δράσεις που προβλέπονται στο αντίστοιχο ετήσιο πρόγραμμα δράσης.
2. Το ετήσιο πρόγραμμα δράσης του Δήμου καταρτίζεται από τη Δημαρχιακή Επιτροπή και εγκρίνεται από το Δημοτικό Συμβούλιο. Το ετήσιο πρόγραμμα δράσης των δημοτικών ιδρυμάτων καταρτίζεται από την εκτελεστική επιτροπή και εγκρίνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο αυτών. Το ετήσιο πρόγραμμα δράσης των λοιπών Νομικών Προσώπων του Δήμου καταρτίζεται από τον Πρόεδρο και εγκρίνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο αυτών.
3. Για την κατάρτιση του ετήσιου προγράμματος δράσης του Δήμου, η υπηρεσία προγραμματισμού, αφού λάβει υπόψη τις γραπτές εισηγήσεις των υπηρεσιών, συντάσσει σχέδιο ετήσιου προγράμματος δράσης του Δήμου, το οποίο υποβάλλει στη Δημαρχιακή Επιτροπή.

4. Τροποποίηση του ετήσιου προγράμματος δράσης του Δήμου επιτρέπεται ύστερα από αιτιολογημένη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, η οποία λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του.

Άρθρο 5

Όργανα και διαδικασία παρακολούθησης και απολογισμού των ετήσιων προγραμμάτων δράσης

1. Τα όργανα κατάρτισης των ετήσιων προγραμμάτων δράσης είναι αρμόδια για την παρακολούθηση και τον απολογισμό τους, με την υποστήριξη της υπηρεσίας προγραμματισμού.
2. Η υπηρεσία προγραμματισμού:
  - α. Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του ετήσιου προγράμματος δράσης του Δήμου, συντάσσει εκθέσεις παρακολούθησης σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες, ανά τακτά χρονικά διαστήματα που ορίζονται με απόφαση του Δημάρχου.
  - β. Πριν από τη σύνταξη του οικονομικού απολογισμού, υποβάλλει στη δημοκρατική επιτροπή έκθεση με τον απολογισμό δράσης του προηγούμενου έτους, αφού λάβει υπόψη τις απολογιστικές εκθέσεις των υπηρεσιών.
3. Για τη διευκόλυνση του συντονισμού, της αλληλοενημέρωσης, της παρακολούθησης και αξιολόγησης του έργου των δημοτικών υπηρεσιών, είναι δυνατή η συγκρότηση και λειτουργία επιτροπών συντονισμού, στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν προϊστάμενοι των υπηρεσιών, εκπρόσωποι των Νομικών Προσώπων του Δήμου, αντιδήμαρχοι και ο δήμαρχος. Η σύνθεση και οι αρμοδιότητες των επιτροπών αυτών καθορίζονται στον Οργανισμό Εσωτερικών Υπηρεσιών του Δήμου.

Άρθρο 6

Λοιπές διατάξεις

1. Σε όσους Δήμους δεν υπάρχει υπηρεσία προγραμματισμού και μέχρι τη συγκρότησή της, ο Δήμαρχος ορίζει είτε την τεχνική είτε την οικονομική υπηρεσία, η οποία ασκεί τις αρμοδιότητες προγραμματισμού.
2. Οι διατάξεις του παρόντος διατάγματος ισχύουν ανάλογα και για τις Κοινότητες.

Άρθρο 7

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στον Υφυπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα,

2007

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

**Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ**

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΝΑΚΟΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΤΩΝ ΟΤΑ

Η. Λίτσος, Υπεύθυνος
Επιχειρησιακού
σχεδιασμού
της Ε.Ε.Τ.Α.Α.

1 Η αναγκαιότητα των Επιχειρησιακών προγραμμάτων

Η αναγκαιότητα σύνταξης επιχειρησιακού προγράμματος από τους Ο.Τ.Α., προκειμένου να ανταποκριθούν -αποτελεσματικότερα στο ρόλο τους, διαπιστώθηκε ήδη στα πρόσφατα συνέδρια της ΚΕΔΚΕ. Είναι ώριμο πλέον στην Αυτοδιοίκηση το ζήτημα της συστηματικής και συντονισμένης δράσης, με βάση ένα συνεκτικό αλλά και ευέλικτο τετραετές πρόγραμμα προσανατολισμένο σε μετρήσιμα αποτελέσματα, που θα καλύπτει όλο το φάσμα των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών (κοινωνικών και περιβαλλοντικών υπηρεσιών, τεχνικών έργων υποδομής κλπ).

Στη συνέχεια αναφέρονται οι πρόσφατες εξελίξεις, στο περιβάλλον της ΤΑ, που συνηγορούν στη προηγούμενη επιλογή και τεκμηριώνουν την αναγκαιότητα εισαγωγής σύγχρονων διαδικασιών προγραμματισμού στους ΟΤΑ.

Εξελίξεις στον ελληνικό δημόσιο τομέα

Όπως - απέδειξε η πρόσφατη θετική εμπειρία του ελληνικού δημόσιου τομέα από τα επιχειρησιακά προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και τα θεσμοθετημένα επιχειρησιακά σχέδια των ΔΕΚΟ, ένα αποτελεσματικό εργαλείο για την προσαρμογή ενός δημόσιου φορέα στις απαιτήσεις του συνεχώς μεταβαλλόμενου εξωτερικού περιβάλλοντος είναι το μεσοπρόθεσμο επιχειρησιακό πρόγραμμα.

Τα επιχειρησιακά σχέδια των ΔΕΚΟ αποτελούν στρατηγικά σχέδια και επιχειρησιακά προγράμματα της δράσης, ενός συγκεκριμένου οργανισμού.

Τα επιχειρησιακά προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης αποτελούν αναπτυξιακά προγράμματα που αναφέρονται στην ανάπτυξη μιας περιφέρειας ή ενός τομέα δραστηριοτήτων της χώρας και αφορούν σε δράσεις διάφορων δικαιούχων φορέων (δημόσιων ή ιδιωτικών).

Οι Ο.Τ.Α. καλούνται σήμερα να προγραμματίσουν τις δράσεις τους στο πλαίσιο, που καθορίζεται από τις διαδικασίες προγραμματισμού διαχείρισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης του Γ ΚΠΣ και να λειτουργήσουν σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον ως προς τις δυνατότητες άντλησης οικονομικών πόρων για τη χρηματοδότηση τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών.

Από την άλλη πλευρά, στην περίοδο που διανύουμε, όπου η βελτίωση της καθημερινής ζωής του πολίτη αποτελεί κυρίαρχο αίτημα για τη λειτουργία του δημόσιου τομέα, η Τ.Α. με την οποία ο πολίτης έχει συχνές άμεσες ή έμμεσες επαφές, έχει να επιτελέσει ένα δύσκολο έργο. Δεν αρκεί απλώς η καλύτερη εξυπηρέτηση του κατοίκου θεωρούμενου ως καταναλωτή των παρεχόμενων υπηρεσιών. Χρειάζεται και η βελτίωση της ανταπόκρισης της ΤΑ στις

αυξανόμενες προσδοκίες των κατοίκων θωρούμενων ως πολιτών. Η οργάνωση και λειτουργία των ΟΤΑ ως πολιτικό - κοινωνικού θεσμού απαιτεί αμεσότητα διασύνδεσης με την τοπική κοινωνία, συμμετοχή των πολιτών και των συλλογικών τους φορέων και ενδυνάμωση της τοπικής δημοκρατίας. Οι εξελίξεις αυτές σε συνδυασμό με τις αυξημένες απαιτήσεις διαχείρισης πληροφοριών και γνώσεων που εμβαλλουν οι τεχνολογίες πληροφορικής καθιστούν δυσκολότερο το έργο της διοίκησης ενός ΟΤΑ, καθώς οι απαιτήσεις τοπικής διακυβέρνησης συνεχώς αυξάνουν.

Διεθνείς εξελίξεις

Σε ανάλογους προβληματισμούς βρέθηκαν κατά το παρελθόν οι Ο.Τ.Α. και άλλων κρατών, ευρωπαϊκών ή μη, προβληματισμούς στους οποίους απάντησαν με τη θέσπιση εργαλείων στρατηγικού σχεδιασμού και επιχειρησιακού προγραμματισμού. Ήδη από τη δεκαετία του '70 σε αρκετές ευρωπαϊκές -χώρες και αρκετές πολιτείες των Η.Π.Α, παρατηρείται μια αυξανόμενη αμφισβήτηση των παραδοσιακών πρακτικών και μεθόδων προγραμματισμού και σταδιακή εισαγωγή στους ΟΤΑ μεθόδων στρατηγικού σχεδιασμού με χρήση στόχων.

Η τάση αυτή εντάθηκε πρόσφατα, με την επιρροή των ιδεών του New public management οπότε όλο και πιο συχνά παρατηρείται σε διεθνές επίπεδο η εισαγωγή στους ΟΤΑ διαδικασιών στρατηγικής διοίκησης (strategic management) και διοίκησης επίδοσεων (performance management) μέσω του καθορισμού μεσοπρόθεσμων στόχων και της χρήσης δεικτών επίδοσης για τη μέτρηση των αποτελεσμάτων των λειτουργιών που ασκούν οι ΟΤΑ.

Εξελίξεις στην ΤΑ

Η υλοποίηση του σχεδίου «Ι. Καποδίστριας» δημιούργησε στη χώρα 1.033 Ο.Τ.Α. (900 Δήμοι και 133 Κοινότητες) που καλούνται να φέρουν σε πέρας ένα έργο αρκετά πιο σύνθετο από αυτό των πολλών μικρών ΟΤΑ που προϋπήρχαν.

Η λειτουργία της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης σε ευρύτερο γεωγραφικό επίπεδο, θα πρέπει να συνοδεύεται με τη ριζική αναθεώρηση του τρόπου με τον οποίο οι Δήμοι καταγράφουν, ιεραρχούν και αντιμετωπίζουν τα τοπικά προβλήματα.

Έχει αποδειχθεί ότι δεν αρκούν μόνο ο ετήσιος προϋπολογισμός και το ετήσιο τεχνικό πρόγραμμα έργων και προμηθειών, ως εργαλεία προγραμματισμού των ΟΤΑ. Ήδη οι ΟΤΑ υποβάλλουν προτάσεις στο πλαίσιο κοινοτικών προγραμμάτων ή πρωτοβουλιών, με ολοκληρωμένα μεσοχρόνια προγράμματα, που δεν αφορούν μόνο σε υποδομές αλλά και σε υπηρεσίες. Με σκοπό την υπέρβαση της αποσπασματικής επίλυσης των προβλημάτων, η δημοτική πολιτική θα πρέπει σ' όλους τους τομείς να πάρει ένα χαρακτήρα σχεδιασμού και διαχείρισης με μεσο-μακροπρόθεσμη προοπτική.

Η αναδιάρθρωση των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ θα πρέπει να συνδυαστεί με την αντιμετώπιση των εσωτερικών αδυναμιών της Αυτοδιοίκησης (λειτουργικές διοικητικές και οργανωτικές αδυναμίες). Θα πρέπει να συνοδεύεται από τους νέους τρόπους τοπικής διακυβέρνησης και νέες μεθόδους οργάνωσης και διοίκησης των δημοτικών υπηρεσιών. Τρόπους που θα δημιουργούν συγκεκριμένα αποτελέσματα σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο.

2 Οι σκοποί των Επιχειρησιακών προγραμμάτων

Σήμερα, το ζητούμενο για τους ΟΤΑ συμπυκνώνεται στη λέξη "αποτελεσματικότητα". Για την επιτυχή άσκηση του αναπτυξιακού ρόλου των ΟΤΑ, παράλληλα με τον τοπικό αναπτυξιακό σχεδιασμό, απαιτείται η ανάπτυξη της ικανότητας δράσης των ΟΤΑ και της ικανότητας επίδρασης άλλων φορέων προς όφελος της τοπικής ανάπτυξης.

Ολοκληρωμένο πρόγραμμα τοπικής ανάπτυξης και εσωτερικής ανάπτυξης των ΟΤΑ

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα των ΟΤΑ αποτελεί ολοκληρωμένο πρόγραμμα τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης των Δήμων. Δεν αποτελεί μόνο πρόγραμμα αναπτυξιακών υποδομών και τοπικών επενδύσεων, αλλά και πρόγραμμα για τη βελτίωση της υφιστάμενης λειτουργίας

των δημοτικών υπηρεσιών και των φορέων που εποπτεύονται από τους ΟΤΑ, καθώς και πρόγραμμα για την ανάπτυξη συνεργασιών των ΟΤΑ με άλλους φορείς.

Το πρόγραμμα θα αναδεικνύει και θα αντιμετωπίζει τα κύρια τοπικά ζητήματα ανάπτυξης, ενώ παράλληλα θα περιλαμβάνει προγραμματισμό των απαιτούμενων προϋποθέσεων για την υλοποίηση των δράσεων τοπικής ανάπτυξης. Δηλ. θα καθορίζει τις δομές υλοποίησης των δράσεων και θα προβλέπει δράσεις για την ενίσχυση της οικονομικής βιωσιμότητας και της παραγωγικής ικανότητας των δομών αυτών, καθώς και δράσεις βελτίωσης της ποιότητας και της αποδοτικότητας της λειτουργίας τους.

Είναι επομένως σύνθετο πρόγραμμα, πολυτομεακού χαρακτήρα, με μεγάλο εύρος θεματικού αντικειμένου αντίστοιχου του φάσματος των θεμάτων που απασχολούν καθημερινά τον Δήμαρχο και το Δημοτικό συμβούλιο. Καλύπτει όλο το φάσμα των αρμοδιοτήτων ενός ΟΤΑ και εν δυνάμει το σύνολο των τοπικών υποθέσεων.

Τετραετές πρόγραμμα δράσης του ΟΤΑ και των εποπτευόμενων φορέων του

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα αποτελεί μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δράσης ενός ΟΤΑ και των εποπτευόμενων φορέων του. Στις προτεραιότητες του προγράμματος ανατακλάται η βούληση και το όραμα του Δημοτικού Συμβουλίου καθώς και οι προτεραιότητες του αναπτυξιακού σχεδιασμού σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Μέσω του προγράμματος το όραμα της εκάστοτε δημοτικής αρχής γίνεται ρεαλιστικό στρατηγικό σχέδιο, το σχέδιο μεταφράζεται σε τετραετές πρόγραμμα δράσης του ΟΤΑ και των εποπτευόμενων φορέων του και τέλος το πρόγραμμα δράσης μεταφράζεται σε τετραετή προϋπολογισμό εσόδων και δαπανών.

Επομένως, το επιχειρησιακό πρόγραμμα θα πρέπει να αντιστοιχεί χρονικά με την τετραετή περίοδο θητείας των αιρετών οργάνων, έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα επιλογής δράσεων και αντίστοιχου οικονομικού προγραμματισμού, που να εναρμονίζεται με τους στόχους και τις προτεραιότητες της εκάστοτε εκλεγμένης Δημοτικής Αρχής.

Οι γενικοί σκοποί του προγράμματος είναι η προώθηση της τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης του ΟΤΑ σε εναρμόνιση με τις κατευθύνσεις αναπτυξιακού σχεδιασμού σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

A) Προώθηση της τοπικής ανάπτυξης

A.1 Έργα και δράσεις στο πλαίσιο των θεσμοθετημένων αρμοδιοτήτων της ΓΑ

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα κατά κύριο λόγο θα προσδιορίζει τις νέες δραστηριότητες που θα πρέπει να εκτελέσει ο Δήμος στο πλαίσιο των θεσμοθετημένων αρμοδιοτήτων του, με απώτερους σκοπούς:

- A) την προστασία και αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής του και**
- B) τη βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας των κατοίκων της περιοχής του**

- A) Η προστασία και αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος συνεπάγεται την ενεργοποίηση του Δήμου στους τομείς**
  - Των τεχνικών υποδομών και των δικτύων εξυπηρέτησης
  - Της προστασίας και της αιεφόρου διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος
  - Της χωροταξίας και πολεοδομίας

Η δραστηριοποίηση των ΟΤΑ_ στους προηγούμενους τομείς γίνεται κυρίως μέσω της κατασκευής τεχνικών έργων, της παροχής_ υπηρεσιών συντήρησης των τεχνικών υποδομών και της θέσπισης κανονιστικών όρων και ρυθμίσεων.

Οι αποδέκτες το;ν δράσεων αυτών είναι οι διάφορες γεωγραφικές ενότητες του ΟΤΑ (Δημοτικά διαμερίσματα, συνοικίες ή γειτονιές)

Β) Η βελτίωση της ευημερίας των κατοίκων συνεπάγεται την παροχή υπηρεσιών στους τομείς

- Παιδείας / Πολιτισμού / Αθλητισμού
- Κοινωνικής πολιτικής
- Οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης

Οι αποδέκτες των δράσεων αυτών είναι οι διάφορες κοινωνικο-οικονομικές ομάδες των κατοίκων της περιοχής του ΟΤΑ (πχ νέοι, παιδιά, ηλικιωμένοι, αγρότες, άνεργοι κλπ)

A.2.1 Ανάπτυξη των συνεργασιών του ΟΤΑ και της επιρροής άλλων φορέων

Πολλές τοπικές αρχές θεωρούν ότι ο ρόλος ενός ΟΤΑ δεν πρέπει να περιορίζεται στις οριοθετημένες από το θεσμικό πλαίσιο αρμοδιότητες του και ότι οι ΟΤΑ είναι υποχρεωμένοι να μεριμνούν για τη συνολική ευημερία της περιοχής τους. Η διοίκηση ενός ΟΤΑ γίνεται αντιληπτή όχι μόνο ως διοίκηση της παροχής ορισμένων πάγιων δημοτικών υπηρεσιών αλλά ως μέριμνα για το σύνολο των τοπικών υποθέσεων. Σ' αυτή την κατεύθυνση το επιχειρησιακό πρόγραμμα ενός ΟΤΑ θα πρέπει να επισημαίνει τη συμβολή που μπορούν να έχουν στην ανάπτυξη της περιοχής του ΟΤΑ :

- Οι λοιποί φορείς του πολιτικο-διοικητικού συστήματος της χώρας (Κεντρικοί φορείς, Περιφέρεια, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, γειτονικοί ΟΤΑ)
- Οι τοπικοί κοινωνικοί και οικονομικοί φορείς (ιδιωτικές επιχειρήσεις, σύλλογοι και μη κυβερνητικές οργανώσεις)

Επομένως, το επιχειρησιακό πρόγραμμα εκτός_ από τις υπηρεσίες, τα έργα και τις ρυθμίσεις για τα οποία είναι αρμόδιος ο ΟΤΑ, είναι δυνατό να εντοπίζει δραστηριότητες που ανήκουν στην αρμοδιότητα άλλων δημόσιων φορέων και προσδιορίζει τις αναγκαίες ενέργειες συνεργασίας και επιρροής των φορέων αυτών από τον ΟΤΑ. Κανονικά ο συντονισμός της δράσης των λοιπών δημόσιων φορέων με τη δράση του ΟΤΑ θα πρέπει να εξασφαλίζεται με την εφαρμογή θεσμοθετημένου συστήματος αναπτυξιακού προγραμματισμού σε εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο. Δεδομένης_ όμως της έλλειψης_ ενός τέτοιου συστήματος, οι ΟΤΑ είναι υποχρεωμένοι με λειτουργίες συνεργασίας, άσκησης επιρροής και εξασφάλισης της συναίνεσης να επηρεάσουν τη δράση των άλλων φορέων_ προς_ όφελος της ανάπτυξης της περιοχής τους.

Ο επιχειρησιακός προγραμματισμός θεωρείται εκτός των άλλων και ως μια καλή αφετηρία για την αναβάθμιση του επιπέδου συνεργασίας μεταξύ των φορέων του δημοσίου, του ιδιωτικού και του κοινωνικού τομέα, μέσω της προώθησης της δικτύωσης του ΟΤΑ και της αξιοποίησης θεσμών συνεργασίας όπως πχ προγραμματικές συμβάσεις, τοπικά σύμφωνα συνεργασίας, επιχορήγηση τοπικών συλλόγων, διαδημοτικές συνεργασίες κλπ

B. Προώθηση της εσωτερικής ανάπτυξης του ΟΤΑ

Εκτός από τις δράσεις για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης το επιχειρησιακό πρόγραμμα περιλαμβάνει υποπρογράμματα για την εσωτερική ανάπτυξη του ΟΤΑ ως οργανισμού (ως φορέα παροχής συλλογικών αγαθών και υπηρεσιών αλλά και ως κοινωνικού και πολιτικού θεσμού), με σκοπούς τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της

αποδοτικότητας, της ποιότητας, της βιωσιμότητας, της διαφάνειας και της νομιμοποίησης της λειτουργίας του.

Ειδικότερα οι σχετικές δράσεις ομαδοποιούνται στις επόμενες 4 περιοχές και αποσκοπούν :

B.1. Σχέσεις του ΟΤΑ με τους αποδέκτες

- στη βελτίωση της σχέσης του ΟΤΑ με τους χρήστες των παρεχόμενων υπηρεσιών (βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών / καλύτερη εξυπηρέτηση του χρήστη)
- στη βελτίωση της σχέσης του ΟΤΑ με τον πολίτη (βελτιώσεις σε δομές και διαδικασίες επικοινωνίας, συμμετοχής στη λήψη των αποφάσεων και διασφάλισης της συναίνεσης των εκπροσώπων των κατοίκων και των τοπικών φορέων)

B.2. Οικονομικά

- στη βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας των ΟΤΑ, μέσω του μεσοπρόθεσμου οικονομικού προγραμματισμού, του ελέγχου του κόστους των παρεχόμενων υπηρεσιών και της ορθολογικότερης οικονομικής διαχείρισης

B.3. Υφιστάμενες δραστηριότητες

- στη βελτίωση της επάρκειας και της αποδοτικότητας των υφιστάμενων δραστηριοτήτων του ΟΤΑ,

B.4. Πόροι και Οργάνωση

- στη βελτίωση της παραγωγικής ικανότητας του ΟΤΑ μέσω του μεσοπρόθεσμου προγραμματισμού και της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού και της αξιοποίησης σύγχρονων τεχνολογιών και συστημάτων οργάνωσης / διοίκησης

Ο σκοπός προώθησης της τοπικής ανάπτυξης αφορούν στις κύριες υπηρεσίες, ενώ οι σκοποί προώθησης της εσωτερικής ανάπτυξης αφορούν στις υποστηρικτικές υπηρεσίες ενός ΟΤΑ.

Κύριες ή κάθετες υπηρεσίες

Είναι οι υπηρεσίες μέσω των οποίων ασκούνται οι αρμοδιότητες των ΟΤΑ. Δηλ. είναι εκείνες που παράγουν αγαθά και υπηρεσίες για την ικανοποίηση αναγκών των αποδεκτών και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής των ΟΤΑ (π.χ. υπηρεσίες κοινωνικές, πολιτιστικές, αθλητισμού, προστασίας περιβάλλοντος κλπ.).

Υποστηρικτικές ή οριζόντιες υπηρεσίες

Είναι οι υπηρεσίες που υποστηρίζουν τις κύριες υπηρεσίες και τα όργανα διοίκησης. Ο ρόλος τους συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών υποστήριξης (πχ διαχείριση θεμάτων προσωπικού, οικονομική διαχείριση, προμήθειες και συντήρηση εξοπλισμού, διοικητική υποστήριξη, νομική υποστήριξη, τεκμηρίωση, υποστήριξη του προγραμματισμού των υπηρεσιών ή της επικοινωνίας του με τους αποδέκτες).

3 Η διαδικασία σύνταξης και το περιεχόμενο των Επιχειρησιακών προγραμμάτων

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα θα αποτελεί το προϊόν μιας διαδικασίας η οποία προτείνεται να περιλαμβάνει τις ακόλουθες 7 φάσεις :

1. Προετομασία και οργάνωση
2. Αξιολόγηση και διάγνωση της υφιστάμενης κατάστασης
3. Στρατηγικές επιλογές
4. Τετραετής προγραμματισμός
5. Τετραετής προϋπολογισμός
6. Παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης του προγράμματος
7. Έγκριση του προγράμματος

3.1 Προετοιμασία και Οργάνωση

Η φάση περιλαμβάνει ενέργειες όπως :

- Καθορισμός του περιεχομένου, των συμμετεχόντων, των φάσεων, του χρονοδιαγράμματος και προϋπολογισμός του κόστους της όλης διαδικασίας
- Συγκρότηση Επιτροπών και Ομάδας εργασίας για τη σύνταξη του επιχειρησιακού προγράμματος
- Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου

3.2 Αξιολόγηση και διάγνωση της υφιστάμενης κατάστασης

Το επιχειρησιακό" πρόγραμμα δεν περιλαμβάνει καθολική ανάλυση όλων των θεμάτων τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης. Εστιάζει και επικεντρώνεται στα κρίσιμα ζητήματα. Η διοίκηση του ΟΤΑ εντοπίζει αρχικά τις θεματικές ενότητες (πχ Απασχόληση, Πολιτισμός, Κοινωνικά ζητήματα) στις οποίες πρέπει να εστιάσει τις προσπάθειες του, κατά την επόμενη μακροπρόθεσμη περίοδο ο ΟΤΑ και στη συνέχεια γίνεται αναλυτική διερεύνηση εκείνων των εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων που σχετίζονται / επηρεάζουν τα κρίσιμα ζητήματα.

Οι κρίσιμοι παράγοντες δηλ. τα προβλήματα και οι προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπίσει ο Δήμος κατά την επόμενη περίοδο θα προκύψουν μετά από ανάλυση :

- των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων της περιοχής του ΟΤΑ,
- των προβλημάτων και των αναγκών των αποδεκτών του ΟΤΑ, (λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις των Τοπικών Συμβουλίων, των τοπικών φορέων και των κατοίκων)
- των ισχυρών και αδυνάτων σημείων των δομών του ΟΤΑ (ΟΤΑ, ΝΠΔΔ, Επιχειρήσεις)

και παράλληλα λαμβάνοντας υπόψη τις ευκαιρίες και τους περιορισμούς από το εξωτερικό περιβάλλον του ΟΤΑ, όπως :

- τις νέες αρμοδιότητες και τις αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των ΟΤΑ
- τις δράσεις και πρωτοβουλίες άλλων ελληνικών ή ευρωπαϊκών ΟΤΑ που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα
- τις προτεραιότητες και τους περιορισμούς που τίθενται από τα άλλα επίπεδα προγραμματισμού (κοινοτικό, εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό)
- τις κατευθύνσεις των συλλογικών οργάνων της ΤΑ
- τις πηγές χρηματοδότησης
- τις τεχνολογικές εξελίξεις
- κλπ

3.3 Στρατηγικές επιλογές

Στη συνέχεια μετά από την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων, λαμβάνονται οι στρατηγικές αποφάσεις για την επόμενη μακροπρόθεσμη περίοδο (πχ δεκαετία), οι οποίες περιλαμβάνουν.

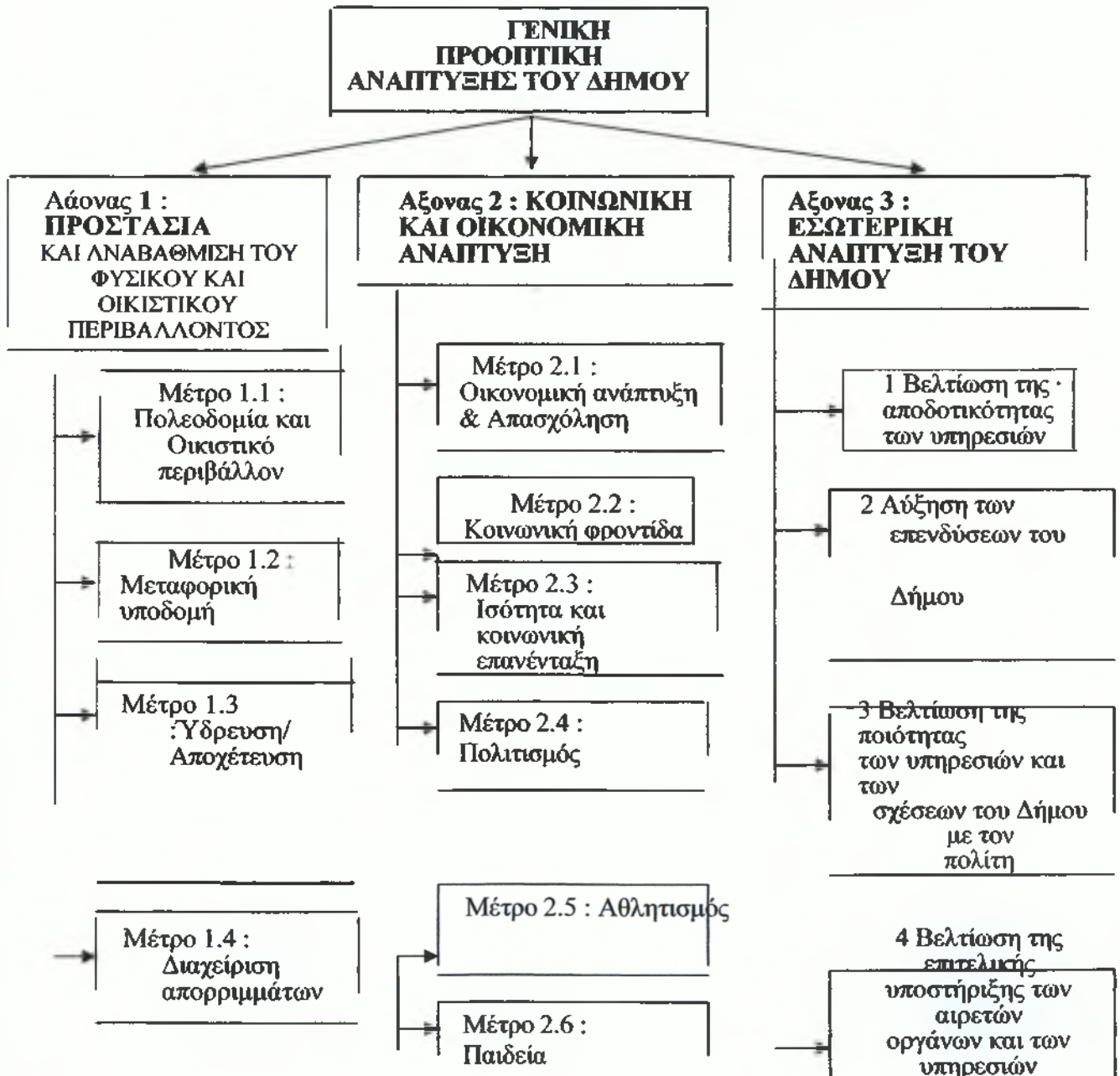
A) Επιλογές προσανατολισμού

Περιλαμβάνουν την διατύπωση της αποστολής, των κατευθυντήριων αρχών λειτουργίας και της προοπτικής τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης του ΟΤΑ.

Β) Επιλογές προτεραιοτήτων

Οι προτεραιότητες είναι οι αναπτυξιακοί στόχοι για τα ζητήματα που επιλέγει να αντιμετωπίσει ο ΟΤΑ κατά την επομένη περίοδο. Οι προτεραιότητες τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης ενός ΟΤΑ ομαδοποιούνται σε Άξονες και Μέτρα που συνδέονται ιεραρχικά.

Για παράδειγμα, οι αναπτυξιακές προτεραιότητες ενός Δήμου φαίνονται στο επόμενο διάγραμμα, στο οποίο αποτυπώνεται το πώς η συνολική Προοπτική ανάπτυξης του ΟΤΑ εξειδικεύεται μέσω των Άξόνων και των Μέτρων σε ειδικότερες προτεραιότητες.

Οι Άξονες και τα Μέτρα, προσδιορίζουν τη δομή του επιχειρησιακού προγράμματος. Το πρόγραμμα διαρθρώνεται σε αντιστοιχία με τους αναπτυξιακούς στόχους» Η δομή του διαφέρει από την οργανωτική διάρθρωση ενός ΟΤΑ, η οποία αντιστοιχεί στις λειτουργίες που εκτελούνται από τον υπηρεσιακό μηχανισμό του (πχ Τεχνική υπηρεσία, Οικονομική υπηρεσία, Πολιτιστικό κέντρο, ΚΑΠΗ κλπ).

Ένας από τους Άξονες θα πρέπει να είναι αφιερωμένος στα θέματα εσωτερικής ανάπτυξης και στις υπηρεσίες υποστήριξης, οι υπόλοιποι 2 - 4 Άξονες θα αντιστοιχούν στα θέματα τοπικής ανάπτυξης και στις κύριες υπηρεσίες / φορείς του ΟΤΑ.

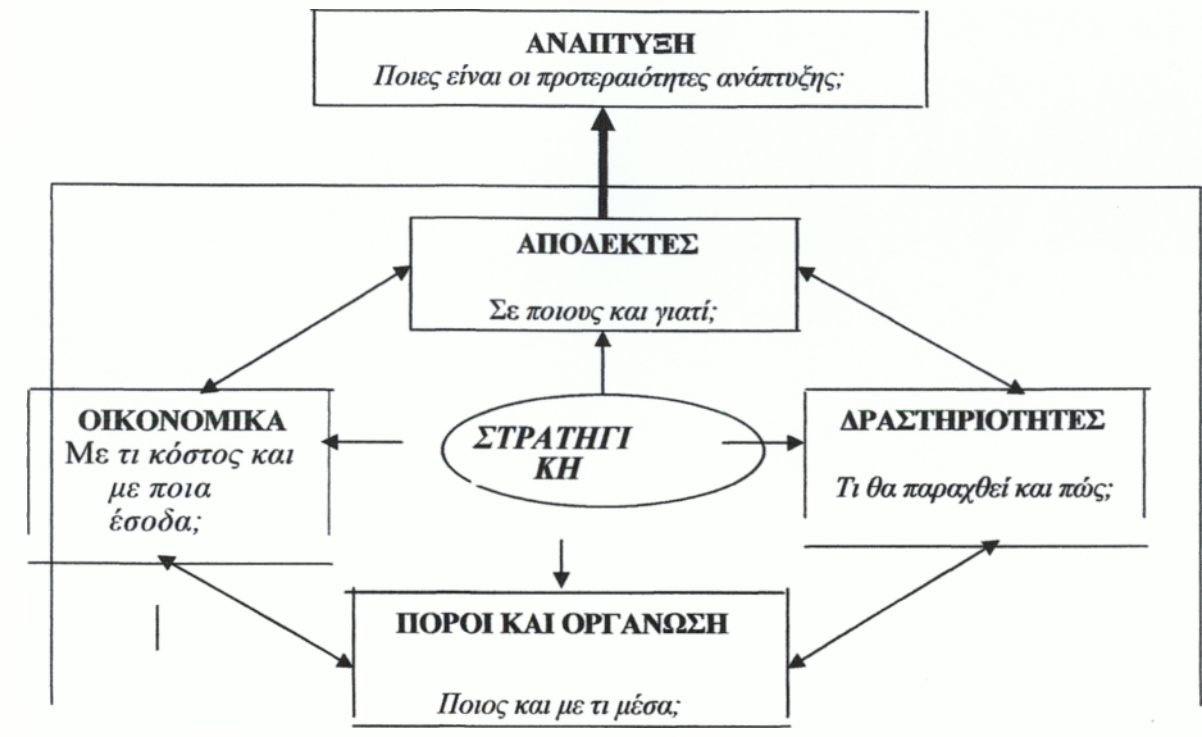
Γ) Επιλογές στρατηγικών

Προκειμένου ένας ΟΤΑ να χαράζει, τη στρατηγική του για ένα ζήτημα προτεραιότητας (Άξονα ή Μέτρο) πρέπει να απαντήσει στα επόμενα 4 βασικά ερωτήματα.:

- Ποιες δραστηριότητες θα υλοποιηθούν (Τι θα παραχθεί και πως)
- Ποιοι θα είναι οι αποδέκτες των δραστηριοτήτων και σε τι θα ωφεληθούν (Σε ποιους και γιατί)
- Ποια υπηρεσιακή δομή του ΟΤΑ και με τι πόρους θα υλοποιήσει τις δραστηριότητες
(Ποιος και με τι μέσα:)
Με η κόστος θα υλοποιηθούν οι δραστηριότητες και από ποια πηγή χρηματοδότησης θα καλυφθεί το κόστος; (Με τι κόστος και με ποια έσοδα;)

Όπως φαίνεται στο επόμενο σχήμα τα 4 ερωτήματα αντιστοιχούν σε 4 βασικές διαστάσεις της λειτουργίας των ΟΤΑ.

- ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ
- ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
- ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Μέσω της διατύπωσης στόχων στις 4 προηγούμενες διαστάσεις, προσδιορίζεται η πορεία (στρατηγική) που θα πρέπει να ακολουθήσει ο ΟΤΑ για να πετύχει έναν αναπτυξιακό στόχο προτεραιότητας.

Γενικοί και ειδικοί στόχοι

Η στρατηγική ενός ΟΤΑ καθορίζεται σε δύο στάδια :

Α) Αρχικά καθορίζεται από το Δημοτικό συμβούλιο η συνολική στρατηγική του ΟΤΑ και η στρατηγική του κάθε Άξονα προτεραιότητας μέσω της διατύπωσης γενικών στόχων.

.Β) Στη συνέχεια εξειδικεύονται οι γενικοί στόχοι και επιλέγεται η στρατηγική του κάθε Μέτρου, μέσω της διατύπωσης ειδικών στόχων.

Οι γενικές στρατηγικές επιλογές του Δημοτικού Συμβουλίου (Άξονες προτεραιότητας και Γενικοί στόχοι) αποτελούν το πλαίσιο για τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων από τα όργανα διοίκησης των επί μέρους δημοτικών υπηρεσιών (πχ Αντιδήμαρχοι) και το:ν εποπτευόμενων φορέων του ΟΤΑ (Πρόεδροι και Διοικητικά συμβούλια των ΝΠΔΔ και των Δημ. Επιχειρήσεων του ΟΤΑ).

Με τις ειδικότερες επιλογές στο επίπεδο των Μέτρων, γίνεται η καθοδική διάχυση (εξάπλωση) των στόχων του Δημοτικού Συμβουλίου σε όλες τις υπηρεσίες, τα νομικά πρόσωπα και τις επιχειρήσεις του Δήμου.

Έτσι η στρατηγική σε επίπεδο Μέτρου ευθυγραμμίζεται με την γενική κατεύθυνση που ορίζουν οι συνολικές στρατηγικές επιλογές του Δημοτικού συμβουλίου.

3.4 Επιχειρησιακές επιλογές

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα δεν περιλαμβάνει απλώς στρατηγικό σχέδιο επιλογής προτεραιοτήτων και στόχων, αλλά και τετραετές πρόγραμμα πράξεων και κατανομής πόρων που συντάσσεται στο πλαίσιο των στρατηγικών επιλογών του ΟΤΑ. Σκοπός του είναι η μετάφραση της στρατηγικής της τοπικής αρχής σε επιχειρησιακούς στόχους και εφικτές πράξεις.

3.4.1 Τετραετής προγραμματισμός πράξεων

Δείκτες και Ποσοτικοποίηση των στόχων

Οι στόχοι που θα διατυπώνονται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα πρέπει να είναι σαφείς, συγκεκριμένοι και χρονικά προσδιορισμένοι. Η πλέον σαφής και «επαληθεύσιμη» διατύπωση των στόχων προϋποθέτει τη μέτρηση τους, μέσω της χρήσης κατάλληλων δεικτών (δηλ. ποσοτικών μεγεθών ή λόγων μεταξύ δύο ποσοτικών μεγεθών) που μετρούν

- α) τα παραγόμενα προϊόντα ή εκφρές της λειτουργίας του ΟΤΑ β)
- και τα **αποτελέσματα** (επιπτώσεις) της λειτουργίας του ΟΤΑ

Η χρησιμότητα των δεικτών συνίσταται στην ποσοτικοποίηση των στόχων με σκοπό την παρακολούθηση της προόδου επίτευξής τους. Επομένως, οι δείκτες αντιστοιχούν στους στόχους και διακρίνονται σε :

- ^ Δείκτες ανάπτυξης
- ^ Δείκτες αποδεκτών
- ^ Δείκτες δραστηριοτήτων
- ^ Δείκτες πόρων και οργάνωσης
- ^ Οικονομικούς δείκτες

Επιλογή πράξεων

Στη συνέχεια γίνεται η επιλογή ενός συνόλου πράξεων (έργων ή δράσεων) που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του κάθε Μέτρου. Για την επίτευξη του αναπτυξιακού στόχου του κάθε Μέτρου σχεδιάζεται ένα ολοκληρωμένο υποπρόγραμμα πράξεων, οι οποίες δεν αφορούν μόνο σε νέα ή συνεχιζόμενα τεχνικά έργα, αλλά είναι δυνατό να περιλαμβάνουν :

- νέες κύριες ή υποστηρικτικές υπηρεσίες που θα παρέχει ο Δήμος (οι οποίες θα υλοποιηθούν από νέες δομές ή από τις υφιστάμενες δομές με διεύρυνση του ρόλου τους)
- συνεργασίες με άλλους φορείς για τη παροχή υπηρεσιών ή την εκτέλεση έργων στην περιοχή του ΟΤΑ που σχετίζονται με τις αρμοδιότητες τους
- σχεδιασμό και υλοποίηση επενδύσεων αξιοποίησης των τοπικών πόρων

- αλλαγή των κανονιστικών όρων και πλαισίων για τις κοινωνικό-οικονομικές λειτουργίες της περιοχής (κυκλοφοριακές ρυθμίσεις, χρήσεις γης, όροι δόμησης κλπ)
- εκπόνηση των αναγκαίων μελετών και ερευνών
  - εκτέλεση ενεργειών κατάρτισης
  - δράσεις βελτίωσης της οργάνωσης / διοίκησης
  - ενέργειες δημοσιότητας / πληροφόρησης/ευαισθητοποίησης
  - προσλήψεις ή κατάρτιση προσωπικού
- μηχανοργάνωση, προμήθεια εξοπλισμού, εξασφάλιση γης και κτιριακών εγκαταστάσεων κλπ

Δομές υλοποίησης των πράξεων

Οι πράξεις ενός Μέτρου δεν αφορούν σε μια και μόνο υπηρεσία του ΟΤΑ. Οι υπεύθυνοι υλοποίησης των πράξεων είναι δυνατό να περιλαμβάνουν :

- εσωτερικές υπηρεσίες του ΟΤΑ
- νομικά πρόσωπα και επιχειρήσεις που εποπτεύονται από τον ΟΤΑ
- φορείς συνεργασίας στους οποίους συμμετέχει ο ΟΤΑ (πχ σύνδεσμοι, διαδημοτικές επιχειρήσεις κλπ)
- συνεργασίες του ΟΤΑ με άλλους φορείς

Τεχνικά δελτία προγραμματισμού των πράξεων

Στη συνέχεια, γίνεται ο αναλυτικός προγραμματισμός υλοποίησης της κάθε πράξης, συμπληρώνοντας τυποποιημένο Τεχνικό δελτίο προγραμματισμού πράξης. Στο Δελτίο προσδιορίζονται:

- Οι εκροές και τα αναμενόμενα αποτελέσματα της πράξης
- Οι φάσεις και οι επί μέρους ενέργειες που συντείνουν στην ολοκλήρωση της πράξης
- Ο υπεύθυνος υλοποίησης της πράξης
- Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης
- Οι αναγκαίοι πόροι υλοποίησης της πράξης
- Ο προϋπολογισμός και οι πιθανές πηγές χρηματοδότησης της πράξης

Ο προγραμματισμός των ενεργειών και των απαιτούμενων πόρων γίνεται για κάθε έτος της επόμενης τετραετίας έτσι ώστε να είναι εύκολη η μετάβαση στο ετήσιο πρόγραμμα δράσης.

3.4.2 Τετραετής προϋπολογισμός του προγράμματος

Τετραετές πρόγραμμα στελέχωσης και δαπανών

Προκειμένου να εκτιμηθεί το αθροιστικό αποτέλεσμα των πράξεων στους πόρους του ΟΤΑ, συγκεντρώνονται οι απαιτήσεις στελέχωσης και δαπανών όλων των πράξεων του προγράμματος και δημιουργούνται πίνακες με :

- το πρόγραμμα στελέχωσης,
- το πρόγραμμα επενδυτικών δαπανών για πράξεις που αναφέρονται σε νέες ή συνεχιζόμενες επενδύσεις (έργα, μελέτες και προμήθειες εξοπλισμού) και
- το πρόγραμμα λειτουργικών δαπανών για πράξεις που αφορούν στη δημιουργία νέων υπηρεσιών (κύριων και υποστηρικτικών)

Τετραετές πρόγραμμα εσόδων

Στη συνέχεια γίνεται εκτίμηση των εσόδων του ΟΤΑ, ανά πηγή χρηματοδότησης. Για τις εκτιμήσεις των εσόδων θα χρειαστεί πρόβλεψη των παραγόντων που επηρεάζουν τα έσοδα του Δήμου (π.χ. πληθωρισμός, εξέλιξη πληθυσμού, εξέλιξη ύψους τελών κλπ) καθώς και ανάλυση των τάσεων της προηγούμενης πενταετίας. Με βάση τις εκτιμήσεις αυτές θα

προκόψει η συνολική εικόνα Γης διαχρονικής εξέλιξης των εσόδων του Δήμου για τα επόμενα 4 έτη.

Ιεράρχηση των πράξεων

Προκειμένου να πετύχουμε τη βέλτιστη κατανομή των περιορισμένων οικονομικών πόρων σε πράξεις στρατηγικής σημασίας, χρειάζεται η ταξινόμηση των πράξεων κατά σειρά σημαντικότητας, δηλ. απαιτείται ο καθορισμός προτεραιοτήτων και η δημιουργία ενός ιεραρχημένου καταλόγου πράξεων.

Τετραετής προϋπολογισμός του προγράμματος

Ο τετραετής προϋπολογισμός «μεταφράζει» σε οικονομικούς όρους το επιχειρησιακό, πρόγραμμα, συντάσσεται αναλυτικά για κάθε έτος της επόμενης τετραετίας και περιλαμβάνει:

- τον 4ετή **λειτουργικό** προϋπολογισμό
- τον 4ετή **επενδυτικό** προϋπολογισμό

Η πρόβλεψη των εσόδων σε συνδυασμό με την ιεράρχηση των πράξεων θα οδηγήσουν στη σύνταξη των δύο προϋπολογισμών. Το εκτιμώμενο ύψος των εσόδων προσδιορίζει το όριο χρηματοδότησης των πράξεων, οπότε τα εκτιμώμενα έσοδα θα χρηματοδοτήσουν τις πράξεις πρώτης προτεραιότητας. Οι πράξεις κάτω του ορίου χρηματοδότησης θα υλοποιηθούν μόνο όταν εξασφαλιστούν οι αναγκαίοι πρόσθετοι οικονομικοί πόροι.

Ο τετραετής προϋπολογισμός, παρακολουθώντας τη διάρθρωση του προγράμματος, συντάσσεται ανά Μέτρο και Άξονα, προκειμένου να είναι φανερή η κατανομή των οικονομικών πόρων στους διαφόρους τομείς της δημοτικής πολιτικής.

3.5 Παρακολούθηση και αξιολόγηση του προγράμματος

Σκοπός της φάσης αυτής είναι η περιγραφή οργάνων, διαδικασιών και συστημάτων που θα διευκολύνουν την υλοποίηση του επιχειρησιακού προγράμματος, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της υλοποίησης και την αναθεώρηση των αποφάσεων.

Το πρόγραμμα θα πρέπει να συνοδεύεται από ένα σύστημα παρακολούθησης και περιοδικών αναφορών προς τα όργανα διοίκησης του ΟΤΑ, που θα επιτρέπει την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης του και την ανάληψη διορθωτικών ενεργειών, πχ

- Τριμηνιαίες αναφορές παρακολούθησης της υλοποίησης των πράξεων
- Ετήσιος απολογισμός και πιθανή αναθεώρηση των στρατηγικών και επιχειρησιακών επιλογών
- Ανά τετραετία, αξιολόγηση της υλοποίησης του προηγούμενου τετραετούς προγράμματος, αναθεώρηση των στρατηγικών επιλογών και σύνταξη νέου επιχειρησιακού προγράμματος

Το πρόγραμμα θα πρέπει να προβλέπει δομές παρακολούθησης, (όργανα και υπηρεσίες) σε αντιστοιχία με τη δομή του, πχ

- ^ Οι επιτροπές του Δημοτικού Συμβουλίου μπορούν να αναδιαρθρωθούν ώστε να αντιστοιχούν στους Άξονες προτεραιότητας
- ^ Ορισμός υπεύθυνων Μέτρων
- ^ Ορισμός υπεύθυνων Πράξεων

Το πρόγραμμα θα πρέπει να προβλέπει διαδικασίες παρακολούθησης της εξέλιξης της τιμής των δεικτών και εντοπισμού των αποκλίσεων έναντι των ποσοτικών στόχων που τέθηκαν. Με βάση την ερμηνεία των αποκλίσεων θα λαμβάνονται περιοδικά αποφάσεις διόρθωσης της πορείας υλοποίησης.

3.6 Έγκριση του προγράμματος

Η φάση περιλαμβάνει ενέργειες όπως :

- Επικοινωνία δημοσιότητα του προγράμματος
- Συγκέντρωση και ενσωμάτωση παρατηρήσεων και σχολίων
- Έγκριση του προγράμματος από το Δημοτικό Συμβούλιο

4 Κύρια χαρακτηριστικά των επιχειρησιακών προγραμμάτων

4.1 Το επιχειρησιακό πρόγραμμα ως τμήμα του προγραμματικού κύκλου των ΟΤΑ

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα αποτελεί οργανικό στοιχείο της καθημερινής λειτουργίας και διοίκησης ενός ΟΤΑ και μέρος του προγραμματικού του κύκλου.

Η σύνταξη των επιχειρησιακών προγραμμάτων αποσκοπεί εκτός των άλλων και στην εισαγωγή συστηματικών διαδικασιών σχεδιασμού, προγραμματισμού, παρακολούθησης και αξιολόγησης της δράσης των ΟΤΑ και στην ανάπτυξη ανάλογων υποστηρικτικών δράσεων (πχ Υπηρεσία Προγραμματισμού, Υπ. Τεκμηρίωσης). Ο προγραμματισμός δεν αποτελεί μια εφάπαξ ενέργεια (με τη μορφή μελέτης) που ολοκληρώνεται και σταματά, αλλά το διαρκές αντικείμενο ενασχόλησης των αιρετών οργάνων, των προϊσταμένων και της υπηρεσίας προγραμματισμού ενός ΟΤΑ.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα αποτελεί το πρώτο στάδιο του προγραμματικού κύκλου του ΟΤΑ που περιλαμβάνει τα εξής στάδια :

1. Σύνταξη τετραετούς επιχειρησιακού προγράμματος
2. Σύνταξη ετήσιου προγράμματος δράσης και ετήσιου προϋπολογισμού
3. Παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης του ετήσιου προγράμματος δράσης

Το τετραετές πρόγραμμα υλοποιείται μέσω του ετήσιου προγράμματος δράσης του ΟΤΑ και των εποπτευόμενων φορέων του.

Σκοπός της σύνταξης του ετήσιου προγράμματος δράσης είναι η μετάφραση του συνολικού τετραετούς επιχειρησιακού προγράμματος σε ετήσιο πρόγραμμα των φορέων υλοποίησης των πράξεων. Δηλ. ο ετήσιος προγραμματισμός στοχεύει στον επιμερισμό των πράξεων του τετραετούς προγράμματος στις δομές του ΟΤΑ (ΟΤΑ, ΝΠΙΔΔ, Επιχειρήσεις). Για κάθε έτος της επόμενης τετραετίας θα υλοποιείται από τις δομές του ΟΤΑ ένα «κομμάτι» του επιχειρησιακού προγράμματος.

Οι διαφορές του ετήσιου από το τετραετές πρόγραμμα συνοψίζονται στα εξής :

A) Ενώ το τετραετές πρόγραμμα είναι ενιαίο / ολοκληρωμένο πρόγραμμα, το ετήσιο συντάσσεται ανά φορέα υλοποίησης. Ενώ η δομή του τετραετούς προγράμματος αντιστοιχεί στους στόχους προτεραιότητας, το ετήσιο πρόγραμμα δράσης αντιστοιχεί στην οργανωτική δομή του ΟΤΑ και των εποπτευόμενων φορέων του. Συντάσσεται δηλ. ανά φορέα και υπηρεσία και προσδιορίζει το τι θα κάνει η κάθε διοικητική ενότητα στο επόμενο έτος, στο πλαίσιο των επιλογών του τετραετούς προγράμματος.

B) Ενώ το τετραετές πρόγραμμα καθορίζει τις πράξεις που απαιτούνται για την αλλαγή της τρέχουσας λειτουργίας των δομών του ΟΤΑ, το ετήσιο πρόγραμμα αντανάκλα τις τρέχουσες δραστηριότητες των δομών και επιπρόσθετα περιλαμβάνει μέρος των πράξεων που προβλέπονται στο τετραετές.

Γ) Σε σχέση με τις λειτουργικές δαπάνες, ενώ ο τετραετής προϋπολογισμός υπολογίζει μόνο τις πρόσθετες λειτουργικές δαπάνες για τις νέες υπηρεσίες που θα δημιουργηθούν, ο ετήσιος προϋπολογισμός περιλαμβάνει το σύνολο των λειτουργικών δαπανών του κάθε φορέα.

Λ) Στο τετραετές πρόγραμμα ο προγραμματισμός και προϋπολογισμός γίνεται με συνολικά συγκεντρωτικά μεγέθη, ενώ το ετήσιο είναι περισσότερο συγκεκριμένο, λεπτομερές και ακριβές πρόγραμμα δεδομένου ότι είναι πιο εύκολη η πρόβλεψη για ετήσιο χρονικό ορίζοντα.

4.2 Το επιχειρησιακό πρόγραμμα ως συμμετοχική διαδικασία όλων των εμπλεκόμενων

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα δεν αποτελεί απλώς ένα κείμενο αλλά μια σημαντικής σημασίας (για τον ΟΤΑ και τους κατοίκους του) διαδικασία στην οποία εμπλέκονται με σαφώς καθορισμένο τρόπο :

- Αιρετά όργανα (Δημ. Συμβούλιο, επιτροπές του Δημ. Συμβ., Αντιδήμαρχοι, ΔΣ επιχειρήσεων, Τοπικά συμβούλια)
- Υπηρεσιακά στελέχη (Προϊστάμενοι υπηρεσιών, Διευθυντές δημ. Επιχειρήσεων, στελέχη Γης υπηρεσίας Προγραμματισμού)
- Τοπικοί φορείς και ομάδες δημοτών με σημαντικό βαθμό συμβολής στην τοπική ανάπτυξη ή/και στη λειτουργία του ΟΤΑ
- Φορείς του διοικητικού συστήματος της χώρας

Η λήψη των αποφάσεων προγραμματισμού δεν στηρίζεται μόνο στην ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης μέσω δεικτών και στατιστικών στοιχείων, αλλά και στις ανάγκες και προσδοκίες των κατοίκων και του ανθρώπινου δυναμικού του ΟΤΑ, όπως αυτές διατυπώνονται στις διαδικασίες συμμετοχής.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα πρέπει να αποτελεί το βασικό πλαίσιο κατεύθυνσης, προσδιορισμού και συντονισμού των ενεργειών όλων των οργάνων διοίκησης και υπηρεσιών ενός ΟΤΑ και να είναι ευρύτερα γνωστό στους εργαζόμενους, προκειμένου να υλοποιηθούν οι στόχοι του.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα πρέπει να αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας όλων των δομών του ΟΤΑ και να οδηγεί στην ανάληψη δεσμεύσεων μεταξύ των διαδοχικών ιεραρχικών επιπέδων, σε ότι αφορά την υλοποίηση του τμήματος εκείνου στο οποίο αυτά εμπλέκονται.

Ο ρόλος των εξωτερικών συμβούλων

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα θα πρέπει να συνδυάζει την επιστημονική μεθοδολογία με την εμπειρία των αιρετών και του προσωπικού του ΟΤΑ. Ο ρόλος των εξωτερικών συμβούλων συνίσταται στο να λειτουργήσουν ως «καταλύτες και διευκολυντές» της όλης διαδικασίας, εγγυώμενοι τη μεθοδολογική της διάσταση και όχι στο να υποκαταστήσουν τον ουσιαστικό ρόλο των άμεσα εμπλεκόμενων, που συνίσταται στην εισήγηση και λήψη των στρατηγικών και επιχειρησιακών αποφάσεων. Η πρακτική της ανάθεσης της σύνταξης του προγράμματος σε εξωτερική μελετητική ομάδα δεν θα οδηγήσει στα επιθυμητά αποτελέσματα.

4.3 Επιχειρησιακό πρόγραμμα, μελέτες και στατιστικά στοιχεία

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα δεν αποτελεί μελέτη που εκπονείται κάθε τετραετία, αλλά διαδικασία λήψης στρατηγικών και επιχειρησιακών αποφάσεων.

Μια «μελέτη» στοχεύει στην ανάλυση ενός φαινομένου με πρωταρχικό σκοπό τη κατανόηση του και την απόκτηση γνώσης, ενώ ένα «πρόγραμμα» αποτελεί μια συνθετική εργασία που

αξιοποιεί προϋπάρχουσα γνώση και εκτιμήσεις για τις μελλοντικές εξελίξεις, προκειμένου να συναγάγει κατευθύνσεις, να καθορίσει προτεραιότητες και να καταλήξει σε τεκμηριωμένες αποφάσεις δράσης.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα δεν υποκαθιστά τις μελέτες

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα επομένως λόγω του εύρους του και του ολοκληρωμένου πολυτομεακού-του χαρακτήρα, δεν είναι δυνατό παρά να στηρίζεται σε πρόσφατες τομεακές μελέτες, πολεοδομικά σχέδια, μελέτες οργάνωσης/ μελέτες τεχνικών έργων κλπ, και να συνθέτει τα συμπεράσματά τους σε μια ενιαία στρατηγική καθορίζοντας τις προτεραιότητες.

Δεδομένου ότι η ποιότητα του προγραμματισμού και της λήψης αποφάσεων επηρεάζονται από την ύπαρξη, επίκαιρου μελετητικού υπόβαθρου και στατιστικών στοιχείων, αν σε κάποιους τομείς εντοπιστούν πληροφοριακές ελλείψεις, οι απαιτούμενες μελετητικές εργασίες ή οι εργασίες τεκμηρίωσης θα πρέπει να προβλεφθούν ως πράξεις του επιχειρησιακού προγράμματος.

4.4 Απλή, ευέλικτη και συνεκτική μεθοδολογία

Ο προγραμματισμός της δράσης ενός ΟΤΑ είναι δυνατό να αναφέρεται :

- στον συνολικό προγραμματισμό της τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης του ΟΤΑ από το Δημοτικό Συμβούλιο
- στον προγραμματισμό σε ένα τομέα δραστηριοτήτων ή σε ένα επί μέρους θέμα
- προτεραιότητας στον προγραμματισμό της δράσης μιας δημοτικής υπηρεσίας ή ενός νομικού προσώπου (περιβάλλον δημοσίου δικαίου) και
- στον προγραμματισμό της δράσης μιας δημοτικής επιχείρησης (Νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου)
- στον προγραμματισμό μιας συνεργασίας του ΟΤΑ με άλλους φορείς για την από κοινού αντιμετώπιση ενός ζητήματος προτεραιότητας

Για όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις θα πρέπει κατά το δυνατό να προταθεί ενιαία μεθοδολογία προγραμματισμού με τη χρήση κοινής διαδικασίας (φάσεων και βημάτων) και με τη χρήση κοινής ορολογίας.

Δεδομένου ότι το περιεχόμενο και η διαδικασία σύνταξης του επιχειρησιακού προγράμματος θα πρέπει να διαμορφώνονται ανάλογα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του κάθε ΟΤΑ, η μεθοδολογία θα πρέπει να είναι ευέλικτη και να παρέχει τη δυνατότητα προσαρμογής της στη ποικιλία των περιπτώσεων των ΟΤΑ (μέγεθος του ΟΤΑ, χαρακτηριστικά της περιοχής του ΟΤΑ, βαθμός μηχανοργάνωσης, ύπαρξης ικανών στελεχών, στυλ διοίκησης της τοπικής αρχής)

Κύριος στόχος της μεθοδολογίας θα πρέπει να είναι η απλότητα και η διασφάλιση των διασυνδέσεων και της συνέπειας μεταξύ των φάσεων της όλης διαδικασίας.

5 Οι προϋποθέσεις εφαρμογής των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

5.1 Θεσμικό πλαίσιο και Προγράμματα υποστήριξης

Το περιεχόμενο και η διαδικασία εκπόνησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων θα πρέπει να θεσμοθετηθούν και στη συνέχεια να σχεδιασθούν από την ΚΕΔΚΕ προγράμματα υποστήριξης για την υποβοήθηση των ΟΤΑ κατά τη σύνταξη και υλοποίηση των πρώτων προγραμμάτων τους μέσω της αξιοποίησης των ΤΕΔΚ.

Στη κατεύθυνση της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των ΟΤΑ, η υιοθέτηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων θα πρέπει να συνδυαστεί με τη λήψη μέτρων για τα ακόλουθα

5.2 Συνκρότηση υπηρεσιακών μονάδων Προγραμματισμού

Απαραίτητη θεωρείται η συγκρότηση υπηρεσιακών μονάδων Προγραμματισμού- στους Δήμους για την υποστήριξη των διαδικασιών προγραμματισμού και την τεκμηριωμένη προετοιμασία της λήψης των αποφάσεων από τα αιρετά όργανα και τις υπηρεσίες.

Ακόμα και αν το ΕΠ συνταχθεί χωρίς την υποστήριξη μιας υπηρεσίας Προγραμματισμού, οι δυσκολίες και τα εμπόδια στη φάση της υλοποίησης του προγράμματος, δημιουργούν την ανάγκη για συχνές αναθεωρήσεις και τροποποιήσεις. Οι αλλαγές αυτές δεν θα μπορούν να γίνουν, αν ίδιος ο Δήμος δεν έχει αναπτύξει τις αναγκαίες υποστηρικτικές δομές.

Οι μονάδες αυτές θα πρέπει να εξασφαλίζουν :

- * την υποστήριξη της σύνταξης των τετραετών και ετήσιων προγραμμάτων
- * τη συνεχή παρακολούθηση της υλοποίησης των προγραμμάτων
- * την ανά τακτά χρονικά διαστήματα αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων
- * τη συνεχή και έγκαιρη πληροφόρηση από το εξωτερικό περιβάλλον με σκοπό την αξιοποίηση των ευκαιριών και την εισαγωγή καινοτομιών και βελτιώσεων στη λειτουργία του ΟΤΑ (π.χ. εθνική και κοινοτική νομοθεσία, νέες δυνατότητες συνεργασιών, εξελίξεις στις δημόσιες πολιτικές, νέες τεχνολογικές εφαρμογές κλπ)

5.3 Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα των ΟΤΑ

Προκειμένου το ΕΠ να αποτελέσει οργανικό τμήμα της καθημερινής λειτουργίας ενός ΟΤΑ, οι βασικές στρατηγικές και επιχειρησιακές επιλογές θα πρέπει να αποτυπώνονται σε τυποποιημένα έντυπα, που αποτελούν εργαλεία σαφούς διατύπωσης και επικοινωνίας των αποφάσεων. Τα έντυπα αυτά περιλαμβάνουν :

- πίνακες με τις αναπτυξιακές προτεραιότητες, τους στόχους, τους δείκτες παρακολούθησης και τις πράξεις που θα υλοποιηθούν στην τετραετία
- τεχνικά δελτία προγραμματισμού της κάθε πράξης
- χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των πράξεων
- πίνακες με τους προϋπολογισμούς εσόδων και δαπανών ανά Μέτρο και Άξονα

Τα προηγούμενα έντυπα προγραμματισμού μηχανογραφούνται και αποτελούν τη βάση για την παρακολούθηση της υλοποίησης του προγράμματος. Επομένως το ΕΠ πρέπει να λάβει κατάλληλα κωδικοποιημένη μορφή ώστε να αποτελέσει μέρος του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος ενός ΟΤΑ. Το σύστημα αυτό τηρεί και συσχετίζει....

- οικονομικά στοιχεία εσόδων / δαπανών,
- στοιχεία προσωπικού και άλλων πόρων
- στοιχεία των παραγόμενων εκροών των δραστηριοτήτων
- στοιχεία αποδεκτών και χρηστών των δραστηριοτήτων
- στοιχεία για την κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική κατάσταση της περιοχής του ΟΤΑ

.... και παράγει τις αναγκαίες αναφορές προς τα όργανα διοίκησης για

α) την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των πράξεων

β) καθώς και για την διαχρονική εξέλιξη της τιμής των δεικτών παρακολούθησης της επίτευξης των στόχων.

5.4 Εκσυγχρονισμός της οικονομικής διοίκησης των ΟΤΑ

Για την υποστήριξη της όλης διαδικασίας σχεδιασμού / προγραμματισμού των ΟΤΑ χρειάζεται η αξιοποίηση του διπλογραφικού λογιστικού συστήματος και ο ανασχεδιασμός των διαδικασιών και εντύπων προϋπολογισμού, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα ακριβούς κοστολόγησης των πράξεων και παρακολούθησης των δαπανών ανά δραστηριότητα.

Ο προϋπολογισμός των ΟΤΑ εκτός από εργαλείο ελέγχου της νομιμότητας, των δαπανών θα πρέπει να αποτελεί και εργαλείο αξιολόγησης της αποδοτικότητας της λειτουργίας των ΟΤΑ. Για να εκπληρώνει ένα τέτοιο σκοπό οφείλει να συνδέει την κατανομή των πόρων με την επίτευξη αποτελεσμάτων. Επομένως θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα ομαδοποίησης των δαπανών όχι μόνο ως προς το είδος τους (μισθοί, αποσβέσεις, προμήθειες κλπ) αλλά και ως προς την δραστηριότητα που αφορούν, έτσι ώστε να είναι φανερή η κατανομή πόρων σε κάθε επί μέρους δημοτική λειτουργία. Κάθε μια επιμέρους δραστηριότητα του Δήμου θα αποτελεί ένα κέντρο ευθύνης του ετήσιου προγράμματος δράσης και ένα κέντρο κόστους του λογιστικού συστήματος.

Τα παραδοσιακά κριτήρια των αυξητικών ή σταθερών δαπανών κατά τη σύνταξη του προϋπολογισμού, πρέπει να αντικατασταθούν από ουσιαστικές αναλύσεις κόστους / αποτελέσματος. Οι ΟΤΑ εφαρμόζοντας τις σύγχρονες μεθόδους διοίκησης που είναι προσανατολισμένες σε μετρήσιμα αποτελέσματα, θα πρέπει πλέον να εστιάζουν την προσοχή τους όχι μόνο στους οικονομικούς πόρους και τις αρμοδιότητες που διαθέτουν, αλλά και στο προϊόν (εκροές) που παράγεται με την αξιοποίηση των πόρων, καθώς και στα αποτελέσματα του παραγόμενου προϊόντος στους αποδέκτες.

5.5 Εκσυγχρονισμός της διοίκησης των υπηρεσιών των ΟΤΑ

Η εισαγωγή συστήματος προγραμματισμού και παρακολούθησης της δράσης των υπηρεσιών του Δήμου θα αναβαθμίσει τόσο τη λειτουργία των αιρετών οργάνων όσο και των υπηρεσιακών προϊσταμένων.

Αν το τετραετές και το ετήσιο πρόγραμμα δράσης περιλαμβάνουν ποσοτικούς στόχους, τότε η αποκέντρωση υπευθυνότητας στους προϊστάμενους για την υλοποίηση των προγραμμάτων, σε συνδυασμό με την υποχρέωση τους για αναφορές και απολογισμούς της δράσης των υπηρεσιών που εποπτεύουν, θα μειώσουν όχι μόνο τον διεκπεραιωτικό ρόλο των προϊσταμένων αλλά και την ενασχόληση των αιρετών με τα τρέχοντα διαχειριστικά ζητήματα.

Ο έλεγχος του υπηρεσιακού μηχανισμού από τα αιρετά όργανα του ΟΤΑ θα διενεργείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα κυρίως με βάση τα πραγματοποιηθέντα αποτελέσματα της λειτουργίας των υπηρεσιών σε σύγκριση με τους αρχικά προγραμματισθέντες στόχους και λιγότερο με την άσκηση καθημερινής εποπτείας.

Έτσι, τα αιρετά όργανα διοίκησης θα απασχολούνται κυρίως με τη χάραξη πολιτικής και στρατηγικής, δηλ. με την ουσία του ρόλου τους, που συνίσταται στην επικοινωνία με την τοπική κοινωνία, τον εντοπισμό και την ιεράρχηση των τοπικών προβλημάτων, στην σχεδίαση στρατηγικών σχεδίων και προγραμμάτων και στην παρακολούθηση της υλοποίησής τους.

5.6 Οργανωτικές αλλαγές

Είναι γνωστό το πρόβλημα του κατακερματισμού της εκτέλεσης των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ από ένα μεγάλο πλήθος δημοτικών υπηρεσιών, νομικών προσώπων και επιχειρήσεων. Η δομή του ΕΠ σε Άξονες και Μέτρα αποτυπώνοντας τη συνολική εικόνα της μελλοντικής

λειτουργίας του ΟΤΑ προσανατολίζει τον υπηρεσιακό μηχανισμό, λειτουργεί ως συνεκτικό στοιχείο και διευκολύνει τον συντονισμό.

Οι ανάγκες συντονισμού και παρακολούθησης της υλοποίησης, ενός επιχειρησιακού προγράμματος., ανά Άξονα. Μέτρο και Πράξη προϋποθέτει τον ορισμό αντίστοιχων υπεύθυνων και τη λειτουργία οργάνων συντονισμού και ομάδων εργασίας. Οι δομές αυτές είναι δομές -του αντιστοιχούν σε ένα έργο ή σε ένα πρόγραμμα έργων για την επίτευξη ενός, στόχου και διαπερνούν οριζόντια τις υφιστάμενες οργανωτικές δομές ενός ΟΤΑ. Το ανθρώπινο δυναμικό των ΟΤΑ χρειάζεται εκπαίδευση στη διοίκηση σύνθετων έργων / προγραμμάτων(project management).

5.7 Συντονισμός των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Δημόσιου τομέα

Τα ΕΠ μπορούν εν δυνάμει να αποτελέσουν το εργαλείο επικοινωνίας και συντονισμού μεταξύ των φορέων του δημόσιου τομέα.

Η εφαρμογή των επιχειρησιακών προγραμμάτων στους ΟΤΑ σταδιακά θα εγείρει ζητήματα συντονισμού, ευθυγράμμισης και εναρμόνισης των διαφόρων επιπέδων προγραμματισμού της χώρας. Θα τεθούν επομένως ζητήματα συντονισμού των προγραμμάτων όλων των ΟΤΑ ενός Νομού, με το επιχειρησιακό πρόγραμμα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης καθώς και με το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα, ότι η βελτίωση της ικανότητας προγραμματισμού ενός Δήμου δεν εξαρτάται μόνο από τον τρόπο διοίκησης και λειτουργίας του, αλλά και από τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του όλου πολιτικο-διοικητικού συστήματος της χώρας.

6 Τα οφέλη για τους ΟΤΑ

Από τα προηγούμενα συνάγεται ότι η σύνταξη επιχειρησιακού προγράμματος από τους ΟΤΑ:

- Προωθεί τον αναπτυξιακό και κοινωνικό ρόλο των ΟΤΑ
- Οδηγεί σε αποδοτικότερη και αποτελεσματικότερη κατανομή και αξιοποίηση των περιορισμένων πόρων
- Επισπεύδει την ωρίμανση και την υλοποίηση των δράσεων
- Βοηθά στην προσέλκυση πρόσθετων οικονομικών πόρων, διότι οι ΟΤΑ αποκτούν ετοιμότητα για την άμεση αξιοποίηση των ευκαιριών χρηματοδότησης που εκάστοτε προκύπτουν
- Περιορίζει την αποσπασματική αντιμετώπιση των προβλημάτων, προωθεί τον συντονισμό των δομών του ΟΤΑ και την ανάπτυξη συνεργασιών με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα
- Βελτιώνει τον τρόπο διοίκησης και προωθεί τον εσωτερικό μετασχηματισμό των ΟΤΑ, προσανατολίζοντας τη λειτουργία τους σε μετρήσιμα αποτελέσματα
- Ενισχύει την τοπική δημοκρατία και αυξάνει τη δυνατότητα κοινωνικού ελέγχου, καθιστώντας διανγείς τους στόχους της δημοτικής αρχής και παρέχοντας δυνατότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Η. Λίτσος, Μηχ. Παραγωγής,
Υπεύθυνος Τμ. Οργάνωσης
και Επιχειρησιακού σχεδιασμού
της Ε.Ε.Τ.Α.Α.

Οι προτεραιότητες της τοπικής ανάπτυξης σε βάθος τετραετίας

Ενα πρωτόγνωρο πεδίο αναπτύσσεται στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Πρόκειται για τα Επιχειρησιακά Προγράμματα, τα οποία είναι υποχρεωμένοι, από το νόμο πλέον, να καταρτίσουν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η πλατφόρμα και η γενική φιλοσοφία περιγράφεται στο νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων. Υποχρεωμένοι να καταρτίσουν σχετικά προγράμματα είναι όλοι οι δήμοι που έχουν πάνω από 10.000 κατοίκους, (πρόκειται για το 20% των ΟΤΑ). Σε εθελοντική βάση μπορεί να καταρτίσει επιχειρησιακό σχέδιο και δήμος με μικρότερο αριθμό κατοίκων. Μάλιστα αρκετοί έχουν ήδη προχωρήσει στις σχετικές διαδικασίες, καθώς θεωρούν ότι με τον τρόπο αυτό θα μπορέσουν κατοχυρώσουν περισσότερα μύρια για χρηματοδοτήσεις από το Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης. Τα περιθώρια που έχουν, οι μεγάλοι δήμοι της χώρας να καταρτίσουν τα επιχειρησιακά σχέδια της τετραετίας είναι περιορισμένα. Το υπουργείο προχώρησε ήδη σε μία πρώτη παράταση, καθώς οι πολιτικές εξελίξεις και οι πρακτικές δυσκολίες δε βοήθησαν να καταρτιστούν τα προγράμματα άμεσα και έγκαιρα.

Σύμφωνα με τον πρώτο σχεδιασμό οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης είχαν περιθώριο να καταθέσουν τα σχέδια μέχρι το τέλος Οκτωβρίου. Με υπουργική απόφαση του υπουργείου Εσωτερικών (4503/8-8-2007) τροποποιήθηκε η διάταξη αυτή και δόθηκε τρίμηνη παράταση μέχρι το τέλος Ιανουαρίου του 2008. Η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Εσωτερικών, σε συνεργασία με την ΚΕΔΚΕ και την ΕΕΤΑΑ, έχουν προχωρήσει σε μία συστηματική οργάνωση του όλου σχεδιασμού και του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου με στόχο την καλύτερη προετοιμασία των ενδιαφερομένων. Παρακάτω επιχειρείται μία πρώτη προσέγγιση και καταγράφονται τα βασικά βήματα

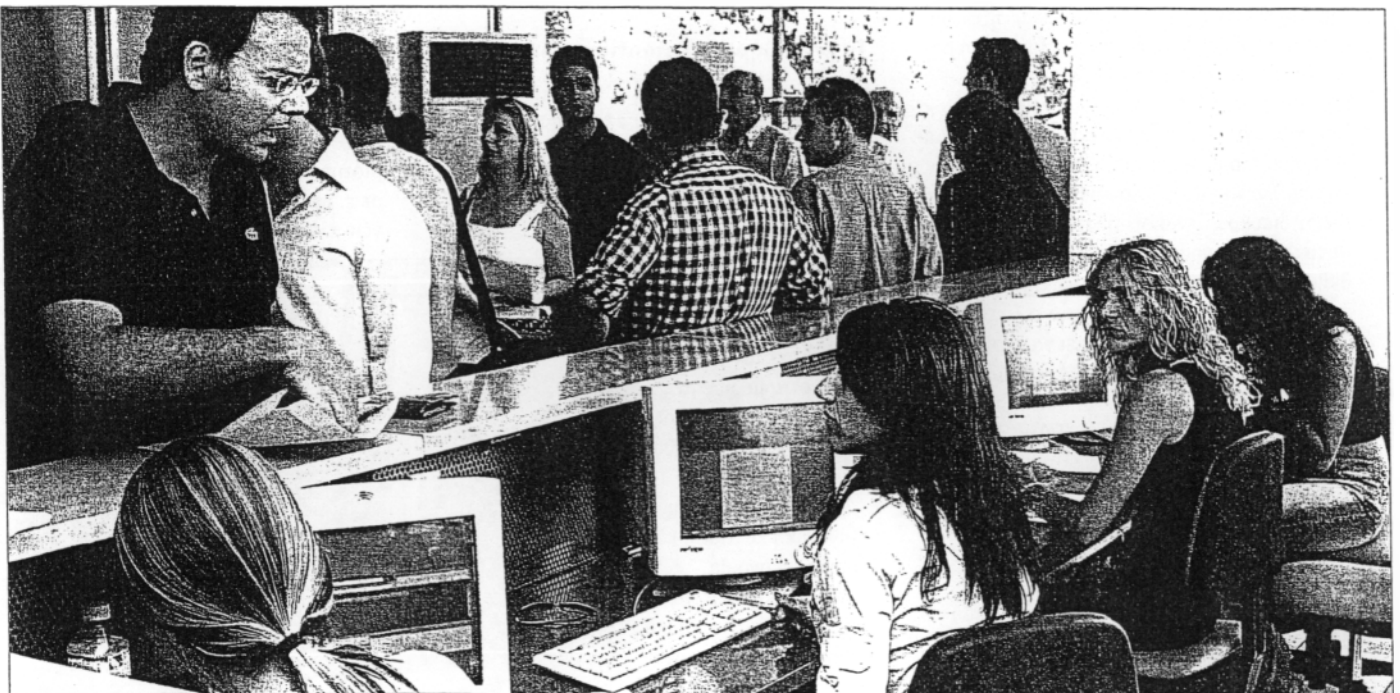
που χρειάζεται να γνωρίζουν οι δήμοι.

Στο άρθρο 207 του νέου Δημοτικού κώδικα προβλεπόταν και η κατάρτιση ειδικού Προεδρικού Διατάγματος, το οποίο θα περιείχε εξειδικευμένες πληροφορίες στους δήμους. Το διάταγμα αυτό έχει ήδη εκδοθεί, πρόκειται για το Π.Δ. 185/2007.

Τι προβλέπει ο Κώδικας για τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των Δήμων

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση εισήλθε στον αστερισμό των επιχειρησιακών προγραμμάτων και επισήμως μέσα από το όσα προβλέπει ο νέος Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων. Στα άρ-

θρα 203 έως και 207, περιγράφεται όλη η βασική φιλοσοφία τους. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές οι Δήμοι, οι Κοινότητες και οι Σύνοδοι εκπονούν επιχειρησιακά προγράμματα, τα οποία περιέχουν ένα σύνολο αξόνων προτεραιότητας για δράσεις τοπικής ανάπτυξης. Υποχρεωμένοι να καταρτίσουν επιχειρησιακά προγράμματα είναι οι δήμοι που έχουν πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων, οι δήμοι των πρωτευουσών νομών και όσοι έχουν προέλθει από τη διαδικασία των συνενώσεων. Η δυνατότητα εκπόνησης επιχειρησιακών προγραμμάτων παρέχεται και σε άλλους δήμους χωρίς αυτό να είναι κατ' ανάγκη υποχρεωτικό. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα λαμβάνει την έ-

γκριση του Δημοτικού Συμβουλίου και καλύπτει το σύνολο των δράσεων τοπικής ανάπτυξης, καθώς και οργάνωσης των υπηρεσιών των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επίσης πρέπει να περιέχει και όλες τις δράσεις των δημοτικών κοινωφελών επιχειρήσεων, των δημοτικών ανωνύμων εταιρειών και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου του δήμου.

Το περιεχόμενο και η δομή των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων περιγράφονται στο άρθρο 205. Οι δήμοι θα πρέπει να περιγράφουν τους στόχους που βάζουν εξειδικευμένα και σε βάθος τετραετίας. Η έγκριση του προγράμματος γίνεται από την Περιφέρεια, η οποία, μεταξύ άλλων, ελέγχει τη νομιμότητα των δράσεων και των διαδικασιών που τηρήθηκαν. Μετά την έγκριση από την Περιφέρεια οι δήμοι μπορούν να προχωρήσουν στην εξειδίκευσή του με την εκπόνηση ετήσιων προγραμμάτων δράσης, στα οποία και θα περιέχονται όλοι οι στόχοι που έχει βάλει η δημοτική αρχή για κάθε έτος. Όπως διευκρινίζεται σε εγκύκλιο του υπουργείου Εσωτερικών, μόνο για το 2007 ως επιχειρησιακό σχέδιο μπορεί να θεωρηθεί το Τεχνικό Πρόγραμμα και ο Οικονομικός Προϋπολογισμός του Ο.Τ.Α., του ίδιου έτους. Για τα Νομικά Πρόσωπα, για το 2007 θα απαιτηθεί μόνο ο Οικονομικός τους Προϋπολογισμός. Ειδικά για τις δράσεις των Δημοτικών Επιχειρήσεων, που είναι σε φάση προσαρμογής στο νέο θεσμικό πλαίσιο, οι δήμοι θα πρέπει να συμπεριλάβουν στο πρόγραμμα τουλάχιστον τους Οικονομικούς τους Προϋπολογισμούς και τις επιπτώσεις, που θα έχει η προσαρμογή στη γενικότερη δράση του δήμου. Στην εγκύκλιο του υπουργείου Εσωτερικών διευκρινίζεται ότι η κατάσταση των δημοτικών επιχειρήσεων των ΟΤΑ θα αποτυπωθεί οριστικά κατά την αναθεώρηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος στο τέλος του 2008. Το πρόγραμμα θα πρέπει να περιλαμβάνει και τις δράσεις των Δ.Ε.Υ.Α., καθώς πρόκειται για Ν.Π.Ι.Δ., τα οποία συστήθηκαν και έχουν κοινωφελή χαρακτήρα. Τέλος θα πρέπει να περιλαμβάνονται και οι δράσεις των Επιχειρήσεων Ραδιοφωνίας-Τηλεόρασης. Βασικό κριτήριο θα είναι το έργο που επιτελούν για την πληροφόρηση του δημότη.

Ποιος εκπονεί το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Με απόφαση του Δημάρχου συγκροτείται Διεπιστημονική Ομάδα Έργου, η οποία υπο-

στηρίζει τη δημοτική αρχή στην κατάρτιση του τετραετούς Προγράμματος. Η ομάδα αυτή δεν μπορεί να έχει περισσότερα από έξι μέλη και θα πρέπει να απαρτίζεται από αρετούς και υπαλλήλους των υπηρεσιών του δήμου. Στην Ομάδα μπορούν να συμμετέχουν, μέχρι τρεις ειδικοί σύμβουλοι -ειδικοί και επιστημονικοί συνεργάτες του Δημάρχου. Επίσης οι σύμβουλοι αυτοί θα μπορούν να είναι εξωτερικοί συνεργάτες που θα κατέχουν γνώσεις σε οικονομικά, τεχνικά, περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά θέματα. Σύμφωνα με το Π/Δ 185 στην περίπτωση που η Ομάδα Έργου χρειαστεί συμβουλευτική υποστήριξη αυτό μπορεί να γίνει και μέσω εξωτερικού συμβούλου από τον ιδιωτικό τομέα. Πάντως το υπουργείο Εσωτερικών συνιστά στις δημοτικές αρχές να αποφύγουν να προβούν σ' αυτή τη λύση, αφού ο οδηγός που έχει εκπονηθεί από την ΕΕΤΑΑ, καθώς και οι πληροφορίες που παρέχονται από το υπουργείο και τους συμβούλους των ΤΕΔΚ και της Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης, είναι ιδιαίτερα κατατοπιστικές. Αν παρόλα αυτά κριθεί από το δήμο ότι είναι αναγκαία η συνεργασία με εξωτερικούς συμβούλους, υπογραμμίζεται από το υπουργείο ότι τα κόστη αυτού του είδους υπόκεινται σε ειδικούς ελέγχους. Μάλιστα για ποσά άνω των 211.000 € οι ελέγχοι σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο είναι αυστηρότεροι.

Τα εννιά βήματα κατάρτισης των επιχειρησιακών προγραμμάτων

Για την κατάρτιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος τα βασικά βήματα που χρειάζεται να γίνουν από τους ενδιαφερομένους δήμους είναι εννιά. Σύμφωνα με τις βασικές κατευθύνσεις που δίνει ο ειδικός οδηγός κατάρτισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Ο.Τ.Α. και που έχει εκπονήσει η ΕΕΤΑΑ, οι αρμοδιότητες των δήμων ομαδοποιούνται σε τρεις θεματικούς τομείς:

Το Περιβάλλον, η κοινωνική πολιτική και η τοπική οικονομία.

Ο κάθε τομέας περιλαμβάνει θέματα τοπικής ανάπτυξης που αντιστοιχούν στις αρμοδιότητες των δήμων.

Τα θέματα περιβάλλοντος εξειδικεύονται σε δύο κατηγορίες, εκείνες του φυσικού περιβάλλοντος και εκείνες του οικιστικού. Μία αναλυτική εικόνα των τομέων παρουσιάζεται παρακάτω.

Φυσικό Περιβάλλον

- ✓ Προστασία και διαχείριση φυσικών πόρων (υδατικού και εδαφικού πόροι, ορεινοί όγκοι, δάση, ακτές και θαλάσσιο περιβάλλον, προστατευόμενες περιοχές)
- ✓ Ρύπανση περιβάλλοντος - Δημοτικά εργαστήρια
- ✓ Θέματα χωροταξίας και χρήσεων γης
- ✓ Πυρκαγιές δασών και χώρων διάθεσης απορριμμάτων
- ✓ Οδική πρόσβαση οικισμών
- ✓ Αποκατάσταση και ανάπλαση περιοχών
- ✓ Διαχείριση στερεών αποβλήτων
- ✓ Κοιμητήρια

Οικιστικό Περιβάλλον

- ✓ Θέματα πολεοδομίας και αστικών χρήσεων γης
- ✓ Οικιστική και πολεοδομική ανάπτυξη περιοχών
- ✓ Κοινόχρηστοι χώροι (χώροι πρασίνου, αναψυχής, πλατείες, προστασία κοινόχρηστων χώρων)
- ✓ Καθαριότητα οδών και κοινόχρηστων χώρων - Αποκομιδή απορριμμάτων
- ✓ Κυκλοφορία - στάθμευση - αστική συγκοινωνία
- ✓ Χωροθέτηση και καθορισμός όρων λειτουργίας υπαίθριων εμπορικών δραστηριοτήτων (λαϊκές αγορές, εμποροπανηγύρεις, υπαίθρια διαφήμιση), μετακινούμενων πληθυσμιακών ομάδων και επιχειρή-

σεων ή καταστημάτων

- ✓ Αισθητική πόλεων και οικισμών
- ✓ Αποχέτευση και βιολογικός καθαρισμός
- ✓ Ύδρευση, τηλεθέρμανση, αφαλάτωση
- ✓ Ηλεκτροφωτισμός κοινόχρηστων χώρων
- ✓ Οδοποιία, πεζόδρομοι

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τα βασικά βήματα που κρίνει η επιστημονική ομάδα της ΕΕΤΑΑ ότι είναι απαραίτητα για να καταρτιστεί ένα σωστό Πρόγραμμα δράσεων και έργων.

Βήμα 1: Προετοιμασία

Σκοπός του βήματος είναι η προετοιμασία και οργάνωση της διαδικασίας κατάρτισης του επιχειρησιακού προγράμματος.

Το βήμα ολοκληρώνεται με τις παρακάτω ενέργειες :

- Συγκρότηση της ομάδας έργου
- Διατύπωση των αρχικών κατευθύνσεων της δημοτικής αρχής
- Οργάνωση και προγραμματισμός του έργου
- Ενημέρωση του προσωπικού των υπηρεσιών και των Νομικών Προσώπων του Δήμου

Βήμα 2 : Περιγραφή και αξιολόγηση της κατάστασης της περιοχής του δήμου

Στο βήμα αυτό θα πρέπει να γίνει συνοπτική περιγραφή και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης της γεωγραφικής έκτασης του Δήμου. Παράλληλα πρέπει να εντοπιστούν τα σημαντικότερα ζητήματα τοπικής ανάπτυξης, τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπίσει ο Δήμος κατά την επόμενη τετραετία. Για το σκοπό αυτό, η ομάδα έργου θα πρέπει να περιγράφει συνοπτικά τη γενική, μακροσκοπική εικόνα της περιοχής του Δήμου και ν' αναφέρει τα γεωγραφικά, πληθυσμιακά, κοινωνικά, οικονομικά, πολεοδομικά, περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της.

Στη συνέχεια η ομάδα έργου θα πρέπει να αξιολογεί την κατάσταση της περιοχής και να εντοπίζει κρίσιμα ζητήματα τοπικής ανάπτυξης σε κάθε θεματικό τομέα. «Περιβάλλον και ποιότητα ζωής», «Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία, Πολιτισμός και Αθλητισμός», «Τοπική Οικονομία και Απασχόληση».

Βήμα 3 : Περιγραφή - αξιολόγηση του Δήμου και των νομικών προσώπων του

Σκοπός του βήματος αυτού είναι η σύντομη

μη περιγραφή και αξιολόγηση του εσωτερικού περιβάλλοντος του Δήμου και των νομικών προσώπων του καθώς και ο εντοπισμός των κρίσιμων ζητημάτων εσωτερικής ανάπτυξης.

Για το λόγο αυτό, οι προϊστάμενοι των υπηρεσιών του Δήμου και των επιχειρήσεων του, συμπληρώνουν ερωτηματολόγιο, στο οποίο περιγράφουν και αξιολογούν συνοπτικά τα βασικά λειτουργικά, οργανωτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της οικείας υπηρεσίας. Στη συνέχεια η ομάδα έργου, αξιοποιώντας τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια που έχει συντάξει, συνθέτει τη γενική εικόνα του εσωτερικού περιβάλλοντος του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του και αναφέρει τα βασικά χαρακτηριστικά του. Αυτά διακρίνονται στις εξής ενότητες :

- ✓ Δραστηριότητες και Διαδικασίες λειτουργίας
- ✓ Οργάνωση και Συνεργασίες
- ✓ Ανθρώπινο δυναμικό και Υλικοτεχνική υποδομή
- ✓ Οικονομικά

Η ομάδα έργου αξιολογεί τα στοιχεία του εσωτερικού περιβάλλοντος που περιγράφηκαν και εντοπίζει τα κρίσιμα ζητήματα εσωτερικής ανάπτυξης σε κάθε μία από τις θεματικές ενότητες.

Βήμα 4 : Καθορισμός της στρατηγικής και των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων

Ο στόχος του τέταρτου βήματος είναι τριπλός.

Πρώτον: Να γίνει επιλογή της στρατηγικής που θα ακολουθήσει ο Δήμος μέσω του καθορισμού γενικών στόχων και πολιτικών δράσης.

Δεύτερον: Να ομαδοποιηθούν οι γενικοί στόχοι, οι άξονες και τα μέτρα. "

Τρίτον: Να αποτυπωθεί το όραμα και οι αρχές λειτουργίας της δημοτικής «διακυβέρνησης».

Οι ενέργειες αυτές εκτελούνται από την ομάδα έργου σε συνεργασία με τη Δημοτική αρχή. Η διαμόρφωση της στρατηγικής ενός Δήμου σημαίνει : α) τον προσδιορισμό των κρίσιμων ζητημάτων τοπικής ανάπτυξης που θα αντιμετωπίσει ο Δήμος και β) τη διαμόρφωση των κατάλληλων στρατηγικών επιλογών που θα διασφαλίζουν επιτυχή προσέγγιση των γενικών στόχων τοπικής ανάπτυξης. Οι γενικοί στόχοι τοπικής ανάπτυξης θα προκύψουν μετά από ιεράρχηση των κρίσιμων ζητημάτων. Οι στόχοι εσωτερικής ανάπτυξης και οι πολιτικές

δράσης έχουν ως σκοπό τη βελτίωση των χαρακτηριστικών του εσωτερικού περιβάλλοντος του Δήμου και την βελτίωση της αποτελεσματικότητας -αποδοτικότητας της λειτουργίας του.

Βήμα 5 : Έγκριση στρατηγικού σχεδίου και διαδικασίες διαβούλευσης

Το βήμα περιλαμβάνει τις παρακάτω ενέργειες:

- ✓ Έγκριση του στρατηγικού σχεδίου
- ✓ Δημοσιοποίηση του στρατηγικού σχεδίου μέσω των διαθέσιμων μέσων επικοινωνίας
- ✓ Διοργάνωση δημόσιων εκδηλώσεων
- ✓ Σύνοψη των συμπερασμάτων των διαδικασιών διαβούλευσης και ενημέρωση των αρμόδιων υπηρεσιών

Βήμα 6 : Κατάρτιση σχεδίων δράσης

Με σκοπό την εφαρμογή της στρατηγικής του Δήμου, στο βήμα αυτό, καταρτίζεται ένα σχέδιο δράσης για την επίτευξη του κάθε ενός από τους γενικούς στόχους του στρατηγικού σχεδίου. Ένα σχέδιο δράσης θα πρέπει να περιλαμβάνει στόχους και δράσεις που εξειδικεύουν τη στρατηγική του. Αρχικά καταρτίζονται τα σχέδια δράσης για τους γενικούς στόχους τοπικής ανάπτυξης και στη συνέχεια καταρτίζονται τα σχέδια δράσης για τους γενικούς στόχους εσωτερικής ανάπτυξης.

Βήμα 7 : Τεταετής προγραμματισμός

Σκοποί του βήματος είναι οι εξής:

- ✓ Η ιεράρχηση και ο προγραμματισμός των δράσεων που περιλαμβάνονται στα σχέδια δράσης, που έχουν προτείνει οι αρμόδιες υπηρεσίες,
- ✓ Η ομαδοποίηση, ο έλεγχος και η οριστικοποίηση όλων των δράσεων του Προγράμματος,
- ✓ Ο αναλυτικός προγραμματισμός των θεμάτων πρώτης προτεραιότητας.

Η αρμόδια υπηρεσία που έχει καταρτίσει ένα σχέδιο δράσης συντάσσει πίνακα με τα βασικά στοιχεία προγραμματισμού (ιεράρχηση, χρονοδιάγραμμα, δαπάνες, πηγή χρηματοδότησης). Προκειμένου να αποκτηθεί η συγκεντρωτική εικόνα των δράσεων η ομάδα έργου δημιουργεί συγκεντρωτικούς πίνακες. Οι αρμόδιες υπηρεσίες προχωρούν τέλος σ' ένα αναλυτικό προγραμματισμό υλοποίησης των δράσεων πρώτης προτεραιότητας, με την συμπλήρωση σχετικών εντύπων. ◊

Βήμα 8 : Οικονομικός προγραμματισμός

Στο βήμα αυτό εκτιμώνται τα έσοδα του Δήμου και των Νομικών Προσώπων του, ανά πηγή χρηματοδότησης, για κάθε έτος της επόμενης τετραετίας και γίνεται κατανομή των εσόδων στις δράσεις πρώτης προτεραιότητας. Στη συνέχεια καταρτίζεται συγκεντρωτικός πίνακας δαπανών ανά μέτρο και άξονα και συντάσσονται οι χρηματοδοτικοί πίνακες του προγράμματος. Για να αποκτηθεί η συγκεντρωτική εικόνα των εκτιμώμενων εσόδων από τις πιθανές πηγές χρηματοδότησης, συντάσσεται πίνακας των προσδοκώμενων εσόδων του Δήμου, ανά πηγή χρηματοδότησης και ανά έτος. Με δεδομένο ότι τα έσοδα δεν επαρκούν για τη κάλυψη των δαπανών όλων των δράσεων, αξιοποιείται η ιεράρχηση των δράσεων και προσδιορίζονται οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν κατά προτεραιότητα από κάθε πηγή χρηματοδότησης. Προκειμένου να αποκτηθεί η συνολική εικόνα των δαπανών των προγράμματος και να ελεγχθεί η κατανομή των οικονομικών πόρων, καταρτίζεται συγκεντρωτικός πίνακας δαπανών ανά άξονα και μέτρο. Ανά σχέδιο δράσης, μέτρο και άξονα συντάσσονται χρηματοδοτικοί πίνακες του προγράμματος, στους οποίους συσχετίζονται οι δαπάνες με τα έσοδα.

Βήμα 9 : Ολοκλήρωση του προγράμματος και τελικές ενέργειες

- Το τελευταίο βήμα περιλαμβάνει τις εξής ενέργειες :
- ✓ ολοκλήρωση του σχεδίου επιχειρησιακού προγράμματος από την ομάδα έργου και η υποβολή του στο Δήμαρχο
  - ✓ έγκριση του σχεδίου από το Δημοτικό Συμβούλιο
  - ✓ έλεγχος της διαδικασίας κατάρτισης του προγράμματος από την Περιφέρεια
  - ✓ δημοσιοποίηση του προγράμματος από το Δήμο

Ενδεικτικά παραδείγματα δράσεων

Στον αναλυτικό οδηγό που έχει εκπονηθεί από την ΕΕΤΑΑ αναφέρονται αρκετά παραδείγματα δράσεων, ανάλογα με το δήμο και τον τομέα που αυτά αναπτύσσονται. Ένα από τα παραδείγματα αυτά είναι και το παρακάτω, στο οποίο φαίνονται οι δράσεις που αποφάσισε να προχωρήσει ένα δήμος σε συγκεκριμένες κατηγορίες.

Στον τομέα περιβάλλον και ποιότητα ζωής αποφάσισε:

- ✓ Να προχωρήσει στην αύξηση του αστικού πρασίνου, να εξασφαλίσει πρόσβαση σε κοινόχρηστους χώρους για όλους τους πολίτες, να προωθήσει οικιστικές αναπλάσεις και σε πολεοδομικές αλλαγές.
- ✓ Να αντιμετωπίσει προβλήματα κυκλοφορίας και στάθμευσης στο κέντρο της πόλης.
- ✓ Να μειώσει τη ρύπανση του φυσικού περιβάλλοντος.
- ✓ Να βελτιώσει το επίπεδο καθαριότητας της πόλης.

Στην κοινωνική πολιτική, παιδεία, πολιτισμό και Αθλητισμό αποφάσισε:

- ✓ Βελτίωση των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας (νηπίων, ηλικιωμένων κλπ).
- ✓ Υποστήριξη ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων.
- ✓ Ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των ζητημάτων κοινωνικής ενσωμάτωσης των τοιγγάνων της περιοχής.
- ✓ Βελτίωση της κατάστασης των σχολικών κτηρίων.
- ✓ Ανάδειξη της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.
- ✓ Εξασφάλιση δυνατοτήτων συμμετοχής σε πολιτιστικές εκδηλώσεις.
- ✓ Εξασφάλιση δυνατοτήτων συμμετοχής σε αθλητικές εκδηλώσεις.

Στην τοπική Οικονομία και Απασχόληση το σχέδιο προβλέπει:

- ✓ Ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού.
- ✓ Αύξηση των επισκεπτών της περιοχής.
- ✓ Δημιουργία οικονομικών υποδομών.
- ✓ Υποστήριξη των οικονομικών μονάδων της περιοχής.
- ✓ Υποστήριξη της καινοτομίας.
- ✓ Βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης.
- ✓ Μείωση της ανεργίας των νέων.
- ✓ Μείωση της ανεργίας των γυναικών.

Ειδικό παράδειγμα για τον τουρισμό

Το παράδειγμα αυτό δείχνει αν ένας δήμος στοχεύει στην τουριστική του ανάπτυξη, τι σχέδιο μπορεί να καταρτίσει. Ξεκινώντας από ένα μακροπρόθεσμο πλάνο, στο οποίο θα καταγράφεται η οργάνωση μίας συντονισμένης εκστρατείας ανάπτυξης του τουρισμού, προτείνει τη συνεργασία με την Νομαρχία, το Επιμελητήριο, τους τουριστικούς πράκτορες και τους ξενοδόχους της πόλης. Που στοχεύει με την κίνηση αυτή, Στα εξής:

- ✓ Την αύξηση της ξενοδοχειακής υποδομής,

- ✓ Την εξασφάλιση της δυνατότητας φιλοξενίας πολυαριθμών αποστολών.
  - ✓ Την δημιουργία μουσείων και Δημοτικής πινακοθήκης.
  - ✓ Την αξιοποίηση ορεινών όγκων και χιονοδρομικών κέντρων.
  - ✓ Την αξιοποίηση των εκκλησιαστικών μνημείων και μοναστηριών.
  - ✓ Τον καλλωπισμό των αξιοθέατων μνημείων ή κτιρίων της πόλης και τον κατάλληλο φωτισμό τους.
  - ✓ Την εξερεύνηση και κατάλληλη αξιοποίηση σπηλαίων.
  - ✓ Την οργάνωση διαδικασίας συλλογής υλικού, έκδοσης εγχειριδίου και διενέργειας σεμιναρίων με σκοπό την ειδική εκπαίδευση για ξενάγηση στα αξιοθέατα της πόλης και του Νομού.
  - ✓ Την επιμέλεια και διαρκή ανανέωση ενημερωτικών εκδόσεων και σουβενίρς σχετικών με την τοπική τουριστική θεματολογία.
- Στο επίπεδο του εποχιακού τουρισμού θα μπορούσε να αναπτυχθεί ένα σχέδιο με την οργάνωση πολιτιστικών, αθλητικών και φολκλορικών εκδηλώσεων (φεστιβάλ οικολογικού ντοκιμαντέρ, φεστιβάλ χορωδιών, κ.α.).

Δείκτες αποδοτικότητας

Οι δείκτες παρακολούθησης ενός επιχειρησιακού προγράμματος διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες.

Τους δείκτες αποτελεσμάτων, με τους οποίους παρακολουθείται η επίτευξη των στόχων του επιχειρησιακού προγράμματος και τους δείκτες εισροών και εκροών, μέσω των οποίων παρακολουθείται η υλοποίηση των δράσεων ενός δήμου. Όπως επιστημαίνεται από την ειδική επιστημονική ομάδα της ΕΕΤΑΑ, αξιοποιώντας τους δείκτες εισροών, εκροών και αποτελεσμάτων προκύπτουν οι δείκτες αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας της λειτουργίας ενός δήμου. Αυτό ουσιαστικά δείχνει και το επίπεδο υλοποίησης του επιχειρησιακού προγράμματος. Για την παρακολούθηση των γενικών και ειδικών στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος αξιοποιούνται δείκτες αποτελεσμάτων, με τους οποίους αξιολογείται η αποτελεσματικότητα των δράσεων του προγράμματος. Οι δείκτες αποτελεσμάτων διακρίνονται σε δείκτες ανάπτυξης και ωφελειών, δείκτες δραστηριοτήτων και εξυπηρέτησης του πολίτη, δείκτες ανθρώπινου δυναμικού και υλικοτεχνικής υποδομής και οικονομικούς δείκτες.